

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Kenda

Vloga socialnega kapitala v primeru naravnih nesreč

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Kenda

Mentor: doc. dr. Samo Uhan

Vloga socialnega kapitala v primeru naravnih nesreč

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Najkrajši vendar hkrati zelo pomemben del diplomske naloge se začne z uvodnim besedilom in koča z zaključkom.

Najtežji del se začne s stavkom: »Samo še diploma.«

Hvala soavtorjem najtežjega dela naloge. Hvala mami in Ani Skumavec. Hvala bratoma, vsem domačim in prijateljem.

Hvala za zaupanje, pomoč, podporo in vzpodbudo, da je s skupnimi močmi zaključen najkrajši del diplomske naloge. Za strokovni nadzor pri tem, hvala mentorju.

Hvala, ker verjamete vame.

Vloga socialnega kapitala v primeru naravnih nesreč

Razumevanje vpliva posledic naravnih ali drugih nesreč presega pogled na nesreče kot zgolj na fizičen dogodek. Vpliv nesreč je družbeno pogojen in odvisen od pripravljenosti, odzivanja in ukrepanja družbe ob nesreči. Z družbenega vidika se pri odzivanju na nesreče preplete pomen socialnega kapitala in socialnih omrežij. Socialni kapital v odnosu posameznika do družbe igra pomembno vlogo na več področjih. V primeru nesreč omogoča posamezniku boljšo pripravljenost, s tem hitrejši odziv in lažje okrevanje po nesreči.

Socialno ranljive skupine v tem kontekstu predstavljajo skupine, ki v primeru nesreč potrebujejo največ pomoči. Z določenimi družbenimi kazalci jih lahko opredelimo, izkaže pa se, da so to obenem tudi skupine z najmanjšim socialnim kapitalom. Predvsem zaradi pomanjkanja zaupanja socialni kapital ni v celoti nadomestljiv.

Na področju Bovca v največji meri ranljivo socialno skupino v primeru nesreč zastopajo starostniki oziroma ljudje, ki živijo sami brez ožjih in širših družinskih vezi.

Nekoliko globlji pogled v razmerje med socialnim kapitalom, socialnimi omrežji in odzivanjem ter okrevanjem po nesreči pri ranljivih skupinah v Bovcu omogočijo izvedeni intervjuji s predstavniki ranljivih skupin, ki so leta 1998 in 2004 doživeli izvedeni intervjuji s ključnimi osebami zaščite in reševanja oziroma nudenja pomoči v takratnih razmerah.

Ključne besede: socialni kapital, ranljivost, socialno ranljive skupine, zaupanje.

Importance of social capital in natural disasters response and recovery

Understanding the consequences of natural disasters exceeds the view of disasters as being only a physical event. Impact of disasters is socially determined and dependent on preparedness, response and actions of society affected by them. From a social point of view disaster response reveals an intertwined significance of social capital and social networking. Social capital plays an important role in many areas of individual's relationship to society. In disaster cases it enables a person to be better prepared, to respond faster and to recover easier.

Socially vulnerable groups proved to be groups of people that need most help in cases of disasters. We are able to define them with certain social indicators, but at the same time we can also determine that they represent people with the lowest social capital. Mainly due to lack of trust is the social capital not entirely replaceable.

In Bovec area the biggest socially vulnerable group during disasters consists of elderly people and people living alone without close or extended family ties.

Presenting us with a more extensive view of the influence of social capital and networking on disaster response and recovery among socially vulnerable groups in Bovec are the interviews with their representatives, who lived through 1998 and 2004 earthquakes, and also with key civil protection and disaster relief representatives and help providers that were active at that time.

Key words: social capital, vulnerability, social vulnerably groups, trust.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	7
1.1	Potres v Posočju	9
2	RAZUMEVANJE NESREČE	10
3	RANLJIVOST.....	13
4	ODPORNOST IN RANLJIVOST	16
5	SOCIALNA RANLJIVOST	18
5.1	Raziskovanje socialne ranljivosti.....	18
5.2	Opredelevanje socialne ranljivosti	22
6	SOCIALNI KAPITAL	25
6.1	Teorije socialnega kapitala	26
7	ČLOVEŠKI KAPITAL	29
8	SOCIALNA OMREŽJA V SLOVENIJI	30
9	ZAUPANJE.....	33
10	SOCIALNO RANLJIVE SKUPINE, SOCIALNA OGROŽENOST IN IZKLJUČENOST V SLOVENIJI	35
10.1	Ranljive družbene skupine.....	35
11	EMPIRIČNI DEL NALOGE	38
11.1	Metodologija	38
11.2	Raziskovalno vprašanje	39
11.3	Izhodišče za oblikovanje pogovora.....	39
11.4	Izbor intervjuvancev	40
11.5	Opis intervjuvancev	41
11.5.1	Opis intervjuvancev, izbranih po funkciji.....	41
11.5.1.1	Skupinski intervju: intervju 1	41
11.5.1.2	Individualni intervju: intervju 2.....	41
11.5.1.3	Individualni intervju: intervju 3.....	42
11.5.2	Opis intervjuvancev, pripadnikov ranljivih skupin.....	42
11.5.2.1	Individualni intervju: intervju 4.....	42
11.5.2.2	Skupinski intervju z zakoncema: intervju 5	42
11.6	Oblikovanje teorije	43
12	RAZPRAVA.....	44

13	ZAKLJUČEK	47
14	LITERATURA	48
	PRILOGE	53
	Priloga A: Indeks socialne ranljivosti	53
	Priloga B: Kodiranje intervjujev	57
	Priloga C: Prepis intervjujev	59

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Krog upravljanja z nesrečami	12
Slika 3.1: Analogija diamanta	14
Slika 5.1: Strukturiranje socialne ranljivost	24
Slika 11.1: Oblikovanje teorije	43

KAZALO TABEL

Tabela 5.1: Definicije socialne ranljivosti	23
Tabela 12.1: Povzetek nadomestljivosti socialnega kapitala po intervjuju predstavnikov ranljivih socialnih skupin	46

1 UVOD

Vseh naravnih nesreč se ne da preprečiti niti se jim ne moremo izogniti, zato je za sobivanje z njimi pomembno njihovo poznavanje (Komac in drugi 2009, 299).

Izgube ob naravnih nesrečah imajo hude posledice za preživetje, za dostojnost in način življenja posameznikov, posebno revnih. Vpliv nesreče in njene posledice ne ostajajo znotraj meja regij, zato tveganje za nastanek nesreče postaja skrb svetovnega obsega (Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč 2005, 1).

Dejstvo je, da se število tveganih dogodkov viša, posledice pa postajajo vedno bolj drastične.

V evropskem merilu so v obdobju med leti 1998 in 2004 naravne nesreče povprečno letno povzročile za več kot 60 milijonov evrov škode na zavarovani lastnini, ekonomski stroški naravnih nesreč pa so se, globalno gledano, od leta 1950 14-krat povečali (Guha–Sapir 2004, 13).

V Sloveniji naravne nesreče povprečno terjajo dva do tri odstotke družbenega bruto proizvoda, v izjemnih letih pa kar petino (Komac in drugi 2009, 299).

Vse večjega števila nesreč ne gre pripisati le klimatskim spremembam, ampak je potrebno pri naraščajočih ocenah škode poudariti tudi naraščajočo ranljivost družbe. (Cannon 1994, 13).

Ranljivost družbe se vse bolj povečuje zaradi sprememb demografije, tehnoloških in socialno-ekonomskih pogojev, nenačrtovane urbanizacije, razvoja na območjih z visokim tveganjem, nerazvitost, okoljske degradacije, klimatske variabilnosti, klimatskih sprememb, geoloških tveganj, tekmovanja za redke vire in vpliva epidemij. Zaradi naštetega lahko v prihodnosti nesreče ogrozijo svetovno ekonomijo, populacijo in nadaljnji razvoj držav v razvoju (Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč 2005, 1).

Naravne nesreče pripeljejo do posledic, ki niso le rezultat tveganega dogodka. Posledice niso socialno nevtralne, ampak imajo za različne ljudi popolnoma različen pomen (Beck 1992, 26).

Tveganja v primeru nesreč postajajo podobna tveganjem pri modernizacijskih procesih. Družba je tveganja pripeljala do mere, kjer posameznik ne sprejema le tveganj, ki nastajajo v okviru družbe, ampak na enak način tudi tveganja, ki prihajajo iz naravnih dogodkov (Beck 1992, 27).

Kar Beck (1992, 36) poudarja, ko pravi, da škode niso več vezane na kraj nastanka, se z njim Cannon (1994, 26) strinja s trditvijo, da ranljivost v primeru nesreče ni odsotna niti v »bogatih državah«.

Primer posledic orkana Sandy, ki je povzročil poplave leta 2012 v New Yorku, in jedrska katastrofa v elektrarni Fukušima-Daiči, ki je nastala kot posledica močnega potresa in cunamija leta 2011, več kot očitno nakazujeta na družbo tveganja po Becku (1992), ki zaradi tveganja postavlja pod vprašaj temeljne socialno-politične vrednote, kot so svoboda, enakopravnost, pravice in demokracija.

V družbi tveganja »posameznik postane reprodukcijska enota družbenega v okolju« (Beck 1992, 130). Z reflektivnim načinom življenja, v smislu vsak si piše usodo sam in v smislu socialnih relacij, pri soočanju z reflektivnostjo in varnostjo odkriva nova tveganja (prav tam).

Iz struktur socialnih relacij (socialnih omrežij) posameznika izvira socialni kapital, ki se kaže pri moči, solidarnosti in vplivu na informacije (Adler in Kwon v Claridge 2004).

Pri nesrečah so preventivne dejavnosti tiste, ki največ prispevajo k zmanjšanju posledic, ravno zato se tudi oblikujejo načrti prostorske ogroženosti, ocene ranljivih skupin, itd.

Poleg tega so v nesrečah pomemben dejavnik kapacitete socialnih skupin in ljudi, ki se z nesrečo soočajo ali se na nesrečo pripravljajo. Namen naloge je raziskati, kakšno vlogo igra pri tem socialni kapital in v katerih segmentih, če ne v celoti, je nadomestljiv. Programe, namenjene pripravljenosti ob nesrečah, se lahko oblikuje tako, da podpirajo določen manko pri kapacitetah socialnih skupin in na ta način postanejo bolj učinkoviti. Naloga ne ponuja zaključkov, ki jih lahko posplošimo na celotno populacijo ali morebiti oblikujemo v teorijo, ampak je nastavek za področje raziskovanja pri zmanjševanju vplivov in posledic naravnih nesreč.

Prebivalci Zgornjega Posočja so v razmeroma kratkem času pridobili bogate izkušnje odzivanja in okrevanja po nesreči. Naloga je osredotočena na socialno ranljive skupine v primeru nesreč v Bovcu in na njihove izkušnje pridobljene v času potresov.

Zato se v diplomski nalogi najprej na podlagi literature posvetim pomenu ranljivosti, v okviru katere kasneje pridem do opredelitve socialne ranljivosti. Pri tem poglavju me najbolj zanimajo potencialno ranljive socialne skupine ob nesrečah in kako jih prepoznamo. Nato se osredotočim na socialni in človeški kapital, kakšen vpliv imata v primeru nesreč in kako se kažeta skozi socialna omrežja. Pozornost je namenjena tudi iskanju vloge zaupanja v odnosih v socialnih mrežah. Teorije so na koncu naloge

povezane z empiričnim delom, z analizo intervjujev ključnih akterjev organiziranja odzivanja in nudenja pomoči ob potresu leta 1998 in 2004 v Bovcu ter intervjujema predstavnikov ranljivih skupin iz Bovca, povzeta v zaključku.

1.1 Potres v Posočju

Območje severozahodne Slovenije, predvsem Zgornjega Posočja je med potresno najdejavnejšimi v Sloveniji, saj lahko tu nastanejo potresi z učinki do IX. stopnje po evropski potresni lestvici (EMS).

Potres 12. aprila 1998 je bil najmočnejši potres v 20. stoletju z nadžariščem na ozemlju Slovenije, njegova magnituda (ML) je bila 5.6, največji učinki pa so dosegli med VII. in VIII. stopnjo po EMS. Julija 2004 so se tla stresla na istem območju (Vidrih 2010, 170).

Potres je leta 1998 v Zgornjem Posočju povzročil največjo gmotno škodo v vaseh nad Kobaridom in Tolminom, v Spodnjih Drežniških Ravnah, v Magozdu, v Tolminskih Ravnah, na planini Polog in Javorci. Nekoliko manjše učinke je dosegel v Bovcu, predvsem v predelu Mala vas, v Kal-Koritnici, Zgornjih Drežniških Ravnah, Jezercah, Krnu itd. Poleg poškodovanih naselij je potres povzročil tudi spremembe v naravi (prav tam).

Po šestih letih je 12. julija 2004 na istem območju nastal nov močan potres z magnitudo (ML) 4,9 in ocenjeno intenziteto med VI. in VII. stopnjo po EMS.

Kljub številnim poškodbam v naravi ob prvem potresu smrtnih žrtev ni bilo, leta 2004 pa je zaradi padanja skal zahteval življenje sprehajalca v gorah (prav tam). Po potresu leta 1998 je bilo pregledanih 3395 objektov in 2928 od teh je bilo poškodovanih (Vidrih 2010, 175). Ocena gmotne škode v občini Bovec je bila ¹6,9 milijarde SIT (Grošelj 2003, 227).

Po potresu leta 2004 je bilo pregledanih 1863 objektov in od teh je bilo 1764 poškodovanih.

Čeprav je bila sproščena energija potresa leta 2004 približno desetkrat manjša od tistega leta 1998, so nastajale poškodbe v Bovcu in Čezsoči, tudi na nekaterih objektih, ki so bili po potresu 1998 obnovljeni in utrjeni (Vidrih 2010, 175).

¹30 milijonov EUR

Ocena gmotne škode leta 2004 v severozahodni Sloveniji je znašala okoli ²2,6 milijarde SIT (Vlada Republike Slovenije 2004).

2 RAZUMEVANJE NESREČE

Izkušnje, raziskovanje in analiza naravnih in drugih nesreč širijo vedenje, ki nesreče prikazuje kot interdisciplinaren pojav znanstvenih področij.

Zorn meni, da je ključ do sobivanja družbe z naravnografskimi procesi razumevanje naravnih procesov in družbenega odzivanja nanje (Zorn in drugi 2010, 7).

Raziskovanje »družbenega odzivanja na naravne procese« v diplomski nalogi zahteva, da se v tem poglavju posvetim ključnim pojmom za razumevanju »družbenega pogleda« na nesreče.

Nesreče so rezultat izpostavljenosti nesreči, prisotne ranljivosti in nezadostnih kapacitet oziroma ukrepov za zmanjševanje vpliva nesreč. Vpliv nesreče lahko povzroči izgubo življenj, poškodbe, bolezni in druge negativne vplive na človekovo fizično, psihično, mentalno in socialno dobrobit. Škoduje lahko posesti, uniči dobrine, povzroči izgubo dejavnosti, socialno in ekonomsko nelagodje ter okoljsko degradacijo (RedR 2012, 17).

Definicija nesreče se izogne filozofskemu vprašanju ali je drevo v gozdu padlo, če ga ni nobeden slišal pasti? Saj **nesrečo (katastrofo)** tvori tveganje (ali dogodek) v kombinaciji z ranljivostjo. Kot že rečeno je primer tveganja, ki ni nesreča, hurikan, ki divja na sredini oceana, kjer ni ranljivih ljudi. Enačbo lahko razširimo in vključimo še sposobnost soočanja družb in posameznikov s tveganim dogodkom. Višja je stopnja kapacitet za soočenje, manjši je vpliv nesreče na ljudi (RedR 2012, 10).

Zato je nesreča ali katastrofa večja motnja delovanja skupnosti ali družbe, katere vpliv na izgubo človeških, materialnih, ekonomskih in okoljskih virov presega zmožnosti soočenja družbe pri uporabi lastnih resursov (prav tam).

Na primer **politični/socialni vplivi** nesreč je opredeljen kot vpliv na družbene pojave, kot so izbruhi javnosti, nestrpnost in uničenje teritorija, padec demokracije, poslabšanje vloge države v mednarodni skupnosti, socialno psihološki vplivi, vplivi na socialno varnost in javni red, itd. (Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč 2009, 11).

²10 milijonov EUR

Pri razčlenitvi formule nesreče je tveganje pogosto opredeljeno kot verjetnost, kar pomeni, da je tveganje skupek vpliva in verjetnosti, pri čemer je vpliv moč negativnih posledic dogodka. Verjetnost dogodka pa je možnost pojavnosti dogodka (RedR 2012, 10).

Poleg tveganja rezultat nesreče določa ranljivost. Ranljivost, socialna ranljivost in razmerje ranljivosti do (socialne) odpornosti so ključni koncepti diplomske naloge, zato so podrobno opredeljeni v nadaljevanju naloge.

Drugi koncepti tesno povezani z odzivanjem in ukrepanjem ob nesreči in posredno ali neposredno tudi z ranljivostjo so **izpostavljenost nesreči, socialna odpornost, upornost in sposobnost soočenja**.

Izpostavljenost nesrečam so osebe, lastnina, sistem in ostali elementi na področju prizadetega območja, ki so subjekt potencialne izgube (Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč 2009, 10).

Sposobnost soočenja je zmožnost ljudi organizacij in sistemov, da se spopadejo in upravljajo z negativnimi učinki nesreč, pri čemer uporabljajo svoje veščine in resurse (RedR 2012, 10).

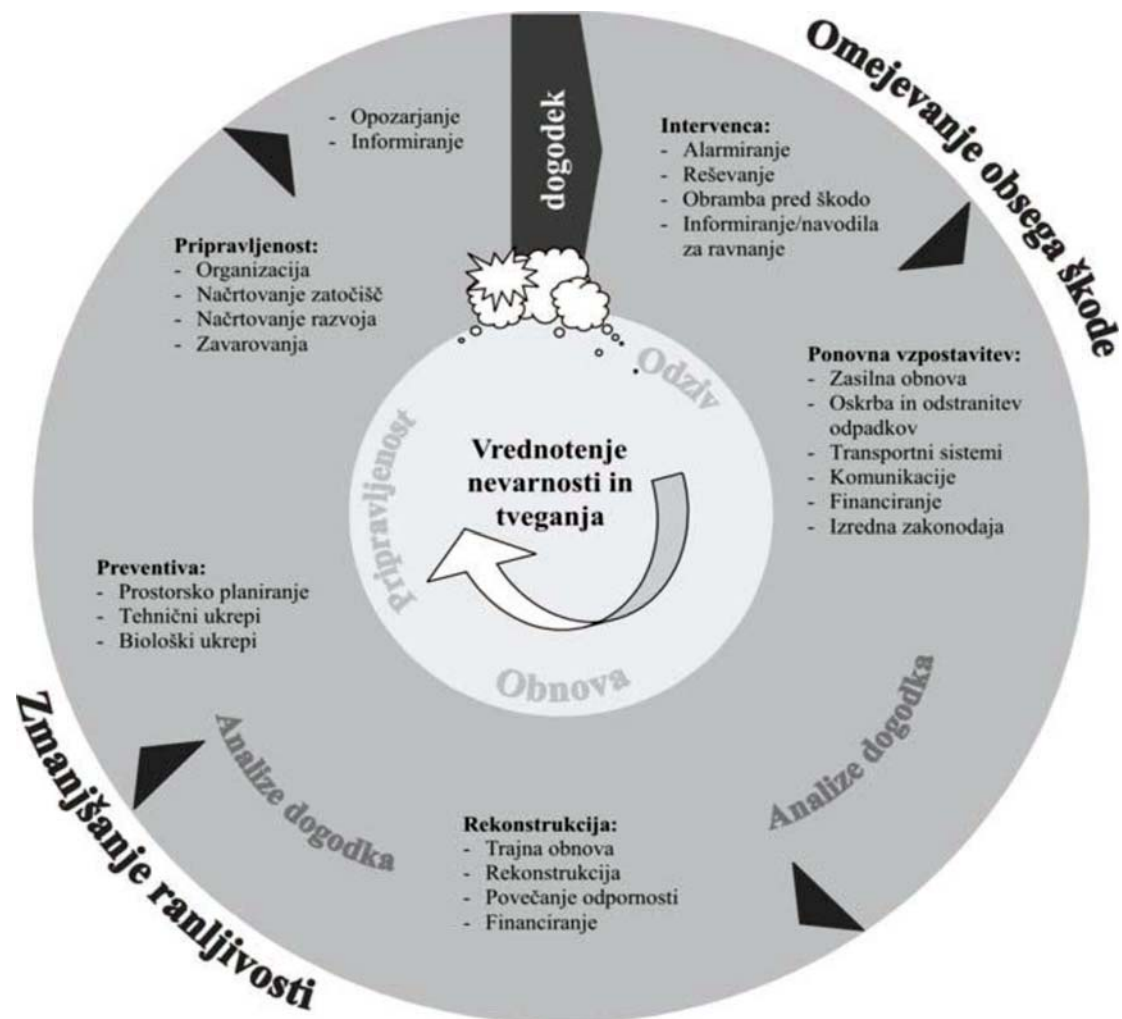
Socialna odpornost¹ je sposobnost soočenja, adaptiranja, upiranja, absorbiranja in okrevanja socialnih skupin oziroma skupnosti v primeru nesreče ter sposobnost okrevanja po nesreči. Vključno z ponovno učinkovito vzpostavitvijo osnovnih družbenih struktur in temeljev (Maguire 2007, 16; Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč 2009, 10). **Socialna upornost²** je element socialne odpornosti in je razumljena kot stopnja sposobnosti družbe do katere se lahko družba na posledice nesreče prilagodi sama brez dolgoročnih sprememb socialne strukture (Maguire 2007, 17).

¹ Angleški izraz social resilience.

² Angleški izraz resistance.

Razumevanje (naravnih) nesreč in družbenega poteka odzivanja, ukrepanja ob nesreči in okrevanja po nesreči se zrcali v krogu upravljanja z nesrečami, ki je prikazan na sliki 2.1. Na krogu so opisane faze ukrepanja pred, po in ob nesreči.

Slika 2.1: Krog upravljanja z nesrečami

Vir: Mikoš (2010, 256).

3 RANLJIVOST

V 70-ih in zgodnjih 80-ih je bila ranljivost pogosto interpretirana s fizično ogroženostjo, danes pomen ranljivosti presega definicijo verjetnosti poškodb objektov in fizičnih struktur (Bankoff in drugi v Birkmann 2007, 21). Enarson (2007, 260) potrди širše gledanje ranljivosti z besedami:

»Nujno je, da obseg nesreče vidimo širše kot le fizični dogodek. Pogled je potrebno razširiti na socialne in ekonomske faktorje, zaradi katerih so razmere za ljudi in njihove pogoje za življenje nevarne oziroma varne. V kontekstu ranljivosti v primeru naravnih nesreč je ogrožen način življenja, ki je prav tako pomemben kot ogrožene stavbe.«

Zgornjo trditev najlažje razumemo, ko se poglobimo v razlago ranljivosti in spoznamo, da je tvegani dogodek neodvisen in se zgodi zunaj družbenega sistema, ranljivost pa razumemo kot stanje družbe, ki ima potencialen vpliv na izgube pri izidu tveganega dogodka (Birkmann 2007, 21).

Susan L. Cutter z drugega zornega kota predstavi ranljivost kot ponotranjene karakteristike oziroma kvalitete sistema pred nesrečo, ki potencirajo škodo in znižujejo sposobnost okrevanja po nesreči. Ranljivost je izpostavljenost (kdo ali kaj je ogrožen) in občutljivost sistema (višina škode, ki lahko nastane pri ljudeh ali okolju). Je dinamičen konstrukt, ki se spreminja s časom in prostorom (L. Cutter in drugi 2008, 2).

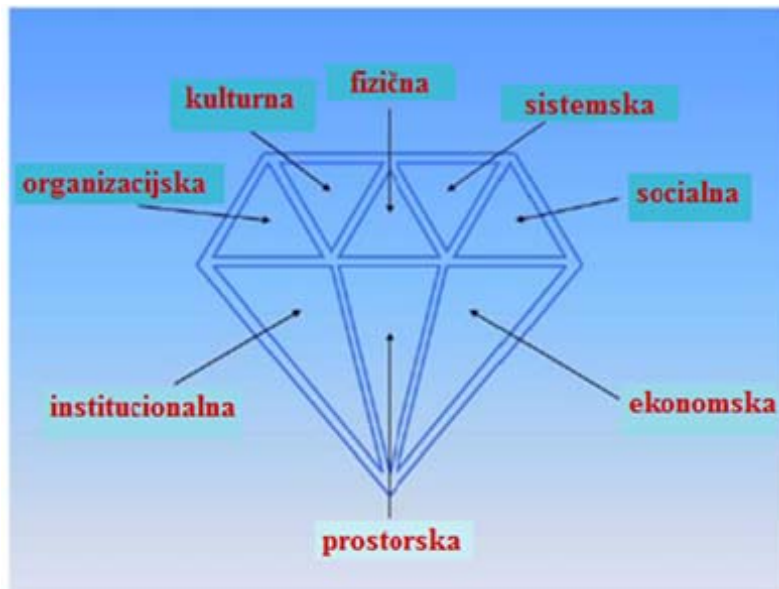
Raziskovanje ranljivosti pripelje do spoznanja, da ocenjevanje in kvalifikacija ranljivosti postaneta ključen pojem za razumevanje tveganja v primeru nesreč (Cardona v Birkmann 2007, 21). Zato je vse bolj pomembna ugotovitev, da tveganje ob nesrečah naraste, kadar vpliva na fizično, socialno, ekonomsko in okoljsko ranljivost (Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč 2005, 1). Vendar pa Birkmann opozarja, da je potrebno upoštevati analize, ki ranljivost pogojujejo s frekvenco in obsegom nesreče oziroma da je preučevanje ranljivosti brez umestitve v koncept določene nesreče nesmiselno (Birkmann 2007, 21).

Celosten pristop do ranljivosti obsega občutljivost, izpostavljenost, kapacitete za soočenje in tudi različna področja, kot so fizična, socialna, ekonomska, okoljska in institucionalna ranljivost (prav tam). Še nekoliko razširjena področja ranljivosti prikaže slika 3.1, povzeta po poročilu Ensure projekta (Galderisi in drugi 2009, 8), ki ranljivost

predpostavi kot krovni pojem različnih vrst ranljivosti, katere opisujejo stanje sistema preden se zgodi nesreča (Tapsell 2010, 5).

Za lažjo interpretacijo sledijo sliki opisi ranljivosti.

Slika 3.1: Analogija diamanta

Vir: Galderisi in drugi (2009, 8).

Fizična ranljivost: občutljivost do potencialne strukturne škode na objektih, vozilih, infrastrukturi in fizičnih povezavah do osnovnih sredstev za preživetje (voda, hrana, itd.).

Sistemska ranljivost: na kakšne načine in kje nesreča vpliva preko sistema in njegova občutljivost na nesposobnost delovanja (primer: na fizično dostopnost do osnovnih sredstev).

Kulturna ranljivost: dovzetnost za izgubo notranjih vrednot, navad, načina življenja. Nanaša se na kulturno neodvisnost in zunanjo prisilo spreminjanja idej in konceptov.

Organizacijska ranljivost: potencialna izguba in zmanjšana sposobnost okrevanja zaradi izpostavljenosti posameznikov, družb ali lokalne ekonomije negativnim učinkom pomanjkljive organizacije.

Institucionalna ranljivost: vpliv nepopolnih načrtov institucij in potencialne posledice kritičnih pomanjkljivosti institucij. Ekstremni primer je razpad vlade zaradi korupcije.

Prostorska/teritorialna ranljivost: unikatni, dinamični izbor kulturnih, zgodovinskih in vsakdanjih ver, navad, ravnanj, dobrin in kapitala, ki določajo prostor.

Ekonomska ranljivost: dovzetnost za potencialno izgubo ekonomskih dobrin in produktivnosti. Izguba dostopa do dobrin, kot so podpora, zdravstvo in ekonomska neodvisnost. Pridruži se jim finančno prikrajšanje, odvisnost in nezmožnost okrevanja.

Socialna ranljivost: nanaša se na vse naštete. Podrobnejši opis sledi v naslednjem poglavju (Galderisi in drugi v Tapsell 2010,5).

Potrebno je poudariti, da opisane ranljivosti le s težavo ostro ločimo. Največkrat je to skoraj nemogoče. Tako natančno razdeljene najdemo v prej omenjenem poročilu, namen pa utemeljujejo z razlogom lažjega razumevanja, raziskovanja in analiziranja.

Primerjavo odnosov med vrstami ranljivosti razložijo s podobnostjo strukturnim odnosom v sistemu. Lahko so medsebojno odvisni, se povezujejo, tekmujejo ali pa dopolnjujejo.

Primer v poročilu projekta Ensure (Galderisi in drugi 2010) pokaže povezanost odnosov, ko en tip ranljivosti izpostavimo kot glavni problem, ki sproži še plaz ostalih.

Države ali regije, ki so ekonomsko prikrajšane (nizka razvojna rast, omejeni resursi), so nezmožne vlagati v preventivne in zaščitne ukrepe pri nesrečah, zato jih posledično prizadene institucionalna ranljivost. V tem primeru je ekonomska ranljivost direkten (ne pa glavni) vzrok za nastanek institucionalne ranljivosti. Ekonomska ranljivost ni nujno zadosten razlog pojava institucionalne ranljivosti v primeru nesreč, saj ne moremo trditi, da ekonomska ranljivost neposredno vodi do institucionalne ranljivosti. Še vedno je možnost, da so načrti za ukrepanje in zaščito pred nesrečami dobro pripravljene in da ima družba močan zagon za krepitev mehanizmov v primeru nesreč. Na ta način se še vedno lahko izogne visoki institucionalni ranljivosti (Galderisi in drugi 2010, 17).

Drug primer ponazori, kako se ena vrsta ranljivosti prelevi v drugo: primer podjetništva majhnih proizvodnih podjetij, ki so se po potresu in po drugih nesrečah izognili upravnim postopkom (in stroškom) pri popravilu poslovnih stavb in se poslužili zasilne obnove s pomočjo manj plačanih delavcev, ekonomskih imigrantov. Da bi zagotovili preživetje podjetja, so prevzeli breme popravila brez uradnih postopkov in s tem prenesli ekonomsko ranljivost podjetja na fizično ranljivost poslovne stavbe ter na socialno ranljivost delavcev v podjetju (izpostavljenost delavcev posledicam morebitnega naslednjega potresa) (prav tam).

Za ilustracijo medsebojne odvisnosti lahko povzamem še primer posledic hurikana Katrina. Predstavljene so posledice socialne ranljivosti, ki so vplivale na ekonomsko ranljivost in tudi obraten odnos. Preselitev prebivalstva in migracije (začasne in stalne) so v New Orleansu povzročile pomanjkanje delovne sile (obeh, prizadetega ob poplavih

ter ostala poslovanja) kar je vodilo v pomanjkanje dela. Istočasno je pomenilo izgubo strank v okolišu. Posledično je moralo veliko podjetij in trgovin razglasiti bankrot, ki je poglobil socialno ranljivost (Galderisi in drugi 2009, 23).

V opisu lahko prepoznamo začaran krog socialne ranljivosti, ki vpliva na ekonomsko, zaradi katere nastaja nov tip socialne ranljivosti (Galderisi in drugi 2009, 25).

Na tem mestu je potrebno izpostaviti, da sta prav socialna in ekonomska ranljivost pogosto obravnavana kot neločljiv duet, kot socialno-ekonomska ranljivost, zato moramo biti previdni, da ranljivosti na splošno ne enačimo z revščino (Cannon 2000, 27).

4 ODPORNOST IN RANLJIVOST

Kadar se osredotočamo na ranljivost, se ne moremo izogniti konceptu odpornosti. V nadaljevanju razlage bo vidno, zakaj in kako sta pojma povezana.

Če je ranljivost prepoznana kot ponotranjene karakteristike oziroma kvalitete sistema pred nesrečo, se odpornost nanaša na človeški sistem odzivanja in okrevanja po nesreči. Vključuje inherentne pojave, ki sistemu omogočajo absorbirati vplive nesreče in se soočiti z dogodkom. Prav tako vključuje tudi prilagodljivost sistema, reorganizacijo, spreminjanje in učenje iz izkušenj, pridobljenih v nesreči (L. Cutter in drugi 2008, 2).

Brigit Maguire in Patrick Hagan opišeta odpornost kot kapaciteto socialnih skupin in skupnosti, okrevanja oziroma odzivanja po nesreči (2007, 16).

Na podlagi različnih teorij se osredotočita na indikatorje socialne odpornosti v primeru nesreče, ki vključujejo (Maguire in Hagan 2007, 19):

- zaupanje,
- vodenje,
- kolektivno učinkovitost,
- socialni kapital,
- socialno kohezijo in občutek za skupnost,
- vpletenost v skupnost,
- obstoječe norme/obnašanja/vrednote,
- komunikacijo in informacije,
- odvisnost virov.

Podoben splošen opis odpornosti najdemo v poročilu projekta CapHaz-Net (Tapsell 2010), kjer na podlagi skupnih točk različnih definicij ugotovijo, da je odpornost reakcija na nesrečo in okrevanje po nesreči. Bistvo odpornosti je, da se ne osredotoča na okrevanje od obstoječega stanja pred nesrečo, ampak na prilagajanje, kot je na primer sposobnost spreminjanja (Tapsell 2010, 9).

Pri ugotavljanju povezanosti med ranljivostjo in odpornostjo v dokumentu povzemajo avtorja Galderisija, ki deli teorije na dva dela: ranljivost in odpornost kot nasprotna si pojava, ali kot kompleksno povezani medsebojni vplivi (Galderisi in drugi v Tapsell 2010, 9).

Razlaga ranljivosti in odpornosti kot nasprotnih si pojavov je povzeta po Villagranu, ki pravi, da visoka stopnja ranljivosti vpliva na nizko stopnjo odpornosti in obratno (Villagran v Tapsell 2010, 9). Če pa na pojav gledamo pozitivno, lahko neka stvar zviša stopnjo odpornosti in hkrati zniža ranljivost (Klein v Tapsell 2010, 9).

Pri drugem pristopu, povzetem po Adgerju, pa je koncept odpornosti prikazan z regenerativno zmožnostjo sistema v povezavi z lastno organiziranostjo, adaptacijo in zmožnostjo učenja (Adger in drugi v Tapsell 2010, 9).

Ne gre zanemariti, da moramo biti poleg enostavnih razlag pozorni tudi na bolj kompleksne relacije, pri katerih zmanjšanje ene ranljivosti prinese zvišanje ranljivosti na drugih področjih in ob drugih nesrečah. Predvsem zaradi tega, ker lahko nesreče razkrijejo že obstoječe socialne ranljivosti in ustvarjajo nove ter s tem zvišajo dovzetnost družbe oziroma posameznikov za negativne učinke morebitnih naslednjih nesreč. Če v tem primeru socialno odpornost prepoznamo kot komponento socialne ranljivosti, je potrebno prepoznati vzajemno povezavo, na podlagi katere se lahko krepi odpornost pred morebitnimi nesrečami (Tapsell 2010, 9).

Pri analizi odnosov socialne ranljivosti in odpornosti je posebej potrebno poudariti, da »socialna ranljivost ni nujno sinonim za pomanjkanje odpornosti« (Enarson 2009, 263). Avtorica prikaže pojav s primerom premožnih turistov nastanjenih na obali, ki so kratkoročno izpostavljeni močnejšim vetrovom in naplavnim vodam, vendar za razliko od ostalih začasnih gostov, lažje nadomestijo izgubo lastnine ali se ponovno zaposlijo (prav tam).

V poročilu projekta CapHaz-Net podobno ponazorijo s primerom, da večina študij kaže starejše ljudi kot homogeno socialno ranljivo skupino, čeprav so se v nekaterih primerih starejši v nesreči odrezali mnogo bolje kot mlajše generacije (Handmer v Tapsell 2010, 9).

Zato navajajo, da je pri generalizaciji natančnost ključnega pomena, saj pred izvedbo analize in primerjave indikatorjev s prostorskim in časovnim kontekstom slednja ni izvedljiva (Tapsell 2010, 9).

5 SOCIALNA RANLJIVOST

Pri obravnavi socialne ranljivosti je potrebno razumeti, da se oznaka »socialna« ne nanaša le na karakteristike ljudi ali posameznikov, ampak predvsem na relacije in na naravo odnosov v fizičnem in družbenem okolju širše družbe, v kateri se nahajajo (Enarson 2009, 260).

5.1 Raziskovanje socialne ranljivosti

Namen poglavja je predvsem odgovoriti na vprašanje, zakaj je pomembno raziskovanje socialne ranljivosti in kako se socialno ranljivost izmeri. V kolikor pa bi se želela bolj poglobiti v področje raziskovanja, bi imela možnost natančno opredeliti različne metodologije in kazalce za namene ocenjevanja socialne ranljivosti glede na različne dejavnike.

Težave pri raziskovanju socialne ranljivosti, kot so zapletena narava ljudi, socialnih struktur in kulture, pa tudi večdisciplinarnega pristopa, so povzročile, da so se raziskovalci raje kot kvantitativnih posluževali kvalitativnih metod raziskovanja ranljivosti (C. Schmidtlein 2007, 9).

Čeprav obstajajo aspekti ranljivosti, ki jih je mogoče raziskati in predstaviti s kvantitativnimi indikatorji ranljivosti, nobena raziskava indikatorjev socialnih ranljivosti ne more zagotoviti celostnega pogleda.

King in MacGregor sta mnenja, da predno se posvetimo naboru indikatorjev socialne ranljivosti, se je potrebno osredotočiti na kako, zakaj in kaj želimo z njimi izmeriti (King in MacGregor v Dwyer in drugi 2004, 9).

Pri raziskovanju socialne ranljivosti so induktivne študije namenjene prepoznavi relacij, s katerimi se pokažejo vzorci ranljivosti in statističnih odnosov, vključno z vprašanjem, zakaj z nekaterim kazalci lahko razložimo ranljivost oziroma s katerimi jih ne moremo.

Pri preverjanju deduktivnih indikatorjev lahko služita »slika realnosti«, posnetek v času dogodka, in interakcije procesov, ki hipotetično vplivajo na oblikovanje ranljivosti (Atkinson 2004, 27).

Za pomoč pri izbiri metode raziskovanja socialne ranljivosti si lahko pomagamo z vprašanji (Birkman in Wisner v Tapsell 2010, 19):

- Kdo in kaj je ranljiv?
- Do katere stvari je ranljiv?
- Katere informacije ljudje potrebujejo za zmanjšanje ranljivosti in izboljšanje socialnih kapacitet?
- Katere okoliščine in koncepti vsakodnevnega življenja vplivajo na ranljive skupine?

V dokumentu Hyogo Framework prepoznajo moč kvantitativne raziskave v smislu določitve indikatorjev tveganja v nesrečah in ranljivosti kot ključno aktivnost pri nacionalni in lokalni oceni tveganja, ki omogoča ključnim osebam oceniti vpliv nesreče na socialne, ekonomske in okoljske pogoje. Namen tega je, da rezultate uporabijo osebe, ki sprejemajo odločitve, in javnost ter prebivalci, ki so izpostavljeni tveganju (Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč 2005, 1).

Predvsem pa analize in študije, podobne študijam, ki jih je analiziral Adger, omogočajo primerjavo med skupnostmi, državami in regijami. Z namenom zmanjševanja ranljivosti pomagajo pri določitvi splošne ocene prihajajočih groženj in pri izboljševanju razumevanja dejavnikov, ki opredeljujejo ranljivost (Adger in drugi 2004, 15).

Birkmann se je na podlagi primerjave različnih teorij raziskovalcev ranljivosti posvetil oblikovanju temeljev merjenja ranljivosti in uporabi indikatorjev ranljivosti. Ugotovil je, da širši pogled na socialno ranljivost omogoča (Birkman v Tapsell 2010, 19):

- definirati, kje so največje potrebe in razvrstiti prioritete;
- določiti dejanja in izboljšati intervencijska orodja;
- spremljati napredek in potek analiz;
- meriti učinkovitost preventivnih ukrepov;
- predvideti ogrožene države;
- obveščanje odgovornih oseb in izvajalcev;
- obveščanje javnosti in izboljševanje ozaveščenosti;
- pridobivanje sredstev (iniciative za zmanjševanje revščine);
- zastopanje socialne odgovornosti;
- vpogled v korenine socialne ranljivosti.

Cutter povzema, da so pri raziskovanju ranljivosti tri glavna nagnjenja. Prvo je določitev pogojev, zaradi katerih so ljudje ali območja ranljivi – model izpostavljenosti. Drugo je, da je ranljivost socialna komponenta, ki se jo meri s socialno odpornostjo in upornostjo, tretje, pa je povezovanje potencialnih izpostavljenosti in socialnega odpora s poudarkom na prostoru ali regijah (L. Cutter in drugi 2008, 242).

Na splošno je namen ocenjevanja socialne ranljivosti identificirati in razumeti, katere skupine ljudi so v primeru nesreč potencialno bolj ranljive in zakaj (Tapsell 2010, 3). Socialna ranljivost se najbolj potencira ob nesreči, kadar nastopi pomanjkanje in se začne faza okrevanja (L. Cutter in drugi v Tapsell 2010, 2). Socialni vplivi pri izpostavljenosti nesreči pogosto neproporcionalno delujejo na najbolj ranljive skupine v družbi, kot so revni, družbene manjšine, otroci, starejši in neokretni. Omenjene skupine ljudi so najpogosteje najmanj pripravljene na nesreče, saj največkrat nimajo primernih virov, da se na nesrečo pripravijo, živijo na prostorsko ogroženih območjih v neprimernih bivališčih, imajo pomanjkljivo znanje ali socialne in politične povezave, ki so potrebne za pridobitev resursov za pospeševanje okrevanja (Dunning v Tapsell 2010, 2).

Avtorica Elaine se podobno posveti socialni ranljivosti z vprašanjem, katere socialne skupine imajo v družbi omogočen dostop in kontrolo do ključnih dobrin ter virov za okrevanje, spopadanje in soočenje z vplivi naravnih nesreč (Enarson 2009, 4).

Premislek, ki ga je izpostavila tudi Elaine, opozarja, da je za potrebe ocenjevanja socialne ranljivosti potrebno podrobno poznati koncept in določiti kriterije, po katerih se socialna skupina ali posameznik lahko opredeli kot ranljiv (prav tam).

Kot navaja Fekete (v Tapsell 2010, 6) moramo biti pozorni na to, da je:

»socialna ranljivost pogosto skrita, kompleksna in zapletena v različnih človeških aspektih v različnih nivojih družbe.«

Cutter-jeva pravi, da v literaturi obstaja skupen konsenz glede konceptov, ki vplivajo na socialno ranljivost v primeru nesreč. Koncepti vključujejo: pomanjkanje dostopa do virov (informacij, znanja in tehnologije), omejen dostop do politične moči in predstavnosti, socialni kapital, vključujoč vero in navade, vrsto zgradbe in zalog, zdravstveno in psihično ranljivost, vrsto oziroma kvaliteto in dostopnost infrastrukture.

Do nekoliko več nesoglasij prihaja pri izbiri specifičnih spremenljivk, ki opisujejo omenjene širše koncepte (L. Cutter in drugi 2003, 245).

Cutterjeva je zaradi razumevanja in analiziranja povezave socialnih bremen s tveganjem razvila ³SoVI (v prilogi A) s katerim je želela doseči ocenjevanje prostorskih vzorcev socialne ranljivosti na državni ravni v Združenih državah Amerike (C. Schmidtlein 2008, 1099).

Izdelala ga je na podlagi mnenja, da če želimo stanje analizirati, moramo prepoznati pomembnost, sposobnost in razpoložljivost merjenja vpliva različnih faktorjev na oblikovanje socialne ranljivosti (L. Cutter v Tapsell 2010, 28).

Pred tem so se poskusi oblikovanja modela socialne ranljivosti pričeli v letih med 1960 in 1970 v družbenih znanostih z oblikovanjem kazalcev socialnega stanja in kazalcev kakovosti življenja. V teh letih so nastali mnogi poskusi primerjanja mednarodnih kazalcev človeškega razvoja in njihov odnos do naravnih nesreč, vendar največkrat podatki niso bili primerljivi na regijski ravni (Bohle in drugi v C. Schmidtlein 2008, 1099).

Novejši poizkusi okvirjanja socialne ranljivosti slonijo na vključevanju omejenih pogledov socialnih elementov, ki se osredotočajo bolj na delne vidike ranljivosti ali metodološke pristope, ki vključujejo specifične študije primerov (C. Schmidtlein 2008, 1099).

Za ponazoritev opredelitve socialne ranljivosti sledi opis SoVI indeksa, moram pa opozoriti, da slednji ni edini na podlagi katerega avtorji strukturirajo socialno ranljivost. SoVI indeks je nastal z namenom preseganja omenjenih pomanjkljivosti pri pristopu raziskovanja in oblikovanja socialne ranljivosti (L. Cutter in drugi 2003, 245).

SoVi indeks vključuje skupaj 11 neodvisnih dejavnikov in po besedah Cutterjeve razloži okoli 76 odstotno statistične variance v državah ZDA (L. Cutter in drugi 2003, 257).

³Social vulnerability index

Ostali dejavniki, dodani »glavnim«, opredeljujejo še posebne potrebe populacije oziroma skupine, prikrajšane za tisto socialno varnost, ki je nujna v primeru odzivanja na nesreče. To so psihično ali fizično ovirani, nepoznavalci jezika, brezdomci, priseljenci, tranzitniki in sezonski turisti. Poudarjena je tudi pomembnost kvalitet bivališč in okolja, posebno ker lahko ob nesreči vpliva na ekonomske izgube in osebno varnost (L. Cutter in drugi 2003, 245).

Omejitve opredeljevanja ranljivosti Cutterjeva vidi predvsem v različni dinamiki, pojavnosti in lokaciji nesreč, pa tudi v političnih procesih, ki so vpleteni v napovedovanje nesreč (L. Cutter in drugi 2003, 257).

Postavlja se vprašanje, ali je potreba po razlikovanju vsakodnevnih stisk s težavami ob nesrečah. Mnogi se zaradi neenakosti dohodka, nižje izobrazbe, itd., težko prebijajo skozi vsakdanjik. Razlogi za socialno in druge neenakosti niso nujno tudi razlogi socialne ranljivosti ob nesrečah. Lahko pa običajni neenaki socialni pogoji vplivajo na možnosti ljudi pri odzivanju na nesreče in okrevanje po nesreči (Tapsell 2010, 20).

Gaillard je mnenja, da je sposobnost ljudi spopadati se z naravno nesrečo odvisna od vrste, odpora, raznolikosti in občutljivosti resursov, ki so na razpolago. Zato lahko posledice nesreč še poglobijo težavne situacije, s katerimi se že soočajo vsak dan (Gaillard in drugi v Tapsell 2010, 6).

5.2 Opredelitev socialne ranljivosti

Sodobni pristopi k upravljanju v nesrečah se osredotočajo na socialno-ekonomske in politične procese, ki različno vplivajo na raven ranljivosti in sposobnost posameznikov ter skupin na odziv in ukrepanje v nesreči (Joakim 2008, 15).

V prejšnjem poglavju so bile ponazorjene različne ravni in elementi ranljivosti kot splošnega pojma. To poglavje pa je namenjeno elementom, ki sestavljajo ranljivost, in opredelitvi socialne ranljivosti.

Različni avtorji in njihovi pogledi na socialno ranljivost so predstavljeni v tabeli 5.1.

Čeprav najdemo med njimi razlike pa je pri vseh naravno-fizična ranljivost, za razliko od socialne ranljivosti, element frekvence in moči (ali možnost pojava) določene vrste nesreče. Nesreča lahko ne povzroči nobene škode, če se zgodi na neobljudenem območju ali na območju, kjer je človeški sistem dobro pripravljen soočiti se z njo (Adger 2004, 30).

Socialna ranljivost izhaja iz omejenega dostopa do virov, politične moči, socialnega kapitala, prepričanj in navad, fizičnih omejitev ljudi, značilnosti bivalnih prostorov in vrste infrastrukture (L. Cutter in drugi v C. Schmidtlein 2008, 1099).

Tabela 5.1: Definicije socialne ranljivosti

Delovne definicije socialne ranljivosti	Vir
Termin, s katerim označujemo dovzetnost socialnih skupin za potencialne izgube v nesrečah ali družbeno odpornost in upornost.	Blaikie in drugi, 1994 Hewitt, 1997
Karakteristike oseb ali skupin in situacij, v katerih se nahajajo, ki vplivajo na njihovo kapaciteto pri sodelovanju, spopadanju, uporabi in okrevanju v primeru naravnih nesreč, itd. Vključuje prepletene faktorje, ki determinirajo stopnjo, do katere so človekovo življenje, lastnina in ostale dobrine pod tveganjem nepovezanega in prepoznavnega dogodka v naravi in družbi.	Wisner in drugi, 2004
Socialna ranljivost izvira iz aktivnosti in okoliščin vsakodnevnega življenja ali njegovega spreminjanja.	Hewitt, 1997
Razmere tveganja na določenem območju, ki vključujejo izpostavljenost, pripravljenost, preventivo in način odzivanja na specifično naravno nesrečo. Je merilo sposobnosti omenjenih lastnosti soočanja z dogodki v določeni dani situaciji.	Weichselgartner, 2001
Produkt socialnih neenakosti, »ki je definiran kot občutljivost socialnih skupin v primeru nesreč in njihova odpornost oziroma zmožnost ustreznega okrevanja po nesreči. Občutljivost ni le funkcija demografskih lastnosti ampak tudi bolj kompleksnega konstrukta kot je zdravstvo, socialni kapital in dostop do življenjskih poti.«	L. Cutter and Emrich, 2006
Izvira iz socialnih faktorjev, ki zaznamujejo ljudi na visoko izpostavljenih območjih, pripomore k njihovi občutljivosti in vpliva na zmožnost ukrepanja in prilagajanja.	Yarnal, 2007

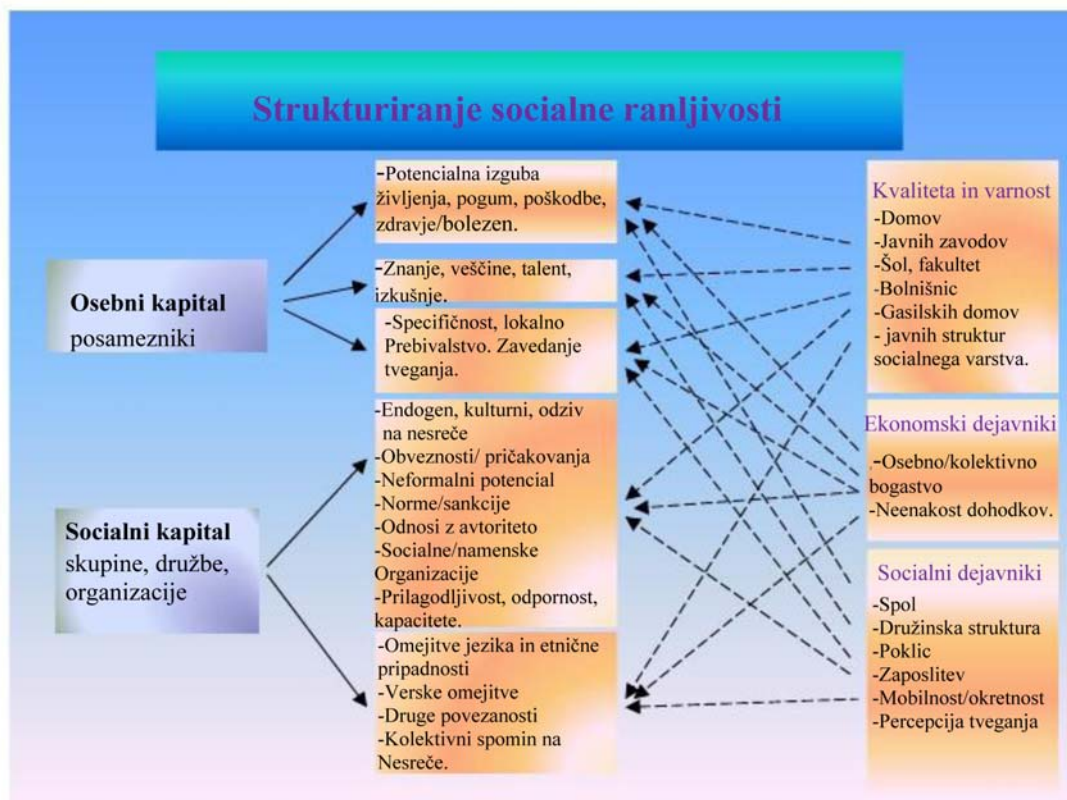
Vir: Van der Veen in drugi (v Tapsell 2010, 7).

Poleg krajših razlag socialne ranljivosti Tapsell (2010, 7) povzema avtorja Weichselgartnerja, ki deli razlage socialne ranljivosti na tri dele. Prvi vidik se osredotoča na karakteristike oziroma na etiologijo nesreč in izgub v povezavi z lokacijo nesreče, drugi pristop poudarja dogodek bolj kot socialni konstrukt v primerjavi z naravno-fizičnimi pogoji, tretja perspektiva pa kaže ranljivost, ki povezuje oba vidika, naravno-fizično tveganje in družbeni odziv (Weichselgartner v Tapsell 2010, 7).

Na podlagi teorij utemeljen poizkus strukturiranja socialne ranljivosti in medsebojnih vplivov dejavnikov ter kazalcev socialne ranljivosti, povzet po Ensure projektu, je prikazan na sliki 5.1 (Galderisi in drugi 2009, 13).

Pristop k strukturiranju socialne ranljivosti je bil oblikovan z združevanjem idej avtorjev Smith (1776), Hanifan (1916), Becker (1964), Coleman (1990), Blaikie in drugi (1994), Granger in drugi (1999), Dynes (2006) in L. Cutter (2006) (v Galderisi in drugi 2009, 13).

Slika 5.1: Strukturiranje socialne ranljivost

Vir: Galderisi in drugi (2009, 12).

V prvem stolpcu so vplivi na socialno ranljivost razdeljeni na človeški in socialni kapital. V sredinskem stolpcu je socialna ranljivost razdeljena na komponente in možne učinke, na katere lahko vplivajo. Tretji stolpec kategorizira elemente, ki vplivajo na socialno ranljivost, z vidika varnostnih, ekonomskih in socialnih faktorjev (Tapsell 2010, 8). Slika 5.1 je osnova za nadaljnji razvoj teorije v nalogi.

6 SOCIALNI KAPITAL

Med družboslovnimi raziskovalci vlada splošen sporazum, da socialno ranljivost v primeru nesreč določa tudi socialni kapital populacije (L. Cutter in drugi 2003, 245). Wolf poudarja, da je po mnenju več avtorjev (Adger, Pelling in High) nizek socialni kapital faktor, ki vpliva na oblikovanje ranljivosti socialno izključenih skupin, kot sta na primer omejen dostop do virov in prevzemanja odločitev (Wolf 2009, 45).

Analiza vpliva socialnih mrež pri odzivu na vročinske vale pokaže, da močne socialne mreže omogočajo individualne in kolektivne iniciative prilagajanja in večanje odpornosti. Posledično sledi sklep, da lahko socialni kapital zniža ranljivost pri tveganju vplivov klimatskih sprememb in zdravstvenega sektorja (Wolf 2009, 44).

Brigit Maguire in Patrick Hagan (2007, 19) po Bretonu navedeta socialni kapital kot enega izmed indikatorjev odpornosti socialnih skupin v primeru naravnih nesreč.

Izvorni teoriji socialnega kapitala sta se posvetila avtorja Pierre Bourdieu in James Coleman. Socialni kapital sta videla v središču posameznikov in manjših skupin, ki dobrine socialnega kapitala pridobijo z medsebojno interakcijo v socialnih vezeh (Portes 2000, 2).

V tem pogledu je kapital vložek in produkt posameznikov. Posamezniki so predpostavljeni kot neodvisni, atomizirani, v družbi naključno razpršeni elementi in podobno kot pri konceptu človeškega kapitala se vloženi viri posameznika obrestujejo posamezniku nazaj (Lin 2009, 21).

Individualni pogled je bil kasneje razširjen skozi videnje teorije neokapitala. Socialni kapital v tej luči predstavljajo socialne relacije. Je socialna dobrina številnih vezi akterjev in dostop do virov, ki ga omogoča mreža ali skupina, ki ji pripadajo (Lin 2009, 19).

Socialni kapital je tako predpostavljen kot atribut skupnosti. Dobrine socialnega kapitala ne služijo posameznikom, ampak skupnosti kot celoti (znižanje stopnje kriminala, zmanjšanje korupcije, itd.) (Portes 2000, 9).

Rostila predlaga pogled na kolektivni socialni kapital kot rezultat usklajevanja in koordiniranja različnih oblik kolektivnih socialnih virov, ki se razlikujejo na individualnem nivoju. V njegovi pobudi jedro kolektivnega socialnega kapitala oblikujejo kolektivni viri, ne pa koordinirane akcije in njihove determinante (zaupanje, norme, itd.) (Rostila 2010, 313).

Razdelitev pristopov na dva načina razumevanja socialnega kapitala, kot individualen pojav in kot kolektiven pojav, v zadnjem času odpira gledanje na socialni kapital kot večdimenzionalen koncept, ki vključuje različne poglede na:

- socialna omrežja: odnose v omrežjih, med družinami in prijatelji; vpletenost v skupnost, organizacije in javno angažiranje;
- socialne norme: skupne družbene vrednote, norme in navade;
- socialno zaupanje: generalizirano socialno zaupanje v družbene institucije in medsebojno zaupanje (Oorschot in Finsveen 2010, 183).

V nadaljevanju se bom zaradi narave naloge v večji meri posvetila teoriji Bourdieuja in Colmana, ki vključujeta pretežno koncept individualnega kapitala. Čeprav je namen naloge raziskati socialni kapital posameznikov oziroma ranljivih socialnih skupin v primeru naravnih nesreč, ne gre zanemariti tudi vplivov, na katere opozarjajo perspektive kolektivnega socialnega kapitala.

6.1 Teorije socialnega kapitala

Kapital lahko ločimo na osebni ali človeški kapital in socialni kapital. Teorija socialnega kapitala se osredotoča na vire, vložene v posameznikovo socialno mrežo, in kako uporaba resursov pripomore k posameznikovemu delovanju. Viri so blago, ki mu družba pripisuje vrednost. Posedovanje virov omogoča in širi posameznikov interes preživetja in ohranitve. Vrednosti virov so normativne sodbe, pripisane blagu. V večini družb predstavljajo zdravje, bogastvo, ugled in moč. Poznamo dve vrsti virov: pridobljene in pripisane. Pridobljeni so na primer izobrazba, s pripisanimi pa se rodimo (spol, rasa, itd.) (Lin 2009, 55).

Za Pierra Bourdieuja predstavlja socialni kapital »agregat aktualnih ali potencialnih virov, s katerimi razpolagajo trajnejša omrežja, vzdrževana na poznanstvih« (Paxton v Dragoš in Leskošek 2003, 43).

Bourdieu (Bourdieu v Dragoš in Leskošek 2003, 44) predstavlja socialni kapital kot člen v trojstvu dejansko uporabnih virov in moči, ki ga sestavljajo ekonomski, kulturni in socialni kapital.

Kulturni kapital se pojavlja v treh oblikah: objektiviran kulturni kapital (materialni in virtualni umetniški izdelki), institucionaliziran kulturni kapital (formalni certifikati o doseženi izobrazbi) in personificiran kulturni kapital (privzgojene veščine in vrednote). Ekonomski kapital predstavlja dohodke in premoženje. Socialni kapital pa označuje interakcijske lastnosti mrež, ki posameznikom olajšujejo ali otežujejo dosegljivost in izrabo različnih kapitalskih virov (prav tam).

Bourdieu uspe s konceptom socialnega kapitala zajeti posameznikovo umeščenost v mikro omrežja, njegovo izključenost na življenjsko pomembnih področjih in splošno družbeno neenakost, ki se reproducira skozi te povezave. Gledano v obratni smeri, odvisnost mrežnih povezav in njihovega socialnokapitalskega potenciala do procesov družbenih neenakosti (Lin 2009, 55).

Coleman (Coleman v Lin 2009, 23) vidi socialni kapital kot dva elementa: aspekt socialne strukture in udejanjanje akcij posameznikov znotraj strukture. Socialni kapital po Colemanu ni zamenljiv med posamezniki ali aktivnostmi. Predstavlja mu pridobljen vir iz odnosov (v Lin 2009, 23) in poudarja, da socialni kapital ni lastnina posameznika niti javno blago, ampak je oblika kolektivnega blaga, ki nastane spontano in se z uporabo veča (v Poder 2001, 344).

Pristop k povezovanju mikro in makro razumevanja socialnega kapitala ponazori z oblikami socialnega kapitala (Poder 2001, 343–344):

- Obveznosti in pričakovanja: pomanjkanje medsebojnih obveznosti lahko vodi do razpada socialnega kapitala. Na primer, če zaradi vladne pomoči posamezniki ne potrebujejo medsebojnih povezav, socialni kapital razpade (Coleman v Poder 2001, 343).
- Zaupanje.
- Informacije, ki so dobrina in podpora socialnega kapitala (Poder 2001, 343–344).

- Omogočen dostop do virov (Coleman v Poročilu o človekovem razvoju 2001, 53) se povezuje z instrumentalno vrednostjo socialnih odnosov. Preko socialnih mrež se pretakajo številne koristne informacije, ki posamezniku svetujejo ali ga opozarjajo na možne prihajajoče krize in pomagajo pri odpravljanju posledic.
- Norme in kazni, ki povzročijo, da posamezniki podredijo lastni interes interesu družbe. Lahko imajo tudi negativen učinek in posameznika demotivirajo za sodelovanje v družbi.
- Odnos do avtoritete.
- Družbena organiziranost in socialna omrežja.

Pri primerjanju socialnega kapitala in drugih kapitalov Coleman pravi, da podobno, kot je fizični kapital oblikovan s spremembami materialov z namenom oblikovanja orodij za širjenje produkcije, človeški kapital z večanjem lastnih sposobnosti spreminja osebe, da najdejo pri delovanju nove poti. Socialni kapital pa se oblikuje v spremembah odnosov in preko povezav spodbuja ta dejanja. Tako kot fizični in človeški kapital tudi socialni kapital spodbuja produktivne dejavnosti (Coleman v Poder 2001, 344).

Bourdieu (v Vidovič 2003, 172) opozarja, da omrežje socialnega kapitala ni prirojeno in tudi ni pridobljeno enkrat za vselej, temveč ga mora posameznik ohranjati s trudom. Da bi se socialni kapital reproduciral, si mora posameznik nenehno prizadevati za družabnost, za kontinuirane menjave, v katerih se prepoznavanje nenehno potrjuje. To delo zahteva čas in energijo, s tem pa tudi, posredno ali neposredno, ekonomski kapital.

Podobno mnenje zasledimo pri Lin, ki pravi, da so relativni stroški akumulacije in uporabe socialnega kapitala veliki. Obstajajo razmere, pri katerih so ti stroški kompenzirani in presegajo relativno prednost pri hitrosti akumulacije socialnega kapitala. Socialni kapital je privlačen predvsem zaradi omejene širine človeškega kapitala. Slej ko prej se človeški kapital sreča z omejeno velikostjo primarne skupine in pomanjkanjem materialov za pridobivanje virov (Lin 2009, 135–136).

Širjenje primarne mreže pomeni tudi širjenje težav pri vzdrževanju centralizirane avtoritete nad viri in tekmovanjem za nasledstvo virov. Za vzdrževanje širjenja primarne skupine je zaradi zadovoljitve med člani omrežja potrebno vedno več virov, zato se primarna skupina lahko širi, dokler je dovolj elementov za produkcijo virov. Socialni kapital se ustvarja z ustvarjanjem in vzdrževanjem socialnih vezi, ki predstavljajo dostop do virov: socialni kapital za ego. Ko je vez vzpostavljena, ni na

voljo le dostop do virov drugega, ampak tudi dostop do virov njegovih socialnih vezi. Širina dostopa do socialnega kapitala je odvisna od količine virov, ki je na voljo pri socialnih vezeh, kot tudi od lastnosti in razširjenosti socialnih vezi. Vezi so vpletene v mrežo direktnih in indirektnih vezi, zato baza socialnega kapitala raste eksponentno (prav tam).

Prva potencialna zgradba socialnega kapitala je zaradi najvišje stopnje zaupanja in intenzivnosti odnosov družina. Družina lahko nudi ugodja: kohezijo/sodelovanje in materialno/emocionalno oporo oziroma pozitivni socialni kapital. Hkrati pa je lahko visoka stopnja zaupanja v družino tudi potencial nezaupanja (zaprtost) do drugih družbenih skupin socialnega okolja oziroma negativni socialni kapital (Gregorič in Hanžek 2001, 48).

Ko želimo obseg socialnega kapitala izmeriti, se najpogosteje uporabljata dve merili: informacije o (ne)formalnih družbenih skupinah in njihovih članih in raziskave vrednot in stališč (Gregorič in Hanžek 2001, 35).

7 ČLOVEŠKI KAPITAL

Tradicionalno je človeški kapital razumljen kot zbor znanja, sposobnosti in kompetenc, utelešenih v posameznikih, ki prispevajo k ustvarjanju ekonomske, družbene in osebne blaginje. Zaradi tega človeški kapital oziroma znanje ni lahko prenosljivo na druge.

V nasprotju s socialnim kapitalom človeški kapital predstavlja vire, ki jih posameznik poseduje in lahko z njimi svobodno razporeja ali upravlja (Lin 2009, 56).

Ker je človeški kapital posamezniku lasten, je akumulacija človeškega kapitala »lažja«
kakor socialnega, pri katerem smo zaradi vzdrževanja zavezani k recipročnosti (Lin 2009, 135).

Eden od aspektov socialnega kapitala, ki ga navaja Adam (2004, 222), je socialni kapital kot katalizator diseminacije človeškega in intelektualnega kapitala. Opozarja, da je človeški kapital lahko »mrtvi kapital«, če ni »spravljen«
v obtok z mehanizmi rekombinacije in rekonfiguracije na način, da je primeren za tehnološko uporabo ali za rešitev družbenih problemov. Socialni kapital je v tem kontekstu lahko opredeljen kot vir, ki izvaja to vlogo.

Znanje oziroma človeški kapital je namreč serija informacij, ki jih ima posameznik, kar pomeni, da znanja ne moremo dati nekemu na enak način, kot lahko damo neko fizično stvar. Prejemnik znanja mora sodelovati v (socialnem) procesu pridobivanja. Pri tem je

poudarek na kakovosti in intenzivnosti medosebnih odnosov, prek katerih se prelivajo informacije, medsebojna pomoč in nove ideje, s čimer se človeški kapital ohranja in kroži (Lin 2009, 134).

Rončević trdi, da se znanje nahaja v »kognitivnem prostoru«. Ne shranjuje se v »glave«, ampak v odnose, ki se razvijajo med akterji učnega procesa (Rončević 2003, 115).

Človeški kapital kopičijo dejanja posameznika in članov njegove primarne skupine. Vsako dejanje pripomore k dodatni vsoti virov, zato se zaradi akumulacije in generacije virov pojavi želja po širitvi primarne skupine.

Človeški kapital se pri posameznikih poveča s pridobljenimi sposobnostmi in spretnostmi, ki jim omogočajo nov način vedenja. Posameznik, ki vloga čas in vire v graditev človeškega kapitala, dobiva koristi, ki izhajajo iz njega, v obliki bolj plačane in zadovoljujoče službe z višjim statusom ali pa tudi v obliki zadovoljstva ob boljšem razumevanju sveta (Vidovič 2003, 172).

Ključni elementi socialnega kapitala, ki pomembno vplivajo na proces učenja posameznika, so bližina, zaupanje in solidarnost (Lenarčič 2007, 99).

8 SOCIALNA OMREŽJA V SLOVENIJI

Posameznik si lahko povečuje zaloge socialnega kapitala s širjenjem svojega socialnega omrežja. Čim več ljudi pozna, tem večja je gostota socialnih kontaktov, ki jih lahko mobilizira. Posamezniki z vključenostjo in aktivno dejavnostjo v raznih asociacijah, kot so nevladne organizacije, civilnodružbene iniciative, politične stranke ipd., pridobivajo socialni kapital. Posameznik z vstopom v katero od asociacij praviloma spozna nove ljudi, ki jih vključi v svoje socialno omrežje. Poleg novih poznanstev kot insider natančneje spozna še področje delovanja izbrane asociacije. S tem si poveča socialni in človeški kapital po Colemanu oziroma posebjeno stanje kulturnega kapitala po Bourdieuju (Vidovič 2003, 175).

Obravnavanje socialnih omrežij premešča težišče pozornosti s formalnih institucij v druge družbene okvire, zlasti v vmesni prostor med formalnimi institucijami in zasebno sfero (Mandič in Hlebec 2005, 264).

Ta prostor je za kakovost življenja relevanten predvsem kot vmesni prostor med, formalno institucionalno sfero javnih politik na področju zdravstva, izobraževanja, socialne varnosti, stanovanja, itd., torej klasičnih domen kakovosti življenja na eni strani in zasebnim, vsakdanjim življenjem posameznika na drugi strani (prav tam).

V tem prostoru delujejo raznolika socialna omrežja, vsako pa lahko razumemo kot okvir, v katerem posamezniki, sami ali v skupinah, upravljajo s kakovostjo življenja. Te možnosti izhajajo iz same narave socialnega omrežja, ki po A. Gidlchrist (v Mandič in Hlebec 2005, 264) omogoča:

- izmenjavo dobrin, storitev, informacij med člani;
- optimalno združevanje, ki dopušča kolektivno odločanje in delovanje na osnovi skupnih vrednot, ne pa na formalnih pravilih;
- socialna omrežja posameznikom ne omogočajo le izmenjave dobrin, storitev in informacij, ampak tudi procesiranje informacij in konstruiranje pomenov, torej definiranje situacij in odzivov nanjo – artikuliranje problemov.

Kvantiteta (velikost in kompozicija) socialnih omrežij je teoretično in empirično povezana s socialno integracijo. Velikost omrežja omogoča identifikacijo izoliranih posameznikov. Pri obravnavi so pomembni kvaliteta socialnega omrežja, struktura in sestava, ne smemo pa zanemariti tudi kvalitete vezi in izmenjave socialne podpore. Omrežja socialne opore so pomembna posebno zaradi zmanjševanja stresa in tudi funkcije »blažilca« pred morebitnimi bolezenskimi posledicami stresnih dogodkov (Hlebec 2010, 700).

Širšo definicijo socialne opore predstavi Vaux (Vaux v Hlebec 2010, 702). Koncept vsebuje tri osnovne elemente: vire socialne opore, vrsto socialne opore in subjektivno zaznavo socialne podpore. Elementi so povezani v kompleksni dinamiki izmenjave in komunikacijskih procesov med posameznikom in njegovim socialnim okoljem.

Viri socialne opore so del socialnega omrežja, na katerega se posamezniki obrnejo po pomoč in oporo. Lastnosti omrežja imajo vpliv na občutljivost, dostopnost in zmožnost omrežja. Drugi element je vrsta omrežja socialne opore, ki so specifične akcije oziroma obnašanja, ki so splošno videna kot subjektivne percepcije posameznika. Tretji element je posameznikova lastna percepcija socialne opore (Hlebec 2010, 702).

Pri preučevanju socialne opore so pomembne določene karakteristike omrežij. Te so: velikost omrežja, moč omrežja in homogenost. Študije kažejo, da obstaja določena stopnja specializiranosti omrežij socialne opore glede na vrsto opore (prav tam).

Emocionalno oporo in druženje nudijo posamezniku praviloma najbližje osebe (partner, sorodniki in najtesnejši prijatelji). Velik del instrumentalne in informacijske opore nudijo bolj oddaljene vezi (znanci, sodelavci, sosedje, itd.). Najpogostejši partnerji za

druženje so prijatelji. Velik del emocionalne opore nudijo ženske, tako ženskam kot moškim. Ženske pa obratno praviloma emocionalne opore ne iščejo pri moških. Za nudenje socialne opore so zelo pomembne tudi sorodstvene vezi. Posebej nekatere najbližje sorodstvene povezave (starši – otroci, brat – sestra) so močan in razsežen vir podpore (Fischer, Wellman in Wortey v Mandič in Hlebec 2005, 274).

Velikost omrežja socialne opore v Sloveniji (Dremelj 2003, 158) je bila leta 2002 v povprečju 6,53. Več kot polovico članov omrežja so predstavljali sorodniki, med katerimi je bil še posebej pomemben partner. Poleg družine posamezniki pogosto najdejo oporo tudi pri prijateljih. Na splošno se ljudje po oporo v različnih stiskah obračajo predvsem na neformalne vire, čeprav se na neformalne vire v smislu organizacije ali organizirane pomoči, obrača manj kot 5 % Slovencev. Nekoliko večji odstotek se na formalne vire, na primer na obrtnike, obrne le za večjo praktično pomoč (Dremelj 2003, 167; Mandič in Hlebec 2005, 274–275).

Hilary Graham navaja pet vidikov neformalne opore oziroma pomoči (v Dremelj 2003, 165):

- je opora, nudena drugim, neformalni sektor pa je vir opore za posameznikove potrebe, ki ga lahko sestavljajo sorodniki ali prijatelji.
- Je neinstitucionalna opora in je ločena od države, trga in prostovoljnega sektorja, izvira pa v odnosih znotraj družine in skupnosti.
- Je brezplačna in se izvaja na domu uporabnika. Ekonomski stroški neformalne opore so visoki, saj poleg neposrednih stroškov vključujejo še dodatne stroške, kot so stroški za hrano, transport ter stroški izgubljenih priložnosti za zaslužek.
- Večinoma se nanaša na oporo posameznikom, ki bi drugače potrebovali institucionalno oporo. Gre za otroke in odrasle s posebnimi potrebami, za stare ljudi in za osebe z dolgotrajnimi boleznimi.
- Viri neformalne opore so sorodniki, saj le-ta izvira iz normativne dolžnosti sorodstva in prijateljstva. V tem pogledu se neformalni sektor razlikuje od prostovoljnega.

Opredelevanje neformalne opore v tem obsegu lahko zakriva druge oblike opore, ki se izvajajo na brezplačni in neformalni osnovi znotraj gospodinjstev. Dostop do opore znotraj neformalnega sektorja ni določen toliko s potrebami tistega, ki oporo potrebuje,

temveč je odvisen od njegovega dostopa do sorodstvenega omrežja (Graham v Dremelj 2003, 157).

Pri obravnavi socialno ranljivih skupin se izkaže, da se starostniki nedvomno uvrščajo mednje. Hlebec (2003, 178–180) navaja, da so z viri socialne opore najbolj opremljeni starostniki, ki bivajo v vaškem okolju v razširjeni družini, predvsem poročeni, ki živijo v hiši in imajo kljub podpori sorodniškega omrežja vire opore enakomerno porazdeljene (otroci, bratje in sestre ter drugi sorodniki). Pri skupini, ki jo predstavljajo ženske z nižjo izobrazbo v enočlanskih gospodinjstvih (precej je ovdovelih), so najmočnejši vir socialne opore drugi sorodniki, sledijo jim otroci (tudi tu so sorodniški viri raznovrstni) in sosedje. Najbolj občutljiva skupina v smislu ranljivosti pa je skupina, katere predstavnice so revnejše ženske z nižjo izobrazbo, pri katerih najdemo zelo majhna omrežja, ki so primarno orientirana na otroke. Vse našteje skupine lahko uvrstimo v skupine z družinskim omrežjem.

Poleg teh prepozna Hlebec še skupine z opornim omrežjem širšega okolja. To so starostniki, ki imajo višjo izobrazbo in dohodke in živijo v mestu. Oporo lahko najdejo pri družini in prijateljih, nekoliko manj pri sosedih. Predstavnice omrežja, integriranega v bivalno okolje, pa so ovdovele avtonomne ženske, ki pomoč poiščejo pri prijateljih, sorodnikih in sosedih na osnovi zaporedne vzajemnosti (prav tam).

9 ZAUPANJE

Številne mednarodne primerjave, narejene v zadnjih desetih letih, kažejo na nizko raven medsebojnega zaupanja v Sloveniji. Zaupanje je skupaj s socialnimi omrežji eden pomembnejših indikatorjev socialnega kapitala (Iglič 2004, 149) in je hkrati osnova za gradnjo družbene strukture (Gregorič in Hanžek 2001, 53).

Zaupanje je pričakovanje na strani A-ja, da bo B v situaciji X naredil Y. To je osnovna definicija zaupanja, ki jo najdemo pri večini avtorjev. Medtem ko smo v prejšnji sekciji obravnavali zaupanje glede na vrsto pričakovanj, ki jih A goji do B-ja, bomo v tej sekciji pozornost usmerili na dejavnike, na podlagi katerih A investira zaupanje v B. Na akterjevo zaupanje seveda v največji meri vpliva socialno okolje in njegova ocena, v kolikšni meri je to okolje zaupanja vredno. V tem primeru govorimo o napovednem zaupanju. Na drugi strani pa je pripravljenost zaupati tudi pomembno povezana s samim akterjem, predvsem z njegovimi vrednotami in pozitivno naravnanoostjo do življenja na splošno (Iglič 2004, 155).

Na posameznikovo odločitev, ali bo zaupal ali ne, pa ne vpliva le ocena tveganja, določena s stopnjo gotovosti glede ravnanja drugih, temveč tudi ocena škode, ki bi jo utrpel v primeru, če bi bilo njegovo zaupanje zlorabljeno. Ocena škode je seveda relativna, določena glede na posameznikovo obstoječo materialno in siceršnjo situacijo (Iglič 2004, 156).

Je pa nasprotno generalizirano zaupanje ključno za sodelovanje in povezovanje v fleksibilna omrežja šibkejših vezi, med njimi tudi za sodelovanje v prostovoljnih organizacijah. To pomeni, da je mogoče generalizirano zaupanje razumeti kot enega od mehanizmov vzpostavljanja socialnega kapitala in omrežij na lokalni ravni (na primer v organizacijah) (Iglič 2004, 171).

Sociologi med najpomembnejše vzroke za nizko zaupanje v politični sistem uvrščajo premajhno odzivnost sistema na zahteve in pričakovanja ljudi oziroma nizko sistemsko učinkovitost. Hkrati s kritično presojo delovanja političnih institucij lahko nizko zaupanje pojasnimo z visokimi pričakovanji respondentov. Obenem pa medsebojno zaupanje v veliki meri napoveduje tudi stopnjo zaupanja v državne institucije (Rus in Toš v Javornik S. 2006).

V Sloveniji je visoko zaupanje v družino, nizko pa v politične institucije. Ljudje lažje razvijemo zaupanje do tistih institucij, ki so jim pripisane pozitivno vrednotene lastnosti. Tako so visoko na lestvici zaupanja simboli neformalnega, kulturnega in gospodarskega institucionalnega okolja ter z njimi povezane vrednote znanja in ekonomske stabilnosti, nizko pa simboli političnega okolja (prav tam).

Najvišje je zaupanje v družino in sorodnike, sledijo jim izobraževalni sistem in še takratni slovenski tolar ter Banka Slovenije, izrazito pa je nezaupanje v politične stranke, v državni zbor (DZ) in cerkev z duhovščino. Nizko je tudi zaupanje drugim ljudem. Vzorci zaupanja drugim ljudem so po pričakovanju nizki, saj so, kot je že prej omenjeno, vzorci podobni zaupanju v institucije. Po podatkih SJM je leta 1995 drugim zaupalo 15.5 % anketiranih polnoletnih državljanov, 84.5 % pa jih je menilo, da je treba biti v odnosu do (anonimnih) ljudi previden. Delež »previdnih« je ostajal skozi obdobje devetdesetih enako visok, in sicer med 82 % in 85 %. V obdobju 2000-2003 kažejo podatki dvig zaupanja (na 32.1 % leta 2003), vendar meritev 2005 pokaže ponoven upad zaupanja na 17.8 % (Gregorič in Hanžek 2001, 52–56).

10 SOCIALNO RANLJIVE SKUPINE, SOCIALNA OGROŽENOST IN IZKLJUČENOST V SLOVENIJI

Po nesreči so najpogosteje najbolj ogrožene že obstoječe socialno ranljive skupine. Pri obravnavi le-teh po nesreči moramo biti pozorni, saj lahko število socialno ranljivih skupin naraste (Tapsell 2010, 20), zavedati pa se je potrebno tudi, da lahko posameznik iz socialno ranljive skupine ima potrebno kapaciteto za odpornost, ki jo zahteva odziv in okrevanje po nesreči (Enarson 2009, 263).

V nadaljevanju so za primerjavo predstavljene ranljive skupine in socialno izključene skupine, ki so opredeljene na podlagi raziskave Kakovost življenja v Sloveniji (1996), raziskave o objektivni socialni in ekonomski vključenosti ranljivih skupin v Sloveniji (2003) in skupine, zajete v Programu boja proti revščini (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2000). Skupine so oblikovane na kriterijih ekonomske ranljivosti in socialne izključenosti.

Mandič opozarja na problematiko opredeljevanja pristopov empiričnega merjenja blaginje kot kakovosti družbenega (neekonomskega) razvoja; po »socialnih kazalcih«, zgodnji »kakovosti življenja« in »življenjski ravni« so jim v zadnjih dveh desetletjih med drugimi sledili »trajnostni razvoj«, »človekov razvoj«, »družbena izključenost«, »družbena kohezija« in nazadnje še »družbena kakovost«.

Težave večpomenskosti koncepta »izključenosti« so bile izpostavljene s številnimi razpravami na primer: Silver, Abrahamson, Room (v Mandič 2005, 111).

Edgar, Doherty in Mina-Coull podobno trdijo (v Mandič 2005, 111): »S tem ko poskuša razložiti vse, je v nevarnosti, da ne razloži nič.«

Večpomenskost izraza je nevarnost tudi za rabo in zlorabo za politične in ideološke namene, saj ga je možno poljubno prikrojevati (Mandič 2005, 111).

Socialna izključenost se tesno povezuje s socialno ranljivostjo, ki gre z roko v roki z ekonomsko ranljivostjo.

10.1 Ranljive družbene skupine

S pojmom »ranljiva družbena skupina« (Zaviršek in Škerjanc v Javornik S. 2006) enačimo družbene skupine, pri katerih so (v določeni situaciji) ustvarjeni pogoji, ki sprožajo proces izključevanja. Gre za proces pomanjkanja in izgubljanja vpliva nad pomembnimi področji posameznikovega življenja. Pojem »ranljivosti« opozarja, da se

človek znajde v določeni situaciji (nasilje, odvisnost, brezposelnost, telesna poškodba, starost, bolezen) ali pa je vanjo rojen (revna družina, pripadnost zgodovinsko diskriminirani etnični manjšini, organska poškodba od rojstva ipd.). To ga naredi ranljivejšega in dovzetne(jše)ga za to, da se negativne situacije začnejo nalagati, kar sčasoma privede do socialnega izključevanja.

Anthony B. Atkinson, Eric Mrlie in Brian Nolan (2004, 48) so pri oblikovanju indikatorjev socialne izključenosti opredelili primarne in sekundarne indikatorje socialne izključenosti. Kazalci so nastali z namenom, da članice Evropske unije in Evropska komisija spremljajo napredek držav, s tem pa tudi napredek Evropske unije na področju socialne vključenosti.

Največ primarnih in sekundarnih kazalcev se nanaša na merjenje tveganja oziroma dovzetnosti za revščino, poleg se nahajajo še kazalci stopnje izobrazbe, števila oseb v gospodinjstvu, pričakovana življenjska doba ob rojstvu in posameznikovo zaznavanje zdravja glede na dohodek (Atkinson in drugi 2004, 53–54).

V slovenskem prostoru je bila prva kvantitativna empirična analiza objektivne ogroženosti s socialno izključenostjo opravljena na podatkih raziskave Kakovost življenja v Sloveniji (Javornik S. 2006).

Trbanc (1996) je pri merjenju koncept socialne ogroženosti opredelil kot kopičenje izključenosti in prikrajšanosti pri posameznikih na področju stanovanjskih razmer, opremljenosti bivalnega okolja z javnimi storitvami in osnovnimi institucijami, izobrazbe in funkcionalne pismenosti, potrošnje, opremljenosti gospodinjstva in ekonomskih virov, zaposlitve in delovnih razmer ter socialnih stikov in opornih mrež (Trbanc v Javornik S. 2006, 41).

Nadaljnja analiza strukture ogroženih s socialno izključenostjo je pokazala najmočnejšo statistično povezanost socialne izključenosti z velikostjo kraja in s stopnjo izobrazbe (Javornik S. 2006, 41).

Med ogroženimi s socialno izključenostjo so leta 1994 prevladovala starejše, slabo izobražene osebe, osebe, ki so živele v zelo majhnih (izoliranih) krajih, same ali v razširjenih družinah, in osebe, ki so se ukvarjale s kmetovanjem (predvsem ostareli kmetje) ali so bile brezposelne ali pa so opravljale občasna dela za plačilo (prav tam).

Leta 2003 je bila opravljena raziskava o objektivni socialni in ekonomski vključenosti ranljivih skupin v Sloveniji. Namen raziskave (Trbanc, Boškić, Kopal in Rihter v

Javornik S. 2006, 41) je bil predvsem prepoznati možne ukrepe za dvig zaposljivosti najbolj ranljivih kategorij težje zaposljivih. V raziskavo je bilo zajetih sedem skupin:

- brezdomci,
- osebe s težavami v duševnem zdravju,
- odvisniki od nedovoljenih drog,
- odvisniki od alkohola,
- žrtve nasilja,
- osebe v postpenalni obravnavi,
- osebe brez dovoljenja za delo.

Vprašani so sicer bili vpeti v socialna omrežja, vendar so bila majhna in zaprta. Pogosto so vključevala osebe s podobnimi težavami. Izkazala se je tudi visoka stopnja družinske reprodukcije vzorcev, ki vodijo v ranljivost.

V Programu boja proti revščini (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2000, 12) so glede na analizo socialno-ekonomskih značilnosti v Sloveniji leta 1993 opredeljena najbolj ranljiva gospodinjstva:

- gospodinjstva, kjer nihče ni delovno aktiven,
- gospodinjstva, kjer so glavni vir dohodka pokojnine in drugi socialni prejemki,
- samska gospodinjstva,
- gospodinjstva, kjer je nosilec starejša oseba,
- starejši zakonci,
- gospodinjstva z nosilcem, ki ima nizko izobrazbo, in
- gospodinjstva, ki živijo v najemniških stanovanjih.

Proučevanju objektivne ogroženosti s socialno izključenostjo je mogoče dodati še proučevanje zaznav socialne izključenosti. Gre za zaznave in ocene posameznikov glede njihovih življenjskih možnosti, priložnosti za participacijo in vključenost ter občutenje pripadnosti. Skozi zaznave izključevanja in izključenosti se odražajo tudi vrednote in predstave o socialni pravičnosti in solidarnosti v družbi, ki so pomembne za oblikovanje socialne politike (Javornik S. 2006, 42).

Analiza subjektivnih zaznav socialne izključenosti (Böhnke v Socialni razgledi 2006, 43) je pokazala, da je v državah EU občutek socialne izključenosti (merjen kot občutenje odtujenosti, nemoči in manjvrednosti, pomanjkanja priznanja ter marginalnosti v družbi) na individualni ravni v vseh državah močno povezan z izkušnjo

brezposelnosti in resnimi finančnimi težavami, še bolj pa s stanjem večkratne prikrajšanosti (Javornik S. 2006, 43).

Na tem mestu je vredno poudariti, da so ključni vir socialne opore ranljivih družbenih skupin v Sloveniji njihovi otroci (Javornik S. 2006, 47).

11 EMPIRIČNI DEL NALOGE

11.1 Metodologija

Namen naloge je raziskati kakšen socialni kapital so posamezniki iz socialno ranljivih skupin imeli na voljo za lažje soočanje in ukrepanje ob po potresu, oziroma v kolikšni meri so ga uporabili ali nadomestili z drugim kapitalom. Pri raziskovanju se posvečam študiji primerov, zato je bila za empirične potrebe naloge izbrana kvalitativna metoda delno strukturiranih intervjujev. Izbor metode ponudi sklepanje na analitični indukciji (Mesec 1998, 50), ne pa posploševanja na celotno populacijo.

Izveden je bil individualni intervju in intervju z zakoncema predstavnikov ranljive skupine ter individualni intervju in skupinski pogovor predstavnikov akterjev, ki so pomoč nudili ali organizirali ob potresu 1998 in 2004 na področju Bovca.

Kvalitativna metoda intervjujev je omogočila pridobitev podatkov, ki ponujajo razumevanje, mnenja, spomine, občutke in dogodke, ki so se pripetili intervjuvancem (Arksey in Knight 1999, 2–3). Intervjuvanci so tako imeli možnost po spominu podrobno opisati kako so ukrepali takoj po nesreči in ko je nastopila faza okrevanja. Kako so se takrat znašli in na koga so se obrnili po pomoč, oziroma kdo jim je bil pripravljen pomoč nuditi. V intervjujih z akterji pa, kako in komu so pomoč nudili in kako je bilo nudenje pomoči organizirano (Arksey in Knight 1999, 32).

Vprašanja so temeljila so na podlagi opisanih teorij socialnih omrežij in socialnega kapitala, v dodatno pomoč pri oblikovanju vprašanj je bil tudi članek o projektu Tabor Posočje 2004. Nanašala so se na fazi odzivanja in okrevanja po nesreči po krogu upravljanja z nesrečami.

Za namen analize podatkov so bili prepisi kodirani. Kodiranje je postopek s katerim se zbrane podatke poenostavlja, obravnava in na nov način združi (Strauss and Corbin v Uwe 2009, 307). Je ključni proces v katerem podatki prehajajo v teorije.

Po zgledu Strauss in Corbinove opisanem v Mesec (1998, 106) in Neuman (2009) sem uporabila odprto kodiranje v šestih korakih (1.) urejanje gradiva, (2.) pripisovanje pojmov empiričnim orisom in (3.) združevanje sorodnih pojmov v kategorije.

Kategorije pojmov sem primerjala med intervjuji in oblikovala skupno (4.) analizo značilnosti pojmov in kategorij, ki se nahaja v prilogi B. 5. korak, odnosno kodiranje je predstavljeno v naslednjem poglavju, 6. korak, oblikovanje končne teorije, pa v poglavju Razprava.

11.2 Raziskovalno vprašanje

Raziskovalno vprašanje temelji na podlagi poročil in rezultatov raziskovalnega projekta CapHaz-Net (Steinführer in drugi 2011), v okviru katerega raziskujejo posledice nesreče kot pojav zaradi pomanjkanja kapacitet ljudi pri predvidevanju, spopadanju in okrevanju po naravnih nesrečah.

Namenjeno je iskanju povezanosti gledanja na nesreče skozi oči »socialnih kapacitet« in konceptualnega okvira socialnega kapitala, s katerim se lahko približamo kateremukoli družbenemu pojavu ali situaciji (Adam in Rončević 2003, 5).

Povezovanje konceptov je omejeno na ranljive skupine v primeru nesreč na področju Bovca in izkušnje prebivalcev ob potresih leta 1998 in 2004.

Raziskovalno vprašanje, ki se mu bom posvetila v nalogi, je:

Ali je socialni kapital socialno ranljivih skupin pri odzivanju in okrevanju ob naravnih nesrečah nadomestljiv z drugim kapitalom?

11.3 Izhodišče za oblikovanje pogovora

Rezultati projekta Tabor Posočje 2004, ki ga je po potresu v Posočju 2004 izpeljala Fakulteta za socialno delo (FSD), kažejo na takratne razmere in stanje prebivalcev. V okviru projekta so bile definirane tudi takrat nastale specifične potrebe in vzroki stisk, ki so jih občutili prebivalci (Škerjanc in Lamovšek 2010, 358).

Po mnenju avtorice, ki v članku opisuje omenjeni projekt, so temeljne izkušnje prebivalcev na Bovškem povzete v navedenih ugotovitvah:

»Programi pomoči so se iztekli v dveh mesecih po potresu. Potem pa so vsi odšli in smo ostali sami s problemi. Tu bi potrebovali programe, ki trajajo vsaj eno leto« (Tatjana Pretnar, načelnica Oddelka za družbene dejavnosti Občine Bovec) (prav tam).

»Potres je naplaval na površje stiske in težave, s katerimi so se krajani spopadali tudi pred potresom, a so jih zadrževali znotraj zidov svojega doma« (Nuša Pogačnik, klinična psihologinja v Čezsoči, Slovenska vojska).

»Po potresu se vsi ukvarjajo z razpokami v hišah. Veliko hujše pa so razpoke v dušah ljudi, ki so vse to doživeli« (Marjan Bevk, režiser in krajan Čezsoče).

V okviru projekta Tabor Posočje 2004 so s kvalitativno obdelavo podatkov prepoznali določene vzroke težav prebivalcev in prišli do ugotovitev, da:

- krajanji nimajo dostopa do informacij, te so pomanjkljive, včasih zavajajoče, kar povzroča v skupnosti zmedo, negotovost, in jezo krajanov do državnih ukrepov,
- krajanji nosijo različno težo obnove, odvisno od finančnega stanja gospodinjstev – revnejši krajanji bodo zelo težko plačali stroške popravila hiš, saj imajo kredite še za obnovo po prejšnjem potresu,
- pomoč prezre potrebe starih ljudi, hendikepiranih in revnih ljudi, zato dobijo najšibkejši člani skupnosti vtis, da je njihova stiska prezrta,
- moč posameznikov in struktur ter posamični interesi preglasijo stisko in potrebe ljudi.

Med izvajanjem projekta je bilo ugotovljeno, da prebivalci v največji meri potrebujejo instrumentalno oporo (pomoč pri selitvah), emocionalno oporo (pri strahu, jezi) in pomoč pri interpretaciji oziroma pridobivanju informacij (obveščanje, usmerjanje, komunikacija) (Škerjanc in Lamovšek 2010, 362).

11.4 Izbor intervjuvancev

Kandidati za izvedbo intervjuja so bili izbrani na podlagi njihove prostovoljne ali službene funkcije, ki so jo opravljali po potresu v Bovcu leta 1998 ali 2004, in pripadnosti socialni skupini. Sama sem proces označila kot »dvonivojski« izbor kandidatov.

Intervjuvanci, izbrani po funkciji, so ključne osebe, ki so po potresu organizirale ali nudile pomoč pri odzivu in okrevanju po nesreči. Opisovali so pogled na dogajanje v celotnem bovškem območju z organizacijskega vidika, razpolagali pa so tudi s podatki o pomoči najbolj potrebnih.

Kandidati izbrani na podlagi socialne skupine, so pripadniki najbolj ranljive socialne skupine, starostniki. Ranljiva socialna skupina je bila določena na podlagi teoretskega dela in na podlagi intervjujev oseb, izbranih po funkciji.

11.5 Opis intervjuvancev

11.5.1 Opis intervjuvancev, izbranih po funkciji

11.5.1.1 Skupinski intervju: intervju 1

Rdeči križ Slovenije (RKS) kot nacionalna organizacija z javnimi pooblastili zagotavlja delovanje poizvedovalne službe, delovanje določenih nastanitvenih in oskrbnih zmogljivosti in v novejšem času tudi ekip prve pomoči. Bistvenega pomena z vidika varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je njegovo delovanje na področju preventivnih in promocijskih dejavnosti, usposabljanja in humanitarne pomoči ob nesrečah (ReNPVNDN 2009 do 2015).

Pri izboru intervjuvancev sem se osredotočila na akterje, ki so nudili pomoč ali organizirali zaščito in reševanje ob potresu leta 1998 in 2004 v Bovcu. Na podlagi literature in izvedenih intervjujev akterjev nudenja pomoči sem nato za intervju izbrala pripadnike socialno ranljivih skupin, starostnike. Pri izboru sem se osredotočila na to, da so v skupino starostnikov intervjuvanci spadali že leta 1998. Intervjuvanci socialno ranljivih skupin ne ustrezajo vsem kriterijem socialno ranljive skupine, ki so opisani v nalogi, pač pa jim je skupno to, da so starejši. Glede na ta izbor je bila omogočena primerjava različnih odzivov in okrevanj v nesreči glede na njihove zmožnosti, ki sem jih nato primerjala z intervjuji akterjev nudenja pomoči.

OZRK = območno združenje Rdečega križa Slovenije

KORK= krajevni odbor Rdečega Križa

Intervjuvanke	Leto opravljanje funkcije v RKS		
	1998	2004	2012
Oseba A	prostovoljka KORK	prostovoljka KORK	prostovoljka KORK
Oseba B	prostovoljka KORK	prostovoljka KORK	prostovoljka KORK
Oseba C	ni bila aktiva	ni bila aktiva	sekretarka OZRK

11.5.1.2 Individualni intervju: intervju 2

Center za socialno delo Tolmin (CSD) je po julijskem potresu 2004 nudil pomoč družinam in posameznikom na prizadetih območjih v treh sklopih, in sicer (Letno poročilo CSD Tolmin 2004):

- psihosocialno pomoč na domovih prizadetih ljudi v obliki razgovorov;
- materialno pomoč v obliki izrednih denarnih pomoči;
- pomoč na domu na prizadetem območju občine Bovec.

Intervjuvanka	Leto opravljanje funkcije na CSD Tolmin		
	1998	2004	2012
Oseba A	ni bila aktivna	koordinatorka javnih del na terenu	strokovna sodelavka - polivalenca Bovec Kobarid

11.5.1.3 Individualni intervju: intervju 3

Vloga občin ob nesrečah je samostojno organiziranje, pripravljanje in vodenje zaščite, reševanja in pomoči na svojem območju, ocenjevanje škode, kot tudi odpravljanje posledic nesreč. Tudi sicer je težišče organiziranja in delovanja sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v občinah. Država jim pri tem pomaga s silami in sredstvi iz svoje pristojnosti (ReNPVNDN 2009 do 2015).

Intervjuvanec	Leto opravljanje funkcije v občini Bovec		
	1998	2004	2012
Oseba A	župan	podžupan	ni aktiven

11.5.2 Opis intervjuvancev, pripadnikov ranljivih skupin

11.5.2.1 Individualni intervju: intervju 4

Oseba A: moški, rojen leta 1919

Oseba A	Sedanje razmere in razmere v letih po potresu		
	1998	2004	2012
Stanje objekta	močno poškodovan	nepoškodovan	nepoškodovan
Gospodinjstvo	skupno z ženo/izseljena	skupno z ženo	sam
Zakonski stan	poročen	poročen	vdovec
Bližina otrok	v istem naselju	v isti hiši	v isti hiši

11.5.2.2 Skupinski intervju z zakoncema: intervju 5

Oseba A: moški, rojen leta 1919

Oseba B: ženska, rojena leta 1931

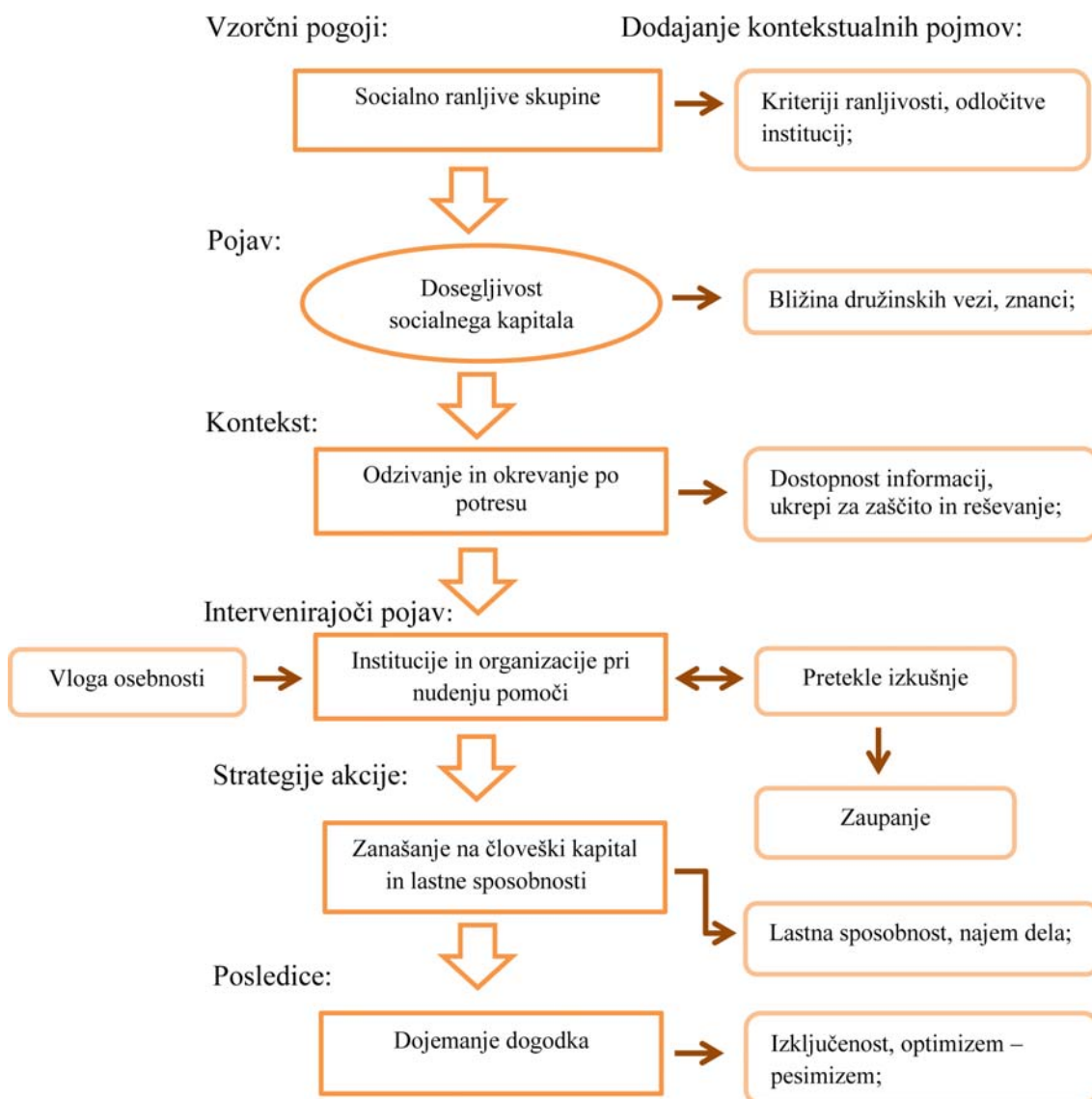
Zakonca od leta 1998 živita v skupnem gospodinjstvu brez otrok.

Oseba A in B	Sedanje razmere in razmere v letih po potresu		
	1998	2004	2012
Stanje objekta	rahlo poškodovan	močno poškodovan	nepoškodovan

11.6 Oblikovanje teorije

Odnosno kodiranje temelji na modelu Glaser in Strauss (v Mesec 1998, 118–120). Prikazuje povezavo in odvisnost pojavov ter vzroke in posledice med pojavi. Pojavi so v tem kontekstu skupne kategorije pojmov vseh intervjujev.

Slika 11.1: Oblikovanje teorije

12 RAZPRAVA

Na podlagi primerjave intervjujev se je izkazalo, da pripadnika socialno ranljive skupine (intervju 5) nadomeščata pomanjkljiv socialni kapital z ekonomskim kapitalom, ki jima je bil na voljo. Kljub temu, da sta intervjuvanca imela dostop do informacij in pomoči pri sanaciji, je nista v celoti izkoristila. Z ekonomskim kapitalom sta se lahko izognila pomoči države in s tem tudi potrebi po informacijah ter instrumentalni pomoči, čeprav sta pri slednji občutila pomanjkanje. Vse naštete pomoči je drugi intervjuvanec (intervju 4) pridobil največ preko družinskih vezi, ki obenem predstavljajo skoraj celotni socialni kapital intervjuvanca.

Izkazalo se je, da v kolikor ima pripadnik ranljive skupine dostop do socialnega kapitala, najprej izkoristi možnosti, ki mu jih socialni kapital ponuja. Pri tem pa igra pomembno vlogo zaupanje. Glede na to, da intervjuvanca (intervju 4) socialni kapital pomenijo družinska omrežja, zaupanje ni bilo vprašljivo. Ko pa se vezi oddaljujejo od kroga družine in postajajo bolj formalne, postane zaupanje ključen element pri sprejemanju pomoči, kar pomeni, da čeprav sta imela intervjuvanca (intervju 5) možnost pomoči pri sanaciji, se zaradi nezaupanja zanjo nista odločila. Predvsem to velja za državno pomoč. Po drugi strani sta intervjuvanca raje izkoristila svoj ekonomski kapital in najela po njenem mnenju zaupanja vrednega domačega gradbenega mojstra. Prepričanje, da bosta ogoljufana s strani države, se kaže v izjavi, kot je:

»On je že vedel, hodil je kar naprej sitnarit, kdaj bomo. Ko smo videli račun, saj so bili v pisarni pol pojedli« (intervju 5).

Nezaupanje v druge in v državne institucije je v Sloveniji že na splošno nizko, iz intervjuja pa lahko sklepamo, da pri sanaciji izhaja tudi iz neupoštevanja želja in potreb posameznikov, kar je navedel tudi intervjuvanec:

»Mi naredimo, kot je v načrtu,« mi je rekel.

»Jaz sem pa proti,« sem mu odgovoril (intervju 5).

Po besedah takratnega župana lahko sklepamo, da je bilo nezaupanje obojestransko ljudi do države in države do ljudi:

»In če nimaš zaupanja v soljudi, da bodo odgovorno opravljali svojo nalogo, tega ni mogoče izpeljati. Tega principa se je poslužila država, sklepali so, da so ljudje pokvarjeni in da bodo poskušali izkoristiti situacijo« (intervju 3).

Prav tako je iz intervjuja vidno, da v primeru intervjuvancev ni bila prepoznana potreba po »pravi« pomoči. Že iz poročila Tabora Posočje 2004 je vidno, da so prizadeti v večji meri iskali instrumentalno pomoč, ki pa intervjuvancema ni bila omogočena in sta za opravila, ki jih nista bila sposobna opraviti, najela plačano delo. Kljub temu, da so v fazi odzivanja ključni akterji z obiskom vsake hiše pridobili vse informacije, pa je pri nudenju pomoči pri okrevanju prišlo do neskladnosti. Predstavnica Centra za socialno delo je opisala kriterije nudenja pomoči:

»Jaz sem praktično dobila seznam prizadetih ob potresu, pogledala, katere so najbolj ranljive skupine. To pomeni, da so bili denarno šibki, starejši, invalidi, prisotnost alkoholizma, depresije. Te ljudi sem vse obiskala, smo se pogovorili in dogovorili za nadaljnjo pomoč« (intervju 3).

Tu se potrди trditev, da socialna ranljivost v primeru nesreč ni sinonim za pomanjkanje odpornosti (Enarson 2007), kar pa tudi ne pomeni, da odpornost ne izključuje segmentov socialne ranljivosti. V smislu socialno ranljive skupine, kot so starejši, ki so sami, lahko do določene mere nadomestijo ranljivost z ekonomskim kapitalom, ne morejo pa v celoti nadomestiti zaupanja in instrumentalne pomoči.

Poseben pojav, ki sta ga pri nudenju pomoči pri okrevanju navajala akterja nudenja pomoči (intervju 2 in 3), je razpad medsosedskih odnosov in s tem pomoči. Tudi pripadniki ranljivih skupin niso omenjali te vrste pomoči. Kot že rečeno, najbolj se je intervjuvanec (intervju 4) zanašal na najbližje sorodnike in v manjši meri tudi na znance, predvsem iz prejšnjega delovnega okolja, s katerimi je ohranil stike. Intervjuvanec se na pomoč družine zanaša tudi v vsakdanjem življenju. Intervjuvanca, ki živita sama, pa sta v zameno za socialni kapital uporabila ekonomski kapital, vendar socialnega kapitala v celoti nista mogla nadomestiti. Nenadomestljivost socialnega kapitala se kaže predvsem v zaupanju in informacijski podpori. Ekonomski kapital je sicer dobra opora, težave pa nastanejo pri uveljavljanju ekonomskega kapitala, tu pa s svojo vlogo že nastopi socialni kapital. Tudi po oceni akterjev nudenja pomoči so najbolj socialno ranljive skupine starejše osebe, ki živijo same oziroma nimajo stikov z družino ali prijatelji, čeprav se nahajajo v neposredni ali posredni bližini. Opredelitve socialno ranljivih skupin v primeru potresa sodelavke Centra za socialno delo:

»Predvsem starejši in tisti, ki so bili sami doma. Družine so se že na en način zorganizirale, tudi glede denarne pomoči ali pa glede pomoči, ko je bilo potrebno izprazniti hišo. Starejši pa so ostali sami« (intervju 2).

V razpravi bi rada poudarila še eno opazko. Intervjuvanec z družinsko oporo je precej manj dramatično opisal sam dogodek kot pa intervjuvanca, ki sta sama. Večkrat sta ponovila: »Minilo je. Če pa bi morala še enkrat, bi se sedla dol« (intervju 5).

Tabela 12.1: Povzetek nadomestljivosti socialnega kapitala po intervjuju predstavnikov ranljivih socialnih skupin

NASTALE POTREBE PO POTRESU	OPIS	NADOMESTLJIVOST SOCIALNEGA KAPITALA IN VZROK (-) Nenadomestljiv/težje nadomestljiv (+) Nadomestljiv/do določene mere nadomestljiv
Finančna	Finančna pomoč pri gradbeni prenovi.	(-) Zaupanje
Instrumentalna	Pomoč pri selitvi, čiščenju.	(+) Ekonomski kapital
Informacijska	Pomoč pri interpretaciji informacij.	(-) Zaupanje
Emocionalna	Tolažba, pogovor, delitev izkušenj in nasvetov.	(-) Emocionalna opora

13 ZAKLJUČEK

Naravne nesreče lahko pustijo posledice na vseh področjih človekovega delovanja in razvoja. Vplivajo na družbo in posameznika. Vedno pogostejši pojavi naravnih nesreč večjih razsežnosti pripeljejo do družbe tveganja (Beck 1992), v kateri pa je posameznik odvisen od svoje vpetosti v družbo.

Večji je socialni kapital posameznika in bogatejše so socialne mreže, lažje se posameznik znajde v primeru naravnih nesreč. Zaradi naravnih nesreč potencialno največ posledic utrpijo osebe, ki živijo izolirano. Socialna izključenost povzroči socialno ranljivost v primeru nesreč. Ne gre pa konceptov popolnoma enačiti. Nesreča lahko povzroči razmere, v katerih se poveča krog že socialno ranljivih ljudi, nekateri ranljivi pa lahko postanejo odporni. Kljub temu je količina in kvaliteta vezi v socialnem omrežju pomemben dejavnik. Starostniki se zaradi šibkih socialnih omrežij, nizkega ekonomskega kapitala in telesnega, mentalnega stanja posredno uvrstijo v ranljivo skupino ob nesrečah. Šibka socialna omrežja lahko dodatno otežijo prelivanje kapitalov, na primer ekonomski kapital v socialni kapital, ekonomski v instrumentalni kapital. Pri socialnem kapitalu nedvomno igra pomembno vlogo zaupanje, ki ga z drugimi kapitali ne moremo nadomestiti. Kljub visokemu ekonomskemu kapitalu se objektivnega zaupanja in niti lastne percepcije zaupanja ne da kupiti.

Ključna oporna točka v omrežjih in potencialen izhod iz ranljive skupine so pri starejših otroci. Prijatelji in znanci so lahko v pomoč, vendar so nezadostna opora za večje spremembe. Starostniki niso edina ranljiva socialna skupina v primeru nesreč. Za potencialno ranljive skupine ali posameznike sta značilna nizek socialni kapital in majhna socialna omrežja ne glede na to, ali je slednje vzrok ali posledica socialne ranljivosti.

14 LITERATURA

1. Adam, Frane. 2004. Razvojni potencial socialnega kapitala: Slovenija v evropskem kontekstu. *Družboslovne razprave* 20 (46/47): 219–237.
2. --- in Borut Rončević. 2003. Socialni kapital: opredelitve in raziskovalne strategije. V *Socialni kapital v Sloveniji*, ur. Matej Makarovič, 5–32. Ljubljana: Sophia.
3. Adger, W. Neil, Nick Brooks, Mick Kelly, Graham Bentham, Maureen Agnew in Siri Eriksen. 2004. *New indicators of vulnerability and adaptive capacity*. Tyndall Centre Final report 7. Norwich: Tyndall Centre for Climate Change Research.
4. Arksey, Hilary in Peter Knight. 1999. *Interviewing for social scientists: An introductory resource with example*. New Delh: Sage Publications.
5. Atkinson, Anthony Barnes, Eric Marlier in Brian Nolan. 2004. *Indicators and Targets for Social Inclusion in the European Union*. Oxford: Blackwell Publishing.
6. Beck, Ulrich. 1992. *Risk society: Towards a new modernity*. New Delhi: Sage.
7. Borut, Rončević. 2003. Socialni kapital in razvojne koalicije. V *Socialni kapital v Sloveniji*, ur. Matej Makarovič, 105–147. Ljubljana: Sophia.
8. C. Schmidtlein, Mathew, Roland C. Deutsch, Walter W. Piegorsch in Susan L. Cutter. 2007. A Sensitivity Analysis of the Social Vulnerability Index. *Environmental Hazards Papers* 28 (4): 1099–1114.
9. Cannon, Terry. 1994. Vulnerability Analysis and the Explanation of »Natural« Disasters. V *Disasters, Development and Environment*, ur. Ann Varley, 13–30. New York: John Wiley and Sons.
10. Claridge, Tristan. 2004. *Social Capital Research*. Dostopno prek: <http://www.socialcapitalresearch.com/literature/definition.html> (20. januar 2013).
11. Center za socialno delo Tolmin. 2004. *Poročilo o delu Centra za socialno delo Tolmin za leto 2004*. Tolmin: Center za socialno delo Tolmin.
12. Dragoš, Srečo in Vesna Leskošek. 2003. *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
13. Dremelj, Polona 2003: Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družboslovne razprave* 19 (43): 149–170.

14. Dwyer, Anita, Christopher Zoppou, Ole Nielsen, Susan Day in Stephen Roberts. 2004. Quantifying Social Vulnerability: A methodology for identifying those at risk to natural hazards. *Geoscience Australia*, 2004/14. Dostopno prek: <http://www.earthbyte.org/people/patrice/Teaching/Geos-2111GIS/Ref/GA4267-IdentifyingRisks.pdf> (5. februar 2013).
15. Enarson, Elaine. 2007. Identifying and Addressing Social Vulnerabilities. V *Emergency management: Principles and Practices for Local Government, 2nd Edition*, ur. Kathleen J. Tierney in William L. Waugh, 257–278. Washington: ICMA Publications.
16. Flick, Uwe. 2009. *An introduction to qualitative research*. Los Angeles: Sage.
17. Galderisi, Adriana, Rocco Papa in Andrea Ceudech. 2009. *Relations between different types of social and economic vulnerability*. Dostopno prek: http://www.ensureproject.eu/ENSURE_Del2.1.1.pdf (7. december 2012).
18. --- 2010. *Relation between systemic and physical vulnerability and relation between systemic, social, economic, institutional and territorial vulnerability*. Dostopno prek: http://www.ensureproject.eu/ENSURE_Del2.1.2.pdf (7. december 2012).
19. Gregorič, Marta in Matjaž Hanžek, ur. 2001. *Poročilo o človekovem razvoju Slovenija 2000–2001*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/projekti/pcr01.pdf (11. januar 2013).
20. Grošelj, Klemen. 2004. Potres v Posočju leta 1998, Earthquake in Posočje. *Ujma: revija za vprašanja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami* (17–18): 227–232.
21. Guha-Sapir, Debarati, David Hargitt in Philippe Hoyois. 2004. *Thirty years of natural disasters 1974–2003: The numbers*. Belgium: Presses universitaires de Louvain.
22. Hlebec, Valentina. 2003. Socialna omrežja starostnikov v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 19 (43): 171–182.
23. ---, Maša Filipovič Hrast in Tina Kogovšek. 2010. Social networks in Slovenia: Changes during the transition period. *European Societies* 12 (5): 697–717.
24. Iglič, Hajdeja. 2004. Dejavniki nizke stopnje zaupanja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 20 (46/47): 149–175.
25. Javornik S., Jana, ur. 2006. *Socialni razgledi 2006*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/

- SR2006.pdf (22. januar 2013).
26. Joakim, Erin. 2008. *Post-Disaster Recover and Vulnerability*. Ontario: University of Waterloo.
 27. Joern, Birkmann. 2007. Risk and vulnerability indicators at different scales: Applicability, usefulness and policy implications. *Environmental Hazards* 7 (1): 20–31.
 28. Komac, Blaž, Matija Zorn, Miha Pavšek in Polona Pagon, ur. 2009. Naravne nesreče v Sloveniji. Natural disasters 2008. *Ujma: revija za vprašanja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami* (23): 299–304.
 29. L. Cutter, Susan, Bryan J. Boruff in W. Lynn Shirley. 2003. Social Vulnerability to Environmental Hazards. *Social Science Quarterly* 84 (2): 242–261.
 30. L. Cutter, Susan, Lindsey Barnes, Melissa Berry, Christopher Burton, Elijah Evans, Eric Tate in Jennifer Webb. 2008. *Community and regional resilience: perspectives from hazards, disasters, and emergency management*. South Carolina: University of South Carolina.
 31. Lenarčič, Blaž. 2007. Transfer znanja in socialni kapital v družbi znanja. *Družboslovne razprave* 23 (56): 91–108.
 32. Lin, Nan. 2009. *Social capital: a theory of social structure and action*. New York: Cambridge University Press.
 33. Maguire, Brigit in Patrick Hagan. 2007. Disasters and communities: understanding social resilience. *The Australian Journal of Emergency Management* 22 (2): 16–20.
 34. Mandič, Srna. 2005. Kakovost življenja med novimi blaginjskimi in družbenimi izzivi. *Družboslovne razprave* 21 (48): 111–131.
 35. --- in Valentina Hlebec. 2005. Socialno omrežje kot okvir upravljanja s kakovostjo življenja in spremembe v Sloveniji med letoma 1987 in 2002. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 263–285.
 36. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2000. *Program boja proti revščini in socialni izključenosti*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/soc_prgprotirevscini.pdf (21. Januar 2013).
 37. Neuman, William Lawrence. 2009. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. Boston: Pearson.

38. Mesec, Blaž in Tanja Lamovec. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
39. Mikoš, Matjaž. 2010. Kako zmanjšati poplavne škode v Sloveniji. V *Naravne nesreče 1: Od razumevanja do upravljanja*, ur. Matija Zorn, Miha Pavšek, Blaž Komac in Polona Pagon, 357–366. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.
40. Portes, Alejandro. 2000. The Two Meanings of Social Capital. *Sociological Forum* 15 (1): 1–12.
41. RedR. 2012. *Disaster Risk Reduction in Emergencies: Workbook*. London: interno gradivo.
42. *Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015* (ReNPVNDN). Ur. l. RS 57/2009. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200957&stevilka=2789> (3. februar 2013).
43. Rostila, Mikael. 2010. The Facets of Social Capital. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 41 (3): 308–326.
44. Steinführer, Annett, Christian Kuhlicke in Chloe Begg. 2011. *Na ramenih velikanov: Povzetek začetnih ugotovitev projekta CapHaz-Net-a*. Dostopno prek: http://caphaz-net.org/outcomes-results/CapHaz-Net_Policy-Brief-2_SLO.pdf (7. december 2012).
45. Škerjanc, Jelka in Vili Lamovšek. 2010. Socialno delo za pomoč prebivalcem po potresu na bovškem leta 2004. V *Naravne nesreče 1: Od razumevanja do upravljanja*, ur. Matija Zorn, Miha Pavšek, Blaž Komac in Polona Pagon, 357–366. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.
46. Tapsell, Sue, Simon McCarthy, Hazel Faulkner in Alexander Meghan. 2010. *Social Vulnerability and Natural Hazards*. Dostopno prek: http://caphaz-net.org/outcomes-results/CapHaz-Net_WP4_Social-Vulnerability2.pdf (10. December 2012).
47. Vidovič, Urška. 2003. Socialni in človeški kapital v študentski populaciji. V *Socialni kapital v Sloveniji*, ur. Matej Makarovič, 170–224. Ljubljana: Sophia.
48. Vidrih, Renato. 2010. Potresna dejavnost zgornjega Posočja. V *Naravne nesreče 1: Od razumevanja do upravljanja*, ur. Matija Zorn, Miha Pavšek, Blaž Komac in Polona Pagon, 169–184. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

49. Vlada Republike Slovenije. 2004. *Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 86. seji, 29. julija 2004 (1. Del)*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/sporocila_za_javnost/sporocilo_za_javnost/article/sporocilo_za_javnost_o_sklepih_ki_jih_je_vlada_rs_sprejela_na_86_seji_29_julija_2004_1_del/ (3. December 2012).
50. Združeni narodi, urad za zmanjševanje nesreč. 2005. *Hyogo Framework for Action 2005–2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters*. Dostopno prek: http://www.preventionweb.net/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf (27. Januar 2013).
51. --- 2009. *Global assessment report on disaster risk reduction*. Dostopno prek: <http://www.preventionweb.net/english/hyogo/gar/report/index.php?id=9413> (5. februar 2013).
52. Zorn, Matija, Miha Pavšek, Blaž Komac in Polona Pagon, ur. 2010. *Naravne nesreče 1: Od razumevanja do upravljanja*. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.
53. Oorschot, van Wim in Ellen Finsveen. 2010. Does the welfare state reduce inequalities in people's social capital?. *International Journal of Sociology and Social Policy* 30 (3): 182–193.
54. Wolf, Johanna, W. Neil Adger, Irene Lorenzoni, Vanessa Abrahamson in Rosalind Raine. 2009. Social capital, individual responses to heat waves and climate change adaptation: An empirical study of two UK cities. *Global Environmental Change* 20 (1): 44–52.

PRILOGE

Priloga A: Indeks socialne ranljivosti

Tabela A.1: Indeks socialne ranljivosti

KONCEPT	OPIS	STOPNJA RANLJIVOSTI Povečana (+) ali zmanjšana (-) socialna ranljivost
Socialno-ekonomski status	Sposobnost prenesti izgube in razviti odpornost na vpliv nesreč. Bogastvo omogoča družbam, da absorbirajo in zaradi socialne varnosti, zavarovanja, razvitih strategij hitrejšje nadomestijo izgube.	Višji status (+/-) Nizek dohodek/status (+)
Spol	Gledano iz družbenega vidika ženske običajno težje okrevajo po nesrečah kot moški. Pogosto zaradi sektorskega zaposlovanja, nižjih plač in vloge v družini.	Spol(+)
Rasa in etnična pripadnost	Pri dostopu do finančnih resursov za okrevanje po nesrečah oviro predstavljajo tudi kulturne, jezikovne razlike in poseljenost na območjih z višjim tveganjem.	Pripadniki drugih ras (+) Ne govoreči angleškega jezika (+)
Starost	Vpliv starosti se kaže predvsem pri mlajših otrocih in starejših na način, da morajo starši v primeru poškodovanih vrtcev skrbeti za otroke čez dan, pri starejših je lahko težava mobilnost, ali pa se ta lahko	Starostniki (+) Otroci (+)

	zaradi nesreč in prešibke odpornosti tudi zmanjša.	
Komercialna in industrijska razvitost	Vrednost, kvaliteta, usmerjenost prisotne komercialne in industrijske dejavnosti sta pokazatelj stanja ekonomske situacije družbe in potencialne izgube v poslovno razviti družbi. Povezana sta tudi z dolgoročnim okrevanjem po nesreči.	Visoka zgoščenost (+) Visoka vrednost (+/-)
Izguba zaposlitve	Počasnejše okrevanje se pričakuje lahko v primeru velikega števila zaposlenih s potencialno izgubo zaposlitve v primeru nesreče.	Izguba zaposlitve (+)
Ruralno/ Urbano	Zaradi manjših dohodkov in večje odvisnosti od okolja imajo prebivalci v ruralnem slabše možnosti za okrevanje po nesreči. V urbanem okolju pa se lahko pojavijo težave pri evakuaciji iz nevarnega območja.	Ruralno okolje (+) Urbano okolje (+)
Vrsta bivalnega okolja	Višino stroškov po nesreči predstavlja vrsta bivalnega okolja. Zidane hiše so varnejše, a dražje in težje nadomestljive, v nasprotju z mobilnimi ali lesenimi zgradbami.	Mobilni domovi (+)
Infrastruktura in dostop do življenjskih dobrin	Posledice nesreče običajno obsegajo poškodovano infrastrukturo (komunikacijska, transport). Izguba infrastrukture pripomore k višjim stroškom okrevanja.	Obsežna infrastruktura (+)
Najemniki	Osebe, ki živijo v najeti posesti, ker bodisi nimajo finančnih virov, ali pa so naseljeni za kratek čas.	Najem (+)

	Potencialno so bolj ogroženi, ker imajo omejen dostop do resursov kot so informacije do prejema finančne pomoči, pomoči med okrevanjem. V skrajnih primerih lahko zaradi predragih najemnin ali neprimernih stanovanjskih kapacitet ostanejo brez primernih zatočišč.	
Zaposlitev	Najbolj so ogrožena delovna mesta in poklici, ki za opravljanje dela zaradi nesreče izgubijo potrebne resurse. Uničeni stroji kmeta, poleg tega obstaja tudi vprašanje možnosti prekvalifikacije.	Profesionalni oziroma upravni (+) Pisarniški oziroma delovni (+) Storitveni sektor (+)
Struktura družine	Odpornost in okrevanje v primeru nesreč težje prenesejo družine z velikim številom otrok/odvisnih članov in enostarševske družine. Vzrok je v pomanjkanju finančnih sredstev in časa pri zagotavljanju preskrbe.	Visoka stopnja rodnosti (+) Velike družine (+) Eno-starševske družine (+)
Izobrazba	Izobrazba je povezana z socialno ekonomskim statusom, dostopom do informacij in prepoznavanju pomembnih informacij.	Nizka izobrazba (+) Visoka izobrazba (-)
Rast populacije	Države z visoko rastjo prebivalcev, nezadostnega števila primernih bivališč in nerazvitega socialnega omrežja so v primeru nesreč socialno bolj ranljive. Pri novih imigrantih se lahko pojavi težava govorjenja lokalnega jezika in	Hitra rast (+)

	nepoznavanje birokratskih postopkov za pridobitev virov in informacij za lažje okrevanje.	
Medicinska oskrba	Dostop do zdravstvene oskrbe, bolnišnic.	Hitra dostopnost (-)
Socialna odvisnost	Posebno podporo pri okrevanju po nesreči potrebujejo osebe, ki so popolnoma ali delno odvisne od socialne pomoči. Gre za osebe, ki si že v vsakdanjem življenju ne morejo zagotoviti zadostnih virov za lastno preživetje.	Visoka odvisnost (+) Nizka odvisnost (-)
Prebivalstvo s posebnimi potrebami	Institucionalizirane osebe, brezdomci, bolni,...	Veliko število prebivalcev s posebnimi potrebami (+)

Vir: L. Cutter (2003, 256).

Priloga B: Kodiranje intervjujev

Tabela kodiranja po Strauss in Corbin (v Mesec 1998, 106). Zaporedne številke od 1. do 5. označujejo zaporedne oznake intervjujev. Številke v oklepajih pa so oznake pojmov empiričnih orisov v intervjujih.

Tabela B.1: Kodiranje intervjujev

Primeri pripisovanja pojmov empiričnim orisom	Kategorije pojmov	Analiza značilnosti pojmov
1. (1) Vzroki soc. ranljivih družin 2. (13) določanje skupin za pomoč-izključenost 3. (2)-(2. 3) širši opis razmer 1998	Trend socialno ranljivih skupin, principi dodeljevanja pomoči.	Socialno ranljive skupine
1. (1) Prejeta količina pomoči 2. (12) preverjene kvalitete informacij-zmeda 3. (24) način informiranja v fazi odzivanja in začetek okrevanja	Pomoč v nesreči, informacije v nesreči, pomoč institucij in organizacij.	Odzivanje in okrevanje po potresu
3. (46) vloga zaupanja organizatorjev pri odzivanju 4. (24) pomoč pri gradnji hiše po 98, lastna angažiranost 5. (12) vloženo lastno delo - prisila	Vloga preteklih izkušenj, vpliv osebnosti, lastna angažiranost pri obnovi, vloga zaupanja pri okrevanju, zadovoljstvo in zaupanje pri izkušnjah.	Zanašanje na človeški kapital in lastne sposobnosti
1. (1) Vloga RKS pri nesrečah	Dostopnost organizacij/institucij na splošno, opredelitev vloge,	Institucije in organizacije pri

<p>2. (4) usklajevanje pomoči</p> <p>3. (23)-(23. 2) težave organizatorjev zaščite in reševanja zaradi struktur</p>	<p>organizacije/posameznikov.</p>	<p>nudenju pomoči</p>
<p>5. (9) stroški vzdrževanja lastnine</p> <p>4. (2) obžalovanje za lastnino</p>	<p>Osebna percepcija potresa in ukrepi ravnanje z lastnino.</p>	<p>Dojemanje dogodka</p>
<p>4. (7) (7. 2) družinska pomoč pri okrevanju</p> <p>5. (26) najem plačanega dela</p>	<p>Vloga osebnih vezi pri okrevanju, vloga vezi v vsakdanjiku, odnosi in pojavi pri pomoči v nesreči.</p>	<p>Dosegljivost socialnega kapitala</p>

Priloga C: Prepis intervjujev

PREPIS INTERVJUJEV IZBRANIH PO FUNKCIJAH

Skupinski intervju RKS - intervju 1

Kako ste ob potresu 1998 ukrepali ?

B: Če nisi ravno telesno poškodovan, se takoj odzoveš. Se obrneš in pomagaš.

Kako je bilo poskrbljeno za varnost?

C: Policija ni spuščala noter. Vem sicer, kako je bilo ob potresu v Kobaridu. Ugotovili so, katere stavbe so ogrožene, so zapečatili, oziroma so označili s pikami. Rdeče, rumene... Ne vem, kako so poskrbeli, nobeden ni vstopil v hišo, če je bila življenjsko nevarna. Ljudje bi šli kar noter, kakšno stvar iskat. Vendar se ni pustilo noter, vsaj od začetka ne.

A: V Bovcu nisem prepričana, če ravno niso pustili. Vem...

B: Saj moraš noter po kakšne dokumente.

C: Mislim, od začetka. Govorim takoj, potem se je že malo bolj ocenilo. Potem je bilo nekakšno varovanje. Čez dan, povedal si, kdo gre noter, da so vedeli kdo je noter v primeru ponovnega sunka. Ker poskrbeti je potrebno, da se stavbe spraznijo in za varnost ljudi, potem pa se takoj začne postavljati šotore. Gasilci, da vse pogasijo, plin, ker je lahko kaj prekinjeno in zagori. Potem se začne telovadnice, velike centre usposabljanja za zasilno bivališče. Rdeči križ je dolžen, po humanitarnih dejavnosti, da najprej poskrbi, da imajo ljudje za jesti, hrano, oblačila in osnovne stvari in za povezovanje družin. Če družina ne ve, kdo je kje, ko pride, da se dobijo ponovno skupaj z razno tehniko, ki je na razpolago, da se ugotovi, kje je kakšen družinski član.

Prosim ocenite, katere skupine so sedaj najbolj ogrožene in če se je pojav ogroženosti spremenil od vašega delovanja?

B: Starejše osebe, ki živijo same v stanovanju.

C: Spreminja se v tem, kar se generalno spreminja. To je ljudje s plačami in pokojninami ne morejo več živeti. Včasih tisti, ki je imel dohodek je lahko preživel.

A: Je vzdrževal štiri osebe.

C: Sedaj pa z delom, oziroma minulim delom – pokojnino, ne moreš več preživeti. To pomeni, da bo vedno več ljudi potrebnih pomoči. Kar pomeni, da so vedno bolj socialno ogroženi, zaradi financ. Pomeni, da so bili v preteklosti tudi ogroženi zaradi kreditov.

A: In so še ogroženi. Petnajst let so bili krediti.

C: Zaradi sanacije so se zadolžili preko svojih zmožnosti in tudi včasih je bilo mišljenje, da bo kredite lažje odplačevati, sedaj je vedno težje. Enkrat je bila inflacija, v bistvu nisi nič vračal, sedaj pa vračaš vedno več. V bistvu vračaš obresti, glavnica sploh ne pride na vrsto. Premika se ta meja socialne ogroženosti tudi na tiste, ki imajo vir dohodka pa s svojimi dohodki ne zmorejo.

A: Jim dohodek ne zadošča več.

C: Poleg tega otroci ne morejo več skrbeti za starejše, enostavno v dom za ostarele jih ne morejo vpisat, ker je predrago, ker niti z dvema dohodkoma ne uspejo. Tako da bodo ljudje zmeraj več morali ostati doma in prvič je vprašanje, kako bodo lahko preživeli, drugič pa nobeden jim, razen nevladnih organizacij, ne bo mogel pomagati.

Bi mogoče lahko še kakšno skupino ljudi poleg starejših izpostavili?

C: Brezposelni.

B: Brezposelni.

C: Mladi, zaradi brezposelnosti. Vedno so tu še invalidi, oziroma osebe z zdravstvenimi težavami. Manj so konkurenčni na trgu. Ko se trg zapre, tudi socialne države ni več. Osebe, ki so na nek način prikrajšane pri zdravju, niso konkurenčne.

B: Ravno dogodki v šoli, ki jih je pripovedovala hči. Šola je plačevala kosila, nekaj so morali sami.

C: Subvencija.

B: In sedaj, ko kuha Sodexo. Moj varovanec bo prejel račun iz Sodexa in bodo tudi starši dobili račun Sodexa za prehrano, tudi tisti, ki si do sedaj niso mogli plačevati in so že precej dolžni, šola jim še naprej nudi kosilo. Sodexo bo pa kar črtal take primere s seznama in bo otrok ostal brez kosila.

C: Otrok ostaja brez kosila, ker se je meja za subvencijo prestavila navzgor.

A: Lani je bilo 86 subvencioniranih otrok, letos jih pa je 13.

C: V Tolminu naj bi jih bilo pa še več, ogromno otrok, ki gledajo vrstnike pri kosilu, sami pa ga nimajo. Prej so jedli »ostanke« in so še učitelji zbirali denar za take primere, sedaj pa jih je preveč. Enostavno ne morejo. Kakšen dobi kos kruha, da ni zelo lačen. To je žalostno, kar se dogaja.

B: To je žalostno.

Kako ocenjujete, iz kakšnih družin prihajajo taki otroci, enostarševske družine, brezposelni?

C: Tudi enostarševske družine in tudi tam, kjer so brezposelni, ker malo je sedaj družin, kjer sta oba starša zaposlena. Zmeraj več je, da nimata oba starša službe.

A: So tudi privatniki recimo med njimi. Privatniki, ki imajo podjetje in ne morejo več nadaljevati s poslom.

C: Konkurenca je precej s.p. –jev porinila na rob preživetja. So zadolženi, nimajo več poslov.

Če se osredotočimo na Rdeči križ, kakšno pomoč lahko nudi?

C: Hrano, oblačila, finančne pomoči – v bistvu, če niso več sposobni plačevati računov, letovanja, lahko grejo brezplačno. Plačamo tudi recimo šolam, namenimo denar za učbenike. In tudi za prehrano, če sam ne more. Stroške, ne samo učnih pripomočkov, ampak tudi prehrano.

Našteli ste redne programe, ki potekajo čez celotno leto. Če se osredotočimo na pomoč po nesrečah, recimo potres. Takrat je pomoč nudena v enakem obsegu?

C: Večjem. Prvič, če je to lokalno, pomaga cela država. Nato so dobrodelni koncerti, ali dobrodelne akcije, kjer se denar preusmeri iz cele Slovenije na področje, da se pomaga. Nato pa se prireja dobrodelne koncerte, da se še dodatno zbira. Pomeni, da takrat je večja masa denarja, hrane, drugih pripomočkov, odvisno, kaj vse se potrebuje. V bistvu vsa sredstva, ki se takrat zbirajo, oziroma zahtevajo, kar ljudje nimajo, takoj po nesreči.

C: Recimo tu je bilo precej denarja namenjenega popotresnim kreditom.

A: Precej je bilo takrat, da.

Kako ocenjujete, katere socialne skupine ljudi so posebej po nesreči potrebovale pomoč? Ne samo že obstoječe ranljive skupine, ampak mogoče še katere specifične skupine ljudi?

A: Takrat, ko je bil potres leta 1998, smo mi v bistvu hrano delili med vse prebivalce Bovca, ker smo smatrali, da so vsi prizadeti in da vsi imajo, tudi če samo minimalne stroške – popravilo dimnika, 120.000 tolarjev recimo – smo ravno tako delili prehrano vsem. Ni bilo pomembno, ali je bil prizadet veliko ali malo.

Koliko časa po nesreči je trajala »urgentna pomoč«?

A: Koliko časa smo takrat delili, kar nekaj časa?

B: Seveda, hrana je prihajala...

A: Prihajala je iz cele države.

B: Dokler so hrano pošiljali, smo jo delili. Ni logično, da se jo zadržuje v skladišču, da gre, nato ji rok poteče.

Se je mogoče zgodilo, da določene osebe prej niso bile socialno ogrožene, po potresu pa so postale »dolgoročno ogrožene«. Ne samo eno leto, ampak recimo za 5 let naprej?

A: Jaz sem pri RK od leta 1998, Beatris je bila že prej. Meni se zdi, da prej ni bilo takih potreb.

B: Ne, ne, ne,...

A: RK ni imel toliko dela, kot potem.

C: To vse sovпада. Potres je poškodoval hišo, ki je velika finančna obremenitev. Postaneš že avtomatično socialno ogrožen in zgodila se je še kriza. Večja brezposelnost, vedno težje je preživeti, tako, da se stvari kopičijo. Se stopnjuje, praktično je že redko, da prebivalec preživi. Da preživi je ravno na meji.

B: Ljudje kar radi vzamejo hrano, ker jim potem ni potrebno v trgovino.

C: Če moraš sanirati hišo, moraš imeti ogromen kredit. Nekaj je že pomagala država, nekaj si moral pa tudi sam odplačevati in sedaj ti krediti tako obremenjujejo dohodke, da je groza.

A: Ljudje imajo po 300 € kredita.

Verjetno se je poznalo tudi, če je bilo delovno mesto zaradi nesreče zaprto?

B: Ja, delo ni bilo gotovo.

C: Takrat so dobila podjetja in s.p.-ji, so tudi dobili finančno pomoč. Država je dajala šest mesecev finančno pomoč vsem tistim, ki so zaradi potresa ostali brez poslovnega prostora, ali brez sredstev.

A: Vsem so dajali, kljub temu ali je delal ali ni delal.

C: In zaposlenim tudi.

Gospodarska zbornica?

C: Ne, ne. Država preko javnih del.

A: Gospodarska zbornica je privatnikom dala denar in nadomestni prostor – hišice. Da si lahko opravljal dejavnost v tisti leseni hišici. Vrtne ute.

B: Saj so bile tam za Kulturnim domom, še ti si jo imela.

A: Ja, še jaz sem jo imela.

C: Koliko odstotkov plače je bilo takrat?

A: Je bilo 5 %?

C: Več, več kot pet. Prispevki so bili vsi plačani in še nekaj denarja je vsak dobil.

A: Misliš, koliko se je dobilo kot zaposleni? Misliš, da se spomnim.

C: Mislim, da je bilo enih 60 % plače. Ne vem, bi morala pogledati za nazaj.

A: Ja, mogoče, da je bilo. Zdi se mi, da sem jaz imela okoli 80.000 takrat. Se pravi, da je bilo še več kot 60 %.

C: Škoda, da si nisem zapisala, ker je bilo kar nekaj zaposlenih, ko smo preračunavali. Ali si hodila v Gorico tudi ti? Ker ena gospa je hodila celo iz Ljubinja.

A: Jaz nisem hodila, ker sem imela poleg še trgovino odprto. Dobivala sem od javnih del denar, vendar trgovine nisem zaprla. Čeprav je bila cela pod podpornimi stebri.

C: V glavnem, iz Posočja je ena hodila pomagat obračunavat plače.

A: Takrat so dali. In gospodarska zbornica je takrat dajala tudi denar. Vendar ne vsem, ker sem se jaz pritožila in sem dobila.

C: So bila določena merila.

A: Ko so jih vsi dobili, sem se jaz pritožila in sva potem še jaz in Damjana dobili.

C: Poleg tega pa je bilo še veliko navadnih javnih del za popotresno obnovo.

A: Tudi midve sva imeli dva v skladišču.

C: Tako da se iz države preusmeri, da se dobi v okolje več denarja. Rdeči križ, Karitas, Civilna zaščita, gasilci, javna dela.

Kaj pa potem?

C: To je odvisno od finančnih zmožnosti. Kadar so bile poplave, takrat smo vsi pod vtisom in se še kar nekaj denarja zbira, sčasoma so pa finance problem.

Če se ozremo za nazaj?

C: Jaz mislim, da je popotresna obnova trajala kar nekaj let.

B: Saj še zmeraj traja.

C: Potem se ustanovi Državne tehnične pisarne. Prijavljajo škodo, da potekajo sanacije.

B: Župnišče je še vedno za popravilo, je odznotraj ponovno razpokano.

A: Vse nove hiše so razpokane, zato ker je bilo narejeno na ena, dva, tri. Ravno na ta pojav sem hotela opozoriti. Pol leta, eno leto se zbira denar, na koncu pa ljudje še vedno brez služb. Še vedno je bila hiša za sanacijo. Kot primer, ljudje so dobili tretjino sredstev, nato pa to počasi izgine. Pomoč ne prihaja več. Kako so se ljudje nato znašli sami?

B: Verjetno da nekateri, sploh če nobeden ne ve za njega, še sedaj nima nič popravljeno. Jaz sem zadnjič šla na obisk k neki gospe, zaradi zanimanja za eno posest za nekoga, ki živi v Venezueli. Rekla mi je: »Poglej kakšno imam, vsem podirajo hiše, vsem popravljajo, k meni pa nobeden ne pride.« Gospa ima čez 70 let. Če jih imam jaz 72 jih ima ona 77. In sem šla v tehnično pisarno. Vprašala sem jih, naj pogledajo, če je ta gospa kje na seznamu. Njej so trgali varstveni dodatek od pokojnine, zato ker je imela

prihranke na računu. Gospa mi je pojasnila, da ima prihranke na zavarovalnici na računu, ker je bila hiša poškodovana, da je varčevala denar za sanacijo. Ugotovila sem, da jo v tehnični pisarni nimajo nikjer zabeležene.

C: To pa skoraj ne razumem.

B: Državne obnove je konec, sedaj se bo morala gospa sama znajti in dobiti zasebne delavce, da hišo popravijo. Varstveni dodatek so ji trgali zato, ker so videli, da ima denar na knjižici.

C: Seveda, če imaš prihrankov več kot 1500 €.

B: In Emi so tudi trgali dodatek, čeprav stanovanje še ni popravljeno.

C: Ali je možno, če si prijavil škodo in če si bil...

A: Ja, pa si moral iti...

C: Moraš iti. Država ti ne more dati brez tebe.

B: Samo, vsak ne ve za vsakega. Jaz...

A: Vsak ne ve za vsakega... Ljudje so hodili (Civilna zaščita) in so naredili zapisnik in zapisnik so predali v tehnično pisarno. Ti si prejela domov obvestilo o višini škode na objektu? Si bila vabljen v tehnično pisarno? Si šla? Ona pa ni šla, ker se je verjetno bala, da bi morala dati denar.

B: Sedaj ne vem, ali je šla ali ni šla.

C: Hiša je tvoja, nobeden je ne more popravljati v tvojem imenu. To pomeni, da ti država lahko pomaga. Pride, te popiše... To in drugo... Nekaj moraš tudi sam narediti.

B: Veste kaj je, tudi center za Socialno delo te gospe ni imel v evidenci. Ker nekega drugega gospoda so imeli, so ga komaj prepričali, da zapusti hišo, ker je bila za rušenje. Sam je ni hotel. Gospe, ki so hodile preko javnih del, so mu prale, RK mu je kupil pralni stroj. Njegova znanka me je vprašala, če RK sprejme popotresno obnovo njegove hiše, ker sam ni sposoben, živi v enem svojem svetu in tiste iz javnih del, sicer hodijo in nosijo kosilo, vendar mislim, da tudi niso sposobne. In sem sprejela prostovoljno, hišo se je rušilo, novo naredilo. Ko je bilo končano, sem se hodila šele prepirat z delavci, ker so mislili, da ker je za tega gospoda, da je lahko tako kot je bilo. In da kaj pa se jaz razumem na to. Razumeš?

C: Javna dela so bila prav za ta namen. Zato jih je bilo tudi toliko več, da so hodili k starejšim. Oni ne morejo urejati obnove. Vsak bi moral narediti svoj del. Jaz mislim, da tisti, ki je poskusil narediti vse, so mu pomagali. Mogoče tudi površno malo, ampak jaz vidim, eni recimo rečete, da center ne ve za njega. Saj center ne more vedeti za vse ljudi

na tem božjem svetu. To pomeni, da lahko pridejo nevladne organizacije in opozorijo, glejte, tam je problem. Tam pomagajte.

B: Recimo, gospod ima sestro staro kot jaz v Tolminu in pa še eno sestro, ki je medicinska sestra in stanuje v Ljubljani. Bi se lahko one malo zanimale. Saj bodo one dediči.

C: Ja, seveda.

B: Ampak nič.

C: Jaz sem imela primer neke gospe iz Trnovega, tudi če je imela popotresno obnovo se ji bo ponovno zrušila streha. In je prišla na RK, kako bomo pa tisto streho popravili. RK tega ne more finančno. Hočem povedati: gospa ima dva sinova, ki bi ji lahko pomagala. Lahko pa prepíše premoženje na občino in potem je občina odgovorna. Lastniki se morajo dogovoriti sami, kaj bodo. Ne moreš ti. Ne more RK narediti nove strehe in potem bo pa od enih drugih lastnikov. So stvari, ki jih moraš tudi sam urediti. Jaz mislim, da je prišlo do tega... Jaz mislim, da če bi ona prišla na center, ali na RK, ali bi povedala nekemu, eden bi ji že pomagal nekje.

B: Ker urediti... So nekateri, ki ne zanjo teh zadev sami urediti. Vam povem, ta gospod, ki sem mu pomagala, ni prišel niti enkrat pogledat kaj delajo v hiši.

A: Saj si bila ti.

B: Enkrat ni prišel. In ko je bila hiša končana, ko je bil ključ, sem mu rekla, naj pokaže kaj ima na knjižici. Na knjižici je imel nekaj čez 2500 €. Sem mu rekla: »Sedaj greva v Tolmin.« Sem vzela načrte in sva šla v Tolmin v blagovnico za pohištvo. Sem rekla: »Toliko denarja je na knjižici, potrebujeva pa ostale stvari.« Kuhinjo, dnevne sobe, spalnico za toliko denarja in so nama izračunali. Priložila sem še pika kartico, da so se pike nabrale in je dobil še en majhen hladilnik zastonj.

C: Po moje je malo ljudi, ki nimajo nobenega. Če bi prosili za pomoč, bi se jim pomagalo. Nekaj moraš narediti pa tudi sam.

B: Vendar ta gospod ima v Soči verjetno en kombi sorodnikov. Če danes umre, bodo prišli. Ko pa je za pomagati, pa ni nobenega blizu. Njegov daljni sorodnik je dejal: »Saj taki so najbolje za v dom upokoencev.« Zakaj je potrebno ljudi tiščati v dom. Če imajo svojo hišo.

C: No, to so posamezniki. Večino jaz mislim, da če so ljudje pristali na to, je bilo na nek način poskrbljeno za njih.

B: Samo si si moral sam pomagati.

C: Seveda si si moral sam, saj drug ti ne bo. Tudi v centru ne morejo reči, ti bomo dali pomoč, če ti ne prideš in oddaš vloge. Saj tudi RK ima dokumentacijo o ljudeh, kadar deli hrano, predvsem, da se ne obtožuje delavcev, da nepravilno ravnajo. Dokumente, komu si dal, zakaj si dal, vsa mora biti urejeno.

B: Samo nekateri niso niti tega sposobni. Saj poznam eno gospo. Ko je umrla je šel sosed v njeno hišo. 4 milijone dinarjev je dobil med časopisi. Na občini so rekli, da bodo s tem denarjem naredili spomenik. Sedaj pa pojdite gledat, če ga gospa ima – spomenik.

C: Za take dodeli tudi center skrbnika. Če sam ne more skrbeti za sebe.

B: Ne vem, a takrat še ni bilo, ali kako je?

C: Ja vprašanje, če je kdo šel. Center ne more za vse vedeti. Recimo tudi mi smo taki, mi vidimo ljudi, ki so v stiski, pa nobeden ne gre nobenemu povedat. Vsi se samo jezijo na center, na državo. Moraš iti, povedati. Saj center, če bi vedel zanj, bi tudi prišli. Po službeni dolžnosti morajo priti.

B: Sem tudi jaz povedala za gospoda, ki živi v Dvoru. Sedaj je malo bolje, vendar pije in popolnoma nag hodi naokoli in ima socialno podporo. Rekli so mi: »Pa saj je iskalec zaposlitve!« »Pa kakšne zaposlitve?« sem odgovorila. »Če je cel dan na podstrešju. Iz mansarde gre samo po steklenico v trgovino in nazaj domov.« Rekla sem: »Takim se vzame to dudo stran!«

C: Država predpisuje, da je nekdo prejemnik na Centru za socialno delo, če je tudi iskalec zaposlitve. To je po zakonu.

A: Samo on je tudi malo prizadet. Ne more iskati zaposlitve.

C: Sedaj, ko država nima denarja za invalidske upokojitve in take reči, mora biti na Zavodu za zaposlovanje. Zavod za zaposlovanje je ena kanta za smeti. Za tiste, za katere država ne more poskrbeti, ker nima denarja. In potem se vprašaš zakaj mora biti na zavodu. Zato, ker ni druge možnosti. Upokojijo ga ne. Kam naj gre? V zdravstveni dom, da bodo skrbeli za njega? Kam naj gre?

B: Saj mi je rekel njegov oče naj mu zagotovim jaz pokojninski prejemek. »Ja«: sem rekla. Saj je nekaj delal v Italiji, saj je kemijski tehnik.

C: Samo, če si prizadet psihično, bi te morala invalidska komisija upokojiti. Invalidska komisija pa nobenega ne upokoji, če nisi ravno pred smrtjo. Zato, ker nima denarja. In to je vse država. Potem rečeš, zakaj je tako. Zato, ker ni druge možnosti. Zato, ker po zakonu ali si upokojen, da imaš neke dohodke, ali če si na centru moraš biti pa iskalec zaposlitve. In če nisi ti sposoben za iskalca za zaposlitve, pomeni, da bi te morali

upokojiti. Ker te ne upokojijo ima zavod brez veze eno maso ljudi nezaposljivih, ker zavod nima kaj z njimi delat in ker ni druge možnosti so tam. Kdo jim bo pomagal? Kam naj grejo?

Sedaj smo izpostavili par vprašanj in tudi institucij, kjer lahko dobijo ljudje informacije. Kakšno je vaše mnenje, kam se ljudje ob nesreči, ali po nesreči, najprej obrnejo? RK, družina, CZ?

A: Tisti, ki so tam prvi.

C: Civilna je zmeraj prva. Civilna mora sprejeti koordinacijo. Na vsaki občini je civilna, ki je tudi koordinator vseh akcij.

A: So civilna, gasilci, RK in smo mi. Normalno je, da greš jokat k mami ne pa k meni, če si ti nekaj naredi.

Kako je potem po nesreči, posebno za izpolnjevanje vlog za pomoč ali dokumentov? Kje ljudje pridobijo informacije, posebno ranljive skupine, brezposelni, mladi brezposelni, starejši...?

C: Gredo na tiste institucije, glede na to kaj rabijo.

Posameznik potem mora do institucije, če želi nekaj pridobiti?

C: Ali pa institucija do njega. Zato tudi mi hodimo v Bovec in center bo tudi sedaj en dan v Bovcu. Da pridemo v bolj oddaljene kraje.

B: Starejše osebe, avtobusnih povezav ni, avta nimajo. Če ne znaš voziti avta dandanes...

Verjetno si tudi v družini medsebojno pomagajo?

C: Družina je gotovo prva.

Š: Tisti, ki so sami, je pa kot smo že omenili problematično.

C: Institucije hodijo vedno bolj po terenu. Se mi zdi, da včasih ni bilo tako, sedaj pa vedno bolj.

A: Tudi po plazju in po potresu so hodili. So bili tudi s centra tu.

B: Saj iz javnih del so popisovali starejše, da so jim potem lahko nosili hrano.

C: Jaz mislim, ker sem 15 let delala na javnih delih, da nobeden konec Slovenije ni toliko dobil za javna dela kot Posočje takrat. To so šli veliki denarji.

A: Saj tu je bilo tudi veliko škode in prizadetih. Veliko nesreč, potres, plaz...

C: Potem so ostala javna dela še naprej. Vprašanje, če je bil njihov namen tak od začetka. So še zmeraj. Center je toliko oseb imel preko javnih del ravno zaradi teh...

A: In še jih ima, vidim, ko nosijo punce kosila...

B: Tisti, ki ima denar mora plačati, tisti pa, ki nima, plačajo pa tudi oni.

C: Sedaj je normalno število. Takrat pa je bilo okrepljeno.

A: Takrat, ko je bil potres smo tudi jedli v Kaninu (hotel).

B: Saj so, jaz niti enkrat nisem šla.

A: Takoj po potresu je bila hrana organizirana.

B: So kuhali. Veš, da mi nismo vedeli v Mali vasi. Smo hitro selili kuhalnik v drvarnico iz kuhinje in sem kuhala v drvarnici. Je prišla znanka in me vprašala, kaj tu kuham, če je kosilo v Alpu (hotel). Da je bilo sporočeno na televiziji. Rekla sem, da nimam časa gledat televizije, pa tudi razbilo jo je. V takih trenutkih pa tudi ti nimaš časa poslušati TV.

A: Jaz sem vedela, da je v Kaninu, ker sem tudi tam obedovala. Mi smo se preselili na Ravni Laz. Zjutraj sem prišla dol, da sem trgovino odprla, zvečer pa sem šla domov. Tako, da sem bila v bistvu cel dan tu.

Bila je kuhinja v Kaninu, vi pa niste imeli informacije o tem. Zanima me, kje je bilo mogoče pridobiti to informacijo?

B: Meni je rekla znanka: »Ali ne gledate televizije?« Če si imel uničeno hišo, ali boš ti gledal televizijo?

A: V bistvu ti najbolj prizadeti res niso vedeli, verjetno.

B: Niti ne vem, če je sin vedel, pa čeprav je gasilec in policist.

Kje je bilo mogoče zvedeti?

B: Ne vem, res ne vem.

C: Po moje so bili kakšni plakati tudi.

B: Plakati so bili, samo mi smo bili v Mali vasi, smo hišo praznili.

A: Je bilo objavljeno na kabelski televiziji.

C: Ne moreš reči, da pošlješ enega, ki bo vse obveščal. Človeka lahko bolj smotrno porabiš za opravljanje drugih stvari kakor pa, da hodi od hiše do hiše in obvešča, da je tam na voljo hrana.

A: Prve dni je bilo v šolski jedilnici. Ker sem imela tam opravke. Tam so bila tudi zasilna prenočišča. Prišla sem ravno v času kosila in so me vprašali, če bom jedla. Hrana je bila organizirana za tiste, ki so spali v telovadnici. Ko šola ni delala, med vikendom, se je preselila hrana v Kanin. Kar še ni bilo na kabelski, so v šoli javili, da je prehrana v Kaninu.

C: To se verjetno najbolj izve od ust do ust.

A: Jaz sem potem hodila dol. Zjutraj sem šla takoj v skladišče, ko so pripeljali material. Takrat so pripeljali, se spomnim, 50 paketov. In sva jih s kolegico razvozile z avtom v Lepeno, Sočo, tistim, ki so bili prizadeti.

B: Je tudi vprašanje kako sprejmeš. Ko mi je prvič hči prinesla brisače iz občine, sem ji rekla, da so mi vse obleke ostale. Da tega ne potrebujem. In lonci so tudi ostali. Meni je podrlo hišo. Hiša je bila za rušenje. Krožnike, ki jih je razbilo, nadoknadiš in še jih je ostalo.

C: Od začetka ne veš, kaj ljudje potrebujejo. Neseš pač tisto, kar dobiš.

Kako ljudje pridejo do informacij?

A: Od ust do ust. Center za socialno delo.

B: Študenti za arhitekturo. Rekla sem jim, da če ne bi bilo potresa, kam pa bi šli na prakso. Ker ti je šlo že na živce, da je vsak dan prišlo par študentov tja risat hišo.

C: Organizirano je iz vseh strani, potem lahko dobiš preveč tega. Še vedno je bolje kot pa, da ne dobiš nič.

V kakšni meri so se ljudje obračali na nevladne organizacije?

A: Za hrano da, za drugega ne.

B: Sprva je bila hrana, nato šele denar, ko so se začele sanacije.

C: Tu ni bilo šotorov?

B: Tu so šli kar v Kaninsko.

A: Tu so bili v Kaninski.

C: Pri prejšnjem potresu so bili šotori od RK.

A: Tu so pripeljali prikolice v Koroško vas.

C: V Kobaridu vem, da je šotore postavljali tudi RK.

A: Tu ni bilo.

Ali je bila Koroška vas kaj zasedena?

B: Ni bila.

A: Začelo je biti toplo. Zato v kontejnerju niso ljudje mogli biti, tako, da so dali.

B: Delavci so bili tam. En kontejner je bil pa kopalnica.

Koliko ljudi je šlo k družinam? Ali je bila polna Kaninska vas?

B: Je bila polna.

A: Je bila polna. K družinam so šli tisti, ki so imeli možnost. Mi smo bili en teden.

C: Prve dni greš k družini, potem greš pa stran, da jih ne obremenjuješ.

B: Ker v Kaninski dajejo v najem lastniki, vseeno jim je, ali služijo od države.

C: Država je plačevala.

B: Saj še plačuje.

C: Saj še v Kobaridu plačuje, pa je precej več let.

A: Prve dva, tri dni so šli k sorodnikom, potem pa so vsi gledali, da so šli na svoje.

To si na občini urejal?

B: Na občini si podpisal najemno pogodbo.

Če nisi mogel priti, so javna dela pomagali?

B: Jaz sem skrbnica gospoda, sem šla jaz zanj podpisovat, najemno pogodbo.

Ali so se po naravnih nesrečah pojavile kakšne specifične potrebe, ali pa težave, recimo: informacije?

B: Tu je bilo, da so starejše peljali kar v dom. Račun so poslali pa meni. Dvakrat je prišel nazaj z znancem, enkrat pa z avtobusom, ker je poznal šoferja in mi prinesel listek, da naj plačam avtobus.

C: Za ene je bila pa rešitev. Za tiste, ki so bili sami je bila rešitev, da so mu poiskali prostor v domu upokojencev. Ker takrat ni bilo lahko.

A: Kakšni so še danes tam.

B: Niso prišli več nazaj.

C: Za nekatere je bilo to dobro, ker drugače bi sami ostali.

A: So imeli vsaj družbo.

C: Za ene je bilo dobro, za ene ne.

Ali obstajajo kakšne dolgoročne posledice?

A: Posledice so recimo finančne.

B: Finančne, pa tudi psihične, saj ne veš, kaj je pustilo ljudem po kosteh. Veliko jih je tudi zaradi tega umrlo, potresa.

C: Jaz mislim, da je zdravstveni dom nudil tudi psiho-socialno pomoč.

A: Ja.

B: Saj je, saj je.

A: Zdravstveni dom, pa tudi Karitas. So vabili tudi RK, da smo hodili v šolo na seminarje.

C: Tako da je bilo tudi za druge stvari poskrbljeno.

A: Seminarji, delavnice so bili za tiste, ki jih je bolj prizadelo kot nas.

C: Mogoče pa, da je kakšen strah dobil, ki ga sicer ne bi, če ne bi imel poškodovane hiše.

A: Za kakšnega reveža, ker nima nobenega, rečeš hvala Bogu, da je šel.

Kako pa je bilo za otroke poskrbljeno, so bili ranljiva skupina? Njih ni nič doletelo, nobena pomoč?

A: Po potresu in plazju so šli na letovanje na Debeli Rtič.

C: So šli na Debeli Rtič in tam so z njimi intenzivno delali tudi psiho-socialno pomoč.

Š: Potem je bilo tudi za to poskrbljeno.

A: Pa tudi v toplice so šli po plazju cele družine.

C: Je bilo, je bilo.

A: V hrvaške toplice čez mejo pri Banovcih.

Š: So imeli v mislih tudi to.

Teza je bila izpostavljena predvsem gledano bolj iz vidika skupin, na koga je potrebno vse pomisliti pri nesrečah.

A: Na otroke najprej pomisliš, saj so najbolj ranljivi.

C: Gre pa po potrebah, najprej si lačen, potem te zebe in potem greš naprej.

Prosim povejte koliko časa sodelujete z RK?

B: Približno 20 let.

A: Od potresa 1998.

C: 5 mesecev.

B: Takrat niso bile take potrebe, od potresa naprej, sedaj je pa kriza.

Hvala za sodelovanje.

Prepis intervjuja sodelavke centra za socialno delo Tolmin - intervju 2

Kakšno je tvoje trenutno delovno mesto?

Trenutno sem strokovna sodelavka za polivalenco. To pomeni, da imaš pod okriljem za eno področje skoraj vse storitve in javna pooblastila, ki so podeljene z zakonom, v mojem primeru Bovca in Kobarida.

Koliko časa opravljaš to delo?

Leta 2004 sem se zaposlila, po potresu v Bovcu sem delala na terenu eno leto. Potem sem šla na center, po enem letu na strokovno področje za obravnavo družine, potem pa ponovno nazaj na strokovno mesto za polivalenco za Kobarid in Bovec.

Če se osredotočiva na temo. Katere skupine ljudi največ hodijo po pomoč?

Največ je srednji razred, brezposelni in mladi.

Je pri mladih nov pojav, ali že od prej?

Mladi so že skozi. Ko zaključijo šolo, ko ni zaposlitve, se prijavijo na Zavod za zaposlovanje, ostanejo brez dohodka in pridejo po denarno socialno pomoč.

To si omenila skupine, ki hodijo po denarno socialno pomoč?

Ne samo po denarno socialno pomoč, recimo starejši pridejo predvsem zaradi kakšne namestitve v dom, ali za pomoč na domu, ostali pa večinoma po socialne transfere, denarne pomoči.

Kakšne oblike pomoči še lahko prejmejo na CSD?

Lahko se jih usmeri. Najprej se naredi prvo socialno pomoč, se ugotovi kakšno težavo imajo in na podlagi tega, in njihove pripravljenosti, se vidi, ali se jih vključi še v kakšne vrste svetovanje ali se jih napoti v kakšno drugo institucijo. Lahko potrebujejo le kakšno denarno pomoč pri nas, lahko, če pri nas ni dovolj, rabijo od Karitasa ali Rdečega križa, ali pa lahko rabijo tudi kakšno pomoč pri psihiatru ali bolnišnici, ali pa rabijo kakšno daljše svetovanje pri nas, ali pri kakšni drugi instituciji, recimo družinsko terapijo.

Pomeni, da jih usmeriš naprej, če je to potrebno?

Da.

Prej si omenila, da si delala, ko so se zgodile nesreče v Bovcu. Je bila kakšna očitna razlika pred ali po nesreči, oziroma v času okrevanja? Je bila katera skupina bolj izpostavljena?

Predvsem starejši in tisti, ki so bili sami doma. Družine so se že na en način organizirale, tudi glede denarne pomoči, ali pa glede pomoči, ko je bilo potrebno

izprazniti hišo. Starejši pa so ostali sami. Tam pa je bilo potrebno organizirati kakšno dodatno pomoč od Karitasa, Rdečega križa, vojska je bila tudi nekaj časa tu. Za sprazniti kakšno hišo, pripraviti drva, bili so sami, morali so se tudi drug drugemu potožiti. Tako da je kar nastala potreba po skupini za samopomoč za stare. Dobivali smo se enkrat tedensko. Obiskovali smo tudi starejše na domu, da smo jim pomagali kuhati, iti po nakupih, peljati k zdravniku, da si vzpostavil stik s psihologinjo, ki je bila na voljo, jih peljali tja in jim nudili pomoč pri stiku z Državno tehnično pisarno. Predvsem pri starejših. V družini je kakšen mlad prevzel, so si tudi sami porazdelili naloge. Tisti, ki so bili stari, sami pa so potrebovali to pomoč.

Naštela si veliko oblik pomoči. Kako so lahko starejši, oziroma druge ranljive socialne skupine, prišle do informacij o pomoči, ki jim je bila na voljo?

Takrat je bil projekt preko javnih del. Jaz sem bila zaposlena kot vodja pomoči in zraven še pet drugih delavk s srednjo stopnjo izobrazbe za pomoč na domu. Jaz sem bila koordinator te pomoči in sem nudila vse informacije, ki so jim bile potrebne. Za pomoč, ki jim je bila nudena na centru, ali pa za pomoč drugih institucij, kar sami niso zmogli ali znali. Če te pomoči ne bi bilo, zagotovo te osebe na center ne bi hodile. Morale bi se drugače znajti, sploh ne vem, kako bi se lahko. Morala bi delovati med sosedska pomoč, čeprav v času potresa ta razpade, ker te vezi niso ognjene. Ne vem, kako bi bilo. Res je, da je imela nekaj Fakulteta za socialno delo en tabor, Posočje 2004, in so tudi nudili eno obliko pomoči. Čeprav pri fakulteti je bilo tako, da oni niso ravno razumeli, kaj ljudje na terenu potrebujejo. Veliko znanja so sicer imeli, vendar kako to dejansko deluje, kakšna pomoč je, in katere pravice lahko uveljavljaš, pa niso vedeli. Tako da včasih so ljudem ustvarili tudi napačne predstave, ker nekaterih stvari niso mogli urediti. Včasih smo prišli tudi v konflikt z njimi.

Kako je potekal popis oseb, od hiše do hiše?

Jaz sem praktično dobila seznam prizadetih ob potresu, pogledala katere so najbolj ranljive skupine. To pomeni, da so bili denarno šibki, starejši, invalidi, prisotnost alkoholizma, depresije. Te ljudi sem vse obiskala, smo se pogovorili in dogovorili za nadaljnjo pomoč. Jaz sem koordinirala pomoč, »oskrbovalke« pa so hodile vsakodnevno do teh oseb. Z oskrbovalkami smo se vsak dan sestajale, da so poročale in se dogovorile o nadaljnjem delu. Jaz sem obiskala starejše za kakšen pogovor, šla po potrebi za njih do kakšne institucije.

Lahko ocenite kje je meja starosti oseb, ki težje poskrbijo sami zase?

Okoli od 65 let naprej. 65 še ni bilo kritično, če pa je bila prisotna depresija, ali alkoholizem, pa že kar. Drugače pa okoli 70 let.

Lahko rečemo, da 5 let po upokojitvi?

Da.

Za prej ranljive skupine ljudi, razen starejših, to pomeni psihično obremenjene, alkoholike... Kakšno vlogo je pri njih odigrala družina? So bile intervencije nujne pri tistih, ki so sami in imajo tovrstne težave, ali tudi pri tistih, ki živijo v družini?

Tudi če so imeli družino, otroke ali vnuke, so bili ti oddaljeni in so vseeno potrebovali pomoč. Imeli pa smo tudi take, ki so bili čisto sami, da niso imeli nobene družine.

Ali so te osebe same, ali živijo v skupnosti?

Živel so sami, čeprav so imeli sorodnike ali v Ljubljani ali v Bovcu, Gorici.

So ljudje potrebovali kakšne specifične informacije?

Največji problem so bile selitve pri starejših. Mi jim nismo mogli pomagati dvigniti pečice. Nekaj časa je bila vojska tu, da jim je pomagala. Druge stvari so bile prav konkretne, tudi da se je kakšen hladilnik pokvaril, da je bilo potrebno to priskrbeti. Eni so imeli tudi take dohodke, da jim daš denar, da kupijo hladilnik. Pa center ni mogel nuditi pomoči za depresijo, ali recimo imeli smo primer shizofrenije. To je bilo za zdravstveno obravnavo. Tudi en težek primer alkoholizma smo imeli, ko je bila gospa kar v postelji in je vse naredila v posteljo. To je bilo tudi za zdravstveno oskrbo.

Kako pa ocenjujete dolgoročno pomoč po nesreči?

Več kot eno leto ni bilo nobene pomoči, da je kdo potreboval. Je pa odvisno, če je imel človek že prej depresijo, jo ima tudi sedaj, ampak to ni bilo posledica nesreče. Da se je to poslabšalo, ali se spremenilo. Večinoma v enem letu se je to popravilo. Odvisno tudi od sanacije objekta.

Če primerjaš ranljive skupine pred nesrečo in po nesreči. Opaziš kakšne spremembe?

Tisti, ki so bili že prej finančno obremenjeni so ostali še vedno. Mislim, da je bilo toliko pomoči vmes, da to ljudi ni posebej obremenjevalo. Vsaj tako opažam na centru, da bi ljudje hodili po pomoč zaradi tega, ker so bili prizadeti po potresu. V bistvu je situacija trenutno kar enaka kot pred nesrečo. Je pa res, da jih je tudi nekaj že umrlo ta čas. Recimo, so dobili novo hišo, ampak niso več živeli v njej. Tako da ne morem reči, kakšna bi bila posledica za njih. Mislim, da se je situacija postavila nazaj kot je bila pred potresom. Še vedno hodijo isti ljudje kot so hodili prej. Tisti, ki so bili prej v finančni stiski. Primer družine, ki je bila v finančni stiski pred nesrečo, v bistvu je imela

podarjeno novo gradnjo, vendar je še sedaj v enaki finančni stiski. Dodatnih drugih depresij ni, ali drugih stvari, tudi ni posebej zaznati post-travmatskih izkušenj. Je bilo pa to v času potresa precej velik pojav.

Kako ocenjuješ vpliv na otroke in mlade?

Pod 26 let. Od 20 do 26 in 26 do 30 let, ko končajo fakulteto in še ne dobijo zaposlitve. Na centru zaradi tega ni več mladih pri nas. Bilo je takrat, da kdo ni mogel izpita narediti, ali pa letnik študija, da pa bi opazila... Vsaj na centru nismo zaznali, da bi bil kakšen porast. Opazil se je pojav zlorabe drog pri mladih od 16 do 20 let. Nato se je ustanovila skupina za samopomoč pri zlorabi drog.

Kaj pa otroci?

Mislim, da ne. Mogoče edino razpad med sosedске pomoči, ki je bila prej močnejša, sedaj pa je vsak zase gledal, materialno, kdo je kaj dobil. Tudi še sedaj lahko kdo reče, da je drug dobil novo hišo.

Socialni delavci ste hodili od hiše do hiše, se ti zdi, da ste koga izpustili?

Mi smo skrbeli, da so bili vsi zajeti. Dobili smo tudi očitke, da kdo pomoči ni potreboval, ampak je bil ravno tako obravnavan. Mi smo takrat naredili izlet s pomočjo Rdečega križa in so očitali, da določeni niso bili upravičeni do izleta. Smo obiskali kakšno gospo ali gospoda, pa smo prejeli očitke. Na koncu smo tudi sami ugotovili, da nekateri res niso bili nujni za obravnavo. Vendar glede na to, da so bili vsi ostali zajeti, se meni ni zdelo nič napačno, da smo obiskali tudi kakšnega, ki je imel družino, pa bi lahko oni pomagali.

Kdo so bili še nosilci informacij, podobni kot vi, vendar ne iz centra?

Če sem odkrita imamo mi največje zasluge. Bili smo kot povezovalci. Delovali pa so še Rdeči križ in Karitas je bil tudi aktiven, zdravstvo. Kar pa zadeva Civilne zaščite pa nisem zaznala prisotnosti na terenu, gasilci teden dni po nesreči za zaščito objekta. DTP so bili tudi prisotni na terenu.

Je obstajal kakšen neformalni vodja?

Predsednik Krajevne skupnosti, drugi ne.

Lahko opišeš relacijo odnosov organizacija – država in družina? Ni bilo neformalnih vodij?

Ne, tu smo celo morali miriti situacijo med sosedi. Tu je bila skupina za samopomoč dobrodošla. Imeli smo tudi nekoga, ki ima alkoholizem, pa so bili očitki, da kaj pomagamo tisti, ki leži v kontejnerju. Tu je bilo potrebno miriti situacijo. Tudi kakšen

depresiven bolnik za sabo potegne celotno skupino, tako da tu je bilo potrebno malo posredovanja.

Kakšne informacije so iskali ljudje takoj po nesreči, kakšne srednjeročno in kakšne dolgoročno?

Po nesreči so bile najbolj iskane informacije, kar zadeva obnovo objektov. Kam bodo šli živet in kdaj se bo obnova začela in kaj bo to za njih pomenilo. Tudi srednjeročno lahko rečem, ker obnova ni stekla takoj. Dolgoročno je pa predvsem materialni vidik, kako bodo ljudje pokrili stroške prehrane. Vsi ljudje po nesreči začnejo razmišljati o materialni pomoči. V bistvu pa ni za njih to najbolj pomembno, ker se obnova ne začne takoj. Ljudje tudi niso zgubili nujnih stvari. Materialna pomoč je bila bolj kot tolažba, niso je takrat nujno potrebovali.

Kaj pa bi nujno potrebovali takrat?

Pomoč pri selitvi in namestitve v varen objekt. In tudi, ko so bili nameščeni niso imeli dodatnih materialnih stroškov, ker je občina krila stroške.

Še vedno pa so spraševali po pomoči?

Da, čeprav je občina vse krila. Električno, kurjavo... Po psihologu so starejši spraševali.

Se lahko reče, da bi bilo dobro, da bi bila psihološka pomoč organizirana širše?

Psihologinja je na našo pobudo prišla tudi na teren, ni bila samo v zdravstvenem domu. Tako da je bila dvakrat tudi v skupini. Izkazalo se je za učinkovito. To je potrebno takrat.

Je nastala panika posebno glede informacij?

Glede informacij, jaz mislim, da ni bilo nobenih težav. Bila pa je težava pri tistih, ki so že prej težko razumeli. Primer manične depresije, tam se problem kar poveča. Ljudje v tem primeru ne razumejo stvari, je potrebno kar malo več razlagati in tudi pritegniti še koga zraven, da jim razloži. Je pa res, da so nekatere osebe postale panične, kdaj bo njihova hiša sanirana. Čeprav so vedeli, da bo, vse naenkrat pač ni bilo možno. Pozabila sem povedati, da smo sodelovali z občino, ki je imela zasilne nastanitve, kontejnerje. Tudi zaradi shranjevanja stvari. Mislim, da je bilo poskrbljeno mnogo bolje kot pri potresu 1998.

Kakšne razlike si opazila med potresoma?

Takrat sem bila prizadeta ob potresu. Informacije so tekle veliko počasneje in tudi obnova. Ljudje niso vedeli, kam se obrniti. Tudi Državna tehnična pisarna in vse te strukture niso bile tako dostopne, kot so bile 2004. Takrat ni bilo organiziranih javnih

del in pomoči na domu. Takrat so prišle v ospredje bolj nevladne organizacije, kot so Karitas in Rdeči križ.

Kaj bi spremenila, dodala, drugače organizirala?

Mogoče bi bolj vključila nevladne organizacije in neformalne skupine. Ali pa civilno zaščito, ali pa sosedske skupine. Lahko tudi bralni krožek.

S kakšnim namenom?

Pri širjenju informacij je težava, če so napačne. Bolje je, da jih nekdo, ki ne ve, ne daje in nastane še več škode. Zato da se stanje hitreje normalizira in da ne pride do razprtij. Tega državna institucija ne more izvajati. Te strukture tudi ostanejo, ostale uradne institucije pa prenehajo z delovanjem na terenu.

Hvala za sodelovanje.

Prepis intervjuja takratnega župana - intervju 3

Kdaj ste nastopili funkcijo županovanja in kakšne funkcije ste imeli pri nesrečah v Posočju?

Jaz sem bil župan leta 1996, kot nadomestni župan, ker se je prejšnji odpovedal funkciji do leta 1998. Ravno obdobje prvega potresa, v obdobju drugega potresa pa sem bil podžupan pri županu Krivcu. Tako da sem pri obeh potresih imel določene funkcije. Pri prvem malo drugače, pri drugem tudi, pa tudi že delali smo malo lažje. Zgodba 1998 pa je bila posebna zgodba.

Če pogledamo širšo sliko pred nesrečo, katere skupine ljudi bi lahko ocenili kot ranljive?

Zgodba je povezana z demografsko sliko. Temu se ne moremo izogniti. Bovška je stara in se stara, to je en faktor, in drugi faktor je velika razseljenost. Težava je v temu, da bolj kot so ljudje oddaljeni, večje so težave. Recimo Strmec, Vrtnik, Na skali. Tam živijo predvsem starejši ljudje. In vsi ti ljudje tvorijo skupine, ki bi potrebovale večjo pozornost. Vprašanje je, koliko smo mi v lokalni skupnosti v stanju dejansko nuditi pomoč. Zgodbe, ki se dandanes dogajajo, takrat še niso bile vpeljane. Pomoč na domu... Saj nekatere stvari so bile. Težko bi rekel, da neke organizacije, Center za socialno delo, Karitas, Rdeči križ, takrat so se ravno počasi ustanavljali, in so se umeščali v prostor, čeprav imajo profilirano njihovo nalogo in so se potem hitro znašli. Takrat terena nismo imeli tako pokritega kot je danes. Lahko mirno rečem, ker nisem več vpet v te zgodbe, da dejansko sedaj obvladujemo bolj področje s temi ljudmi, ki potrebujejo pomoč, tako ali drugačno. So pa druge težave. Takrat, konec 90-ih let, brezposelnost še ni bila tako velika, ljudje so še imeli službe, prihodki so bili še relativno normalni. Takrat se še nismo pogovarjali o tem ali imamo za položnice ali ne, bil je še vpliv italijanskih pokojnin. Tako da socialno stanje ni bilo tako kritično iz tega zornega kota, da bi morali neke skupine obravnavati kot kritične. Kar se sedaj dogaja. Takrat se ni množično hodilo na Karitas ali RK po hrano. Mislim, da je bilo malo takih primerov. Bolj je bila težava socialne vključenosti starejših ljudi, kar je še sedaj težava. Starejše žene Na skali, kot primer. Spomnim se primerov po potresu, ko smo šele odkrivali, kaj vse je kje. Ker smo šli od hiše do hiše povsod gledat. Zanimivo je, kakšen je bil odziv teh ljudi. Naša želja je bila, da jih spravimo nekam na kup, da so, ne ravno pod nadzorom, ampak skupaj. Enostavno gospa ni hotela iz hiše. Rekli smo ji, da se bo hiša podrla, da če pride še en potres, da se ji bo podrla na glavo. »Pa naj se podere,« je

odgovorila. To je zgodba, s katero se srečujemo tudi kasneje, ko smo razmišljali o domu starejših občanov. Že takrat, že leta 1996, je bil eden izmed projektov. Že takrat smo razmišljali, da od Bovca naprej ti ljudje ne bodo šli. V Tolmin težko. Se je že takrat načrtovala ta zgodba, ki se še ni zaključila, ampak neka osnovna ugotovitev je bila, da do Bovca bi še prišla, dlje pa ne. Predvsem je bil problem iz zornega kota starosti, ne iz ekonomskega stanja, ker ekonomsko stanje ni bilo kritično, je kar šlo, nekako. Bolj zaradi osamljenosti, socialne vključenosti. Čeprav so ljudje to drugače občutili. Za nas je malo čudno, za našo generacijo, verjetno že sam ne moreš več živeti. Oni so navajeni biti sami, predvsem ženske, ker moške umirajo prej, in se kar znajo same preživljati.

Je kakšen poseben razlog, da nočejo selitve?

Mislím, da je razlog predvsem navezanost na domače okolje. Na koncu se je pokazalo, da nekateri, ki so odšli v dom, so se dobro vključili v družbo, ampak vsi so bili rekli: »Tu smo, tu smo navajeni, nič nam ne manjka. Zakaj bi hodili stran? Saj se že znajdemo«. Če ocenjujem zgodbo v tistem obdobju, velikih težav s temi ljudmi ni bilo. To je bila očitno ena generacija, ki je živela zdravo in so bili normalno opravilno sposobni. Pri 85 letih so bile gospe, ki so se normalno pogovarjale. Daleč od tega, da bi bile zgubljene, ali pa da ne bi znale poskrbeti same zase, kar se pojavlja v bolj urbanih okoljih, kot pa na podeželju. Ti ljudje so se bili zaradi okolja prisiljeni gibati in delati in so se tudi s tem krepili. Bilo jih je tudi strah oditi v drugo okolje, kjer je polno ljudi, vsi skrbijo zate, nič ni od tebe odvisno. Ker naenkrat postaneš odvisen od nekoga, do sedaj pa nisi bil. To je v ljudeh vgrajeno, če zanemarimo našo tipično slovensko navezanost na domače okolje, in se ne znamo preseliti 30 km, da ne govorim 500 km. Pa tudi kasneje, ko iščemo službo. In iz tega izhaja veliko težav s katerimi se sedaj srečujemo.

Ali so ljudje, ki so stanovali sami, imeli družinsko podporo, ali so bili tudi taki, ki so bili popolnoma brez podpore?

Različno. Rekel bi, da takrat 1998, ko sem bil veliko na terenu. Bil je dogovor, da se jih obiše, izve kaj rabijo, nato se išče rešitve. Selitve so bile potrebne bolj zaradi stanja objektov kot zaradi stanja ljudi. Hiše so se podirale. Ljudi ni bilo strah, sami niso šli iz hiš. Zgodba se je ponovno pokazala leta 2000 pri plazju v Logu. Starostniki so verjetno ljudje razmišljali, saj enkrat je potrebno umreti, pa naj me nese plaz s hišo skupaj. Ker to je bila generacija starih 70, 75, 80 let. Dejstvo je, da so se mlajše generacije že prej preselile bliže Bovcu. Govorimo o zaselkih. Ampak to so primeri, ni bilo nekaj groznega, ni bilo množično, bilo je obvladljivo. Posebno, ko so se preko RK angažirali s podatki, pa tudi CSD. Recimo 10, 20 oseb.

Če se posvetiva letu 1998 in urgentni situaciji v prvi fazi odziva. Katere skupine ljudi so najbolj potrebovale pomoč?

Težava leta 1998 je bila, da nas je presenetilo. Nekateri smo imeli izkušnje iz leta 1976. Enostavno je bilo potrebno prečesati vse. Nismo mogli po vrsti. Dobro je, da nas je v celi občini 3000, ampak ni bilo časa reči, da pogledamo prvo starejše, potrebno je bilo generalno narediti, takoj po potresu, pregled celotnega stanja na terenu. Potem smo naredili prioritete. Ampak prve dneve, ko je šlo za reševanje, za strehe nad glavo, ko je bilo potrebno paziti tudi na varnost, da koga ne zasuje. Nismo vedeli, ali bo še treslo ali ne, šlo je za zaščito. Potrebno je bilo biti zelo pozoren na ljudi, ki so doživeli strah iz prejšnjega potresa. Nismo si smeli privoščiti, da jih obsodimo pretiravanja. Vsako reakcijo smo vzeli kot pravo. Zato smo veliko ljudi začasno naselili v telovadnico, kljub temu, da je bilo jasno, da njihova hiša ni ravno ogrožena. Vse, kar se je sprejemalo, se je sprejemalo na osnovi reakcije, brez racionalnega predalčkanja, kdo je potreben in kdo ni. Pokazala se je kot dobra poteza, ker smo dobili pregled po celotnem terenu, od otrok do vrtca, ki je bil porušen, do starejših. Nato smo lahko sklepali, kje je težava. Generacija med 15 in 25 let se sploh ne sekirajo, tisti, ki so zaposleni v tovarni morajo iti nazaj na delo, posvetiti se je potrebno dejansko vrtcu. Zagotoviti je bilo potrebno, da otroci obiskujejo vrtec, organizirali smo ga na Žagi, ki je bil varno grajen še iz leta 1976. Potem smo se posvečali posebnim skupinam. Ko smo iskali pomoč, smo se nato srečali z različnimi težavami. Precej smo se naslanjali na RK. RK je bil organizacija, ki je dovolj dobro organizirana. Struktura štaba Civilne zaščite še ni bila prilagojena dejanski situaciji. Imeli smo neke načrte, ki niso delovali. Odreagirati je bilo potrebno drugače. V tistem trenutku je bil RK v veliko pomoč. Prvo, imeli so svoje poverjenike po terenu, da so lahko fantje iz CZ vzpostavili stik z njimi. Drugič pa je bila ta relacija relativno solidna. Iz države, oziroma iz občine centra, in do Ljubljane, kar ne bi mogel trditi za vse državne organe. Imeli smo kar nekaj težav z razumevanjem situacije s strani določenih institucij države. Pustimo Upravo za zaščito in reševanje, to je drugačna zgodba, to je delovalo dokaj brežhibno. Tudi potem se je pokazalo, da naša reorganizacija, ko smo se hitro postavili znotraj, smo še potem bili za primer kako mora organizacija steči po potresu. Še Milan Štulc, je kot poveljnik CZ predaval na Igu. Iz izkušenj, ki so bile prisotne. Dejstvo je, da smo imeli dobro ekipo in da smo lahko reagirali hitro. Naredili smo tudi kakšno napako. Vendar, moje mnenje je bilo tako, da ne glede, koga bomo reševali, koga ne... Osnovno stališče je bilo, da morajo biti odločitve hitre, dokaj utemeljene in ugotovljene, da so prave, ampak ne za vsako ceno.

Včasih se je bilo potrebno odločiti. Tudi, če sem se zavedal, da bo lahko napaka. Bolje je bilo se odločiti, kakor pa brez odločitve. Mi smo imeli tudi nekaj težav z objekti, ki smo jih zaščitili, čeprav se je pokazalo kasneje kot nepotrebno. Čeprav bi težko zagovarjal tezo kako bi se drugače odločil zaradi odgovornosti. To je bila pravzaprav naša prednost. Tudi naselje, ki smo ga postavili, pomoč iz Avstrije. Odločitev sprejeta tudi, če nismo vedeli, ali jih bomo zasedli ali ne. Nato pa smo se imeli čas posvečati bolj ranljivim skupinam. Predvsem mlajšim, otrokom, pa ne da so bili ranljivi, predvsem je bila težava, da jih je bilo potrebno organizirati. Najslabše je, če v teh situacijah prekineš ustaljene tokove, da ni več pouka, vrtcev... Potem nastane kaos. Moram reči, da smo bili kar uspešni, tudi, če je bila kakšna napaka. Bolje je, da se odločiš, kakor da zavlačuješ.

Je bila še kakšna skupina, ki je potrebovala podporo, tudi dolgoročno mogoče?

Ne, potem so se začele kazati življenjske zgodbe. Potrebovali so pomoč pri sanaciji. Potrebno je bilo popravilo dimnika, iz te obnovitvene sfere. Ko je prvi strah minil, so ljudje že sami mislili na obnovo domov. Takrat smo bili tudi mi v negotovi situaciji. Nismo vedeli v čigavi pristojnosti bo obnova in smo malo izravnavali. Z našimi strukturami, gasilci, CZ, smo poskušali ljudem pomagati. V kratkem času smo ugotovili, kdo rabi selitev, posebej pri starejših, kdo mora v dom v Tolmin, in kdo ostane doma in dobi pomoč na domu. To je bilo hitro zagotovljeno. Potem pa so se začeli življenjski problemi. Kdo kaj rabi, vendar bolj, niti ne iz socialnega ali ekonomskega vidika, bolj iz fizične potrebe, dimnik... Ko je začelo življenje potekati relativno normalno. Pričela se je šola, tovarne... Ljudje začnejo razmišljati druge stvari. Najbolj je problematičen čas, ko so ljudje doma negotovi in razmišljajo samo o tem, ali se bo še kaj podrlo ali ne, in kaj se bo dogajalo, ne glede na starost. Ko se je stanje umirilo in normaliziralo, so se pri ljudeh začele pojavljati vsakdanje težave, ki bi bile tudi brez potresa. Samo da so prišle bolj do izraza. Recimo, nekdo je imel nekaj polomljeno, pa bi potreboval še 14 dni, sedaj pa je bila potreba po takoj. Tu smo naleteli na težave, kako servisirati to stvar. Kakšne so prioritete, komu prej pomagati. Ljudje so prihajali skoraj z nemogočimi zadevami, s težavami med sosedskih odnosov. Potrebno je reševati tudi take zgodbe. Nikoli se nista prepirala, sedaj pa. Kar precej smo se ubadali s tem, pri tem pa smo začeli reševati druge težave, projektiranje vrtca, ker smo vedeli, da ga bomo potrebovali, projektiranje doma starejših občanov, ker nam je ta situacija samo potrdila naše prejšnje domneve, da oseb ne bomo mogli poslati drugam.

Tako da tu je bil tok reševanja čisto vsakdanjih življenjskih težav vseh, ki bi se dogajale tudi brez potresa.

To so bili na splošno vsi, ali se je kakšna skupina malo večkrat pojavila?

Tu bi bil lahko malo nesramen, ker je Bovec tako majhen, da se vsi poznamo med seboj, tako da smo mi vnaprej vedeli, kdo bo prišel s kakšnim problemom. Tako da smo nekatere prezrli. Že takrat pa se je izkazalo, da so ljudje, ki jih je sram prositi za pomoč. Tudi v krizni situaciji so nekateri stoično prenašali, češ so nekateri bolj potrebni pomoči, boste že prišli reševati, ko bom prišel na vrsto. Torej se je izrazito pokazala osebnost ljudi. Nekaj je bilo takih, ki so čakali, nekaj pa takih, ki so povzročali težave po nepotrebnem. Enaka slika se je pojavljala tudi 2004. Nek pristop ni odvisen samo od potrebe ampak tudi od karakterja. Bili so eni, ki so prišli tudi po petkrat dnevno. Smo že vedeli, da jutri ob 7h bo določena oseba ponovno tu. Tudi mi smo bili izseljeni na terenu. V primerjavi z letom 2004, ko smo operirali iz gasilskega doma in je bila vzpostavljena vsa infrastruktura, vse je delovalo. Potrebno je vedeti, da smo vsi delali na enem mobilnem telefonu. Mi smo premogli eden mobilni telefon na občini. Linije niso delale, delali smo preko radijskih postaj. To bi bilo sedaj nepredstavljivo. Mi smo takrat začeli izdajati glasilo, da smo obveščali ljudi, kabelska televizija je sicer nekaj doprinesla, vendar smo takrat izdajali glasilo, kar določeno obdobje. Bilo je na eni strani, kjer so bile objavljene informacije, da smo dosegli gospodinjstva. Da so ljudje imeli občutek, da vedo, kaj se dogaja. Veliko nam je bil v pomoč radio. Studio Val 202 je bil takrat v Bovcu in smo preko njih obveščali ljudi. En mobitel je bil, Ericsson stari. Glasilo je izšlo povsod, eno v vsako hišo.

Kakšne vrste pomoči so ljudje najbolj iskali?

Glede na to, kaj sva se pogovarjala, da je socialno stanje bilo sprejemljivo, smo se znašli v čudni situaciji. Mi nismo rabili paketov hrane, ker nekako ni bila kriza tega, oskrba je bila zagotovljena. Pomoč pa je prihajala v tej obliki, tako da smo mi kasneje, ne, da smo imeli težave, ampak smo morali trezno premisliti, kako bomo razdeljevali. Vključen je bil RK, pa tudi Karitas. Predvsem je bila težava, ko se je začel rabiti gradbeni material. Tudi iz razloga, ker ljudje niso vedeli, kako bo obnova potekala, pa tudi mi nismo vedeli. Vedelo se ni, ali bo pomagala država ali bo občina pomagala ali bodo sami. Recimo ploščice za kopalnico. Pri tem materialu je bil kar problem, ker smo Slovenci darežljivi. V takih situacijah vsi radi nekaj dajo. Nekajkrat smo morali umiriti zadeve in pojasniti, naj pomoči v tej obliki več ne pošiljajo. Sliši se malo grozno, vendar nismo več vedeli kaj z materialom. Kar naenkrat pride 3000 kvadratnih metrov

ploščic, ljudje pa sploh niso še vedeli kako bo potekala obnova hiše. Bile so neke dileme. Moramo le vedeti, da so vsi objekti ostali v taki fazi, da so lahko ljudje sami šli v hiše po obleko, jo shranili. Problem je bil predvsem s shranjevanjem pri objektih, ki niso bili več za namestitvev. Pri tem se je delalo po principu, da se je poleg objekta namestil kontejner, da so lahko ljudje prenesli svoje premoženje. Ni bilo večjih potreb po ljudski kuhinji, čeprav smo za nekatere izseljene za določeno obdobje organizirali prehrano. Za tiste, ki niso mogli kuhati doma. Precej smo delali na trajnih namestitvah, za razliko z letom 1976, ko je bilo še veliko šotorov in prikolic.

Mi smo hitro naslovili prošnjo na lastnike apartmajev v Kaninski vasi. Vedeli smo, da ima Kaninska vas za približno 1600 ljudi kapacitet. Za cel Bovec. Nekaj težav je bilo potem z urejanjem najemnine, s tistimi stvarmi, ki so prihajale naknadno. Mislim, da smo dobili kar precej teh kapacitet in smo veliko nastanitev rešili s tem. Večje vprašanje je bilo za ljudi, kako bo njihova zgodba tekla. Ali se bodo hiše obnavljale ali ne? Bolj bivalni problem, ne pa ekonomski. Bilo je za jesti, bilo je za obleči. Tam kjer so hiše podrte je res težava, ker ljudje ostanejo brez vsega. Bolj je bila težava negotovosti, kaj in kako naprej. Tudi mi nismo vedeli, kaj bo delala država, kaj občina. Struktura je bila drugačna od leta 1976. Takrat sem bil prisoten, zato so bili zametki reševanja že nastavljeni, vendar se ni izšlo, ker je bilo prevelikega obsega. Tako majhna občina ni mogla peljati tako velikega projekta kot je obnova, če smo hoteli obnovo peljati normalno. Ni bil množični naval, kot če ljudje ostanejo brez vsega. Nimajo za spat, nimajo za jesti, nimajo strehe nad glavo.. Mi smo imeli vse. Bil je problem, ni bilo strehe nad glavo, zato smo imeli prehrano v šoli in za otroke v šoli ampak se je stvar relativno hitro umirila. Mogoče posamezni problemi, generalno pa težko rečem.

H komu so se ljudje najbolj obrnili pomoč?

Ljudje so se obračali na Civilno zaščito na občino. Mi smo bili ekipa, ki je zajemala vse skupaj, več funkcionalno. Dobro, da je bila prenovljena mala dvorana kulturnega doma, da smo bili tam. Vse je potekalo tam, tam je bil center. Tudi informacije. Mi smo vzpostavili informacijsko službo. Ni bilo tako, da nekdo gre na Karitas, nekdo na RK. Mi smo inštitucije vključili, CSD, ker so imeli pregled nad stanjem nad terenu. Tudi mi nismo hoteli razprševati teh centrov, čeprav je bilo obremenilno. Samo po sebi je bilo umevno, da gredo ljudje nekam, kjer dobijo informacijo, ali pomoč, nato smo jih mi že usmerili, kam naj se obrnejo. Ampak na splošno je šla informacija do samega vodenja. Ali so prihajali do župana ali do naših sodelavcev. Člani CZ so kar bili na terenu, ljudje so se lahko obračali na lokalno oblast.

So hodili od hiše do hiše?

Tudi komisija je hodila ocenjevat hiše. Ljudje so tudi njih spraševali, kar so potrebovali. Več ali manj pa so se informacije zatekale k nam. Veliko informacij je bilo sporočenih preko radia in časopisa. Dokler ni prišlo do faze obnove in se je formirala Državna tehnična pisarna, kar pa smo mi potem prenesli vse na državo. Oni so postavili posebno strukturo, precej velik aparat. Uspešnost ni pomembna. S tem smo našo nalogo zaključili. Občina in štab CZ je imela nalogo ob prvem trenutku reagirati, zaščititi ljudi in premoženje, reševati probleme. Nato smo z delom zaključili in ga prenesli na druge institucije. V kriznem trenutku se je vse zbralo na kupu. Vse informacije so prišli iskat do župana. Funkcionirali smo timsko. Jaz sem zadovoljen z našim delom.

Se je slučajno zgodilo, da kdo ni mogel priti do informacij?

Ne, jaz bi težko rekel. Je že dolgo nazaj. Težko bi rekel, da smo naknadno reševali zgodbe. Pa tudi tisti, ki živijo v oddaljenih krajih imajo nekoga v Bovcu. Ali je prišel sin ali hči vprašat. Informacije so potekale tudi po družinskih poteh. Če je živel v bloku, babica pa Na skali je vprašal, če smo obiskali babico. Zelo pomembno je bilo, da smo takoj po potresu mi obiskali vsak kotiček občine. Skupaj s policijo in CZ. Jaz sem odkrival hiše, za katere sploh nisem vedel. Policisti so vedeli za vsako hišo. Nekateri smo se še spoznavali s terenom. Tako da smo vedeli kje je kaj. Nekateri vasi, Na skali, Žaga, Srpenica, so tako strukturirane, da ni posameznih hiš. Nekako je bilo obvladljivo. In prvi presek, ki smo ga naredili, se je izkazal dobro in smo poznali situacijo. Ekipe je, preden je prišla državna komisija, že popisala objekte. Vsak večer smo imeli sestanek in smo šli natančno skozi vse podatke. Še sedaj imam zapiske kdo potrebuje kontejner, kdo potrebuje nastanitev... Dokler niso vsega predelali nismo končali z delom, da smo lahko naslednji dan nadaljevali. Delali smo v vseh pogojih, tudi ob sunkih. Nikoli prej in potem nismo imeli tako natančnih podatkov o tem, kaj se dogaja. Kljub opravljanju... Na splošno je bila situacija dobro pokrita.

Takoj po potresu, kako so bili ljudje obveščeni o zasilni namestitvi v šoli?

Stvari stečejo spontano. Ljudi, ki rabijo pomoč gredo takoj iskat. Sreča je bila, da smo bili mi v Letnem vrtu (gostilna). Jaz sem prišel iz Pirana. Mi smo takoj sprejeli nekatere odločitve. Vedeli smo, da je telovadnica varna in da tisti, ki pride, bo tam spal. To se je hitro zvedelo. Aktivirale so se ekipe CZ in gasilcev, ki so pokrile celoten teren Bovca. Predvsem Malo vas. Takrat so že vedeli, da če nekdo potrebuje prenočišče, da je telovadnica na voljo. Istočasno smo se dogovorili z hotelom Alp za prehrano za naslednji dan. Potem smo iskali namestitev za nas, ker je bila občina poškodovana.

Ampak glede na to, da v oddaljenem okolju ni bilo nič. Bila je Mala vas prizadeta, tako, da smo tam. In z naslednjim dnem so nadaljnje ukrepani. Gasilci po terenu so obveščali ljudi o zasilni namestitvi.

Ali so ljudje klicali?

Ljudje niso klicali 112. Tu deluje ljudski glas. Ljudje so se grupirali. Bilo jih je 30 na kupu, prišli so pred hiše. Telefonov še ni bilo. Mi smo bili popolnoma brez komunikacij. Dokler nismo vzpostavili radijskih zvez smo bili odrezani. Saj sedaj bi pa razpadlo GSM omrežje, kot za novo leto. Osebna komunikacija je funkcionirala leta 1998.

So ljudje tudi med seboj komunicirali in se obveščali?

Nekaj med sosedske solidarnosti je. Če bi kdo rabil, bi pomagali. Tako da zgodb o reševanju koga iz hiš ni bilo. Kakšnega neokretnega, ali z vozičkom, teh primerov ni bilo. V prvem trenutku se ljudje znajdejo po svoje. Gredo pred hiše in se pogovarjajo. Težko bi bilo, če bi se moral zanašati na to, kar piše na papirjih, da bi vzpostavil sistem... To ne funkcionira, zato je težje pri velikih kompleksih. Mi ponoči nismo mogli na teren. Jaz sem šel zjutraj ob 5h, po okoliških vaseh. Ponoči tisti dan smo obvladovali Bovec. Ostali teren smo šli drug dan zjutraj, ponoči nismo mogli. Prve informacije so bila osebna komunikacija. Ljudje se znajdejo. Bila je ekipa, ki je nato skrbelo za nastanitev. To je nekaj časa trajalo, ne pa dolgo. Ljudje so se začeli potem vračati nazaj v objekte, nekateri pa ne. Različno so reagirali.

Pa k družinam?

Različno, nekateri tudi.

Primerjava leta 1998 in 2004, predvsem s strani ljudi?

Leta 2004 ni bilo tako kritično, bil je drug teren, Čezsoča, in so se drugače organizirali. Bistveno prej je institucionalno vse steklo. Leta 1998 smo se morali učiti in sproti postavljati organizacijo za katero smo predvidevali, da bo delovala. 2004 ni bilo potrebno. Alarm je bil, v trenutku je bilo vse mobilizirano, CZ, RK, gasilci, reševalci... Sistem je funkcioniral tako kot piše. Leta 1998 smo še vzpostavljali celotno strukturo. Na papirju smo imeli štab CZ, ki je bil organiziran na pol. Nekako smo iz potrebe vzpostavljali, zato je bila organizacija 2004 bistveno boljše, ker je bila narejena na podlagi izkušenj. Vedeli smo, iz naslova leta 1998, na podlagi teorije, zato smo lahko potem učili na Igu, zato je bilo leta 2004 lažje, komunikacije so bile bistveno drugačne. Tako da je ta pot bila postavljena v kratkem času. Leta 2004 je DTP že potekala z vso strukturo, ker se je ukvarjala še s sanacijo. Ni bilo več vprašanja kdo bo vodil obnovo in

ocenjeval škodo. Zgodbe z ljudmi so ostale še vedno enake. Manj je bilo tega, vrtec ni bil poškodovan. Težave so nastajale še zaradi obnove iz leta 1998, ker so bile ponovno poškodovane že sanirane hiše. Potres je tudi zajel drugo območje. Zajel je Koritnico in Čezsočo, ki prej ni bila poškodovana. Ni bilo pritiska s strani cele občine kot leta 1998. Ker leta 1998 ni bila cela občina prizadeta, Mala vas v Dvoru ni bilo škode, panika pa je bila v celem Bovcu. Leta 2004 je potreslo samo Čezsočo, ostalim še mar ni bilo. Težave so nastajale drugje, iz naslova DTP, ki je že peljala zadeve in lokalni skupnosti ni dovolila sugestij in zato so nastajale težave. Od gradnje hiš, sponzorskih hiš... Problemi so bili taki, da tisti, ki je peljal projekt, jih je sam sebi delal. Mi smo imeli prepir glede sponzorskih objektov. Občina je bila zadolžena za seznam prioritet in smo ga naredili. Kaj se je dogajalo naprej, nismo imeli več vpliva. Jasno pa je, da smo povratno informacijo dobili, nismo pa mogli reagirati, bistveno enostavnejše je bilo 2004. Tudi zaščitni del, predvsem zaradi tega, ker so stvari stekle organizirano.

Ali so ljudje bolj poznali poti do informacij?

Da, vse organizacije so že delovale, CZ, Karitas, RK. Vedeli so, da je baza v Gasilnem domu. Sistem pisnih obvestil je bil enak. Dobro je, da osnovno informacijo dobi človek na dom. To se je pokazalo kot dobro.

Dobre izkušnje?

Izkušenj je bilo polno. Leta 1998, takrat je bilo zanimivo, takrat. Leta 1976 sem že delal pri potresu in misliš, da nekaj veš in sem nekaj izkušenj prenesel. Pomembno pa je, da imaš v takih trenutkih ekipo na katero se lahko zanesesh in ji popolnoma zaupaš. Če nekdo misli, da lahko v takih trenutkih sam obvladuje, in da ima lahko nad nadzor nad vsem, se moti. Leta 1998 smo imeli sestanke za preverjanje, vendar ni bilo vprašanje, ali je bilo narejeno. In če nimaš zaupanja v soljudi, da bodo odgovorno opravljali svojo nalogo, tega ni mogoče izpeljati. Tega principa se je poslužila država, sklepali so, da so ljudje pokvarjeni in da bodo poskušali izkoristiti situacijo. Zato je nastavila 3 milijone varovalk in teh 3 milijone varovalk je oteževalo tudi popotresno obnovo. Bilo je tudi obdobje v katerim se srečaš s številnimi ljudmi. Od takih, ki so prišli na občino spraševati kako bodo lahko ceneje občini prodajali gradbeni material, do tega, da smo se prepirali z državno sekretarko ministrstva za obrambo, ker niso hoteli dati vojaških stanovanj. Veliko zadev. Več pozitivnih izkušenj. Nekateri niso razumeli, da kakšne pomoči ne potrebujemo, da preprosto ni časa. Spomnim se, da je hotel Sašo Hribar pripraviti program za razvedritev občanov, čeprav sem mu obrazložil, da ne bo obiska, ker ljudje nimajo časa, vendar je vseeno prišel. Logično potem ni bilo skoraj nobenega

obiska. Nerazumevanje, da potres ni šala, jemali so nas kot šalo, in vsake toliko časa so z države preverjali, če je res, kar smo jih obveščali. Vsekakor pa je izkušnja, katera te navadi delati z ljudmi, zaupati ljudem, in če ne znaš, prepustiš. In od resnično hvaležnih ljudi, ki se še danes zahvaljujejo, do resnično nehvaležnih, ki so vse prejeli, pa se še zmeraj pritožujejo. Moraš preko teh zgodb. Jaz mislim, da smo leta 1998 dobro opravili, je pa bilo 2004 lažje.

Hvala za sodelovanje.

PREPIS INTERVJUJEV PRIPADNIKOV RANLJIVE SKUPINE

Prepis intervjuja posameznika - intervju 4

Kako je bilo ob potresu 1998?

Sva šla z ženo v delavnico, nazaj sva se vračala po krajši poti. Na poti so bile zložene deske na kup. Ko je začelo rahlo tresti, me je žena vprašala: »Kaj je to?«

»Deske verjetno,« sem ji odgovoril.

»To niso deske,« je odgovorila.

Potem je začel pa potres. Videla sva kako sta padla dimnika s streh. V center Bovca nisem šel pogledat. V delavnico sva šla potem. Najprej sem šel v hišo pogledat, otroci so že prišli proti meni. Pri peči na drva v kopalnici je poškodovalo rebrasto cev, voda se je razlila po celi kopalnici. Potem sem zaprl vodo v hiši. Posula se je kava iz omare, mleko se je polilo. Tako hišo, toliko let sem jo zidal, potem pa je bilo vse uničeno.

Kateri letnik rojstva ste?

Do trideset let sem bil 28.8. rojen, po tridesetem letu pa 29.8. Rojen sem bil na Štajerskem. Ko sem se poročil, sem zahteval rojstni list in verjetno je prišlo do napake pri prepisu. Sedaj 60 let imam 29-ega rojstni dan.

Katerega leta ste rojeni?

1919. 1918 leta se je končala vojna, 1919 smo prišli sem, je bilo še porušeno. Tisti, ki je bil priden in je znal in pogumen... Nekateri so zbirali pločevino na Rombonu, da so hiše pokrili. Kadar se sprehajam vedno pogledam v hišo, ki nima fasade. Lahko bi jo naredili, vendar stane za tako veliko hišo 3 milijone. Vem, ko sem jaz zidal hišo, je imela 24 oken. Spomnim se takrat, ko sem stal enkrat v mesnici, me je znanec vprašal, če sem kupil avto. Eden je rekel: »Ja, mercedesa je kupil. Pa ne v avtu, v opekah.« Ni bilo denarja. Žena je poznala direktorja Remonta in nam je šel na roke. Predlagal je, kako naj naredimo, da bodo manjši stroški. Njegov predlog je bil sicer nekoliko dražji, vendar učinkovitejši. Takega je sestavil, da mi ne bi bilo čez 10 let žal in res mi ni bilo. Recimo cevi v kopalnici, če so zunaj na steni jih lahko otroci potrgajo, pri meni so bile vse notri v zidu.

Leta 1998, po potresu, ste se moral seliti?

Ja, preselil sem se v Kaninsko vas.

Ste šli naravnost v Kaninsko, ali ste prespali kakšno noč v telovadnici?

Ne nič, nekaj dni smo prespali še vedno v hiši, v eni sobi, vsi smo bili tam, bolj na varnem. Potem pa smo šli v Kaninsko vas. Gor sem bil skoraj eno leto in pol, ali dve leti.

Kako ste uredili bivanje v Kaninski vsi?

Občina. Sami so predlagali. Dali so mi pritlično stanovanje. Številka 22, čisto pri kurilnici. V lasti je bilo od nekoga iz Gorice.

Kdo vam je pomagal po potresu?

Nobeden ni nič pomagal, ker je dala občina, država. Imeli smo sestanke v Kaninu. Je bil nekdo, ki ima sive lase. Oni so nas hoteli prepričati, da sezidamo manjšo hišo. Če bi zidal jaz, bi naredil večjo za celo družino.

Ste se sami dogovarjali za obnovo?

Ne, jaz, ne. Vse sin. Včasih kakšno težavo narava reši. Je bil potres, takrat je bilo najlažje urediti dediščino, ker imam tudi hči. Ona bi verjetno hotela imeti 50.000 mark. Tega denarja ne bi mogel zagotoviti, ker se je renoviralo, ni bilo denarja. Ko je prišel potres, sem na sina vse prepisal. To hišo sem dal sinu, njej pa smo pomagali pri zidanju hiše v Idriji. Sem šel dol delat, pomagat toliko, da smo naredili streho, potem si je morala pa sama pomagati, tako kot vsaki. Če narediš otroku vse, lahko ne ceni denarja. Jaz imam izredno čudno osebnost. 10 prstov imam, pa gredo po celem Bovcu. Take reči imam notri. Veliko mi rečejo, da sem zdrav, pa ni samo to, je še kaj. Jaz sem imel omrzline na nogah, lahko bi mi jo odrezali. 50 let ali 60 let nazaj in vedno sem se pozdravil, že celo življenje. Tudi sedaj trpim. Teče mi kri iz nosu, odkar sem vdovec, sem dvakrat klical zdravnika, vedno zjutraj pride kri, ko se naspim. Kar vlije se, ali se ustrašim. Je že od zmeraj tako, vedno imam križe z zdravjem, korajžen sem pa pazim se. Boli me hrbet, pa še kaj. Pa ne povem nobenemu, ne da sem lačen, ne da sem žejen, ne da sem utrujen, ne da kakšne stvari ne bom jedel, ne da nimam denarja, ne da imam malo pokojnine. Nobenemu. Pa vsakemu dam nekaj. Vnukom in tudi pravnukom. Pravnukinji, je imela 14 dni, 3 tedne, sem ji že nesel šparovček. Kolikor je družin, nobeden ne dela tega kot jaz. Pokojnine imam toliko kot vsi ostali. Če začneš 2 €... Potem prideš do konca. Zrno na zrno, pogača, kamen na kamen, palača. Jaz sem tak karakter. Nobeden noče razumeti. Če me kdo vpraša, kako sem delal hišo, da sem imel denar. Imel sem ga. Ko sem prišel stanovat na Roblje (predel Bovca) z očetom, ker je bila zasedena hiša, ki so jo meni nameravali dati. Okoli božiča sem šel. Moral sem drevesce kupiti. Leto in pol stari hčeri sem dal šparovček in 100 din. Iz teh 100 din je

prišlo pol milijona zanjo, zame, za mamu in sina. In če ne bi varčevali. Potem sem še prodal staro hišo in začel graditi novo. Če ne bi varčeval, ne bi bilo mogoče.

Jaz sem bil pri vojaki. 20 dni v bolnici. Nisem mogel jesti zaradi vročine, nisi mogel biti bos na tleh. Včasih smo lahko dobili led. Bil sem med osebjem in smo urejali obrazce. Naučil sem se tudi malo tipkati, tako da sem lahko urejal sam mape. Hči in sin imata tudi vse lepo urejeno po mapah. Pogledal sem v mapo in videl, da so opisane karakteristike. Odprl sem ravno stran, kjer je bil opisan sosed. Pri njemu je pisalo veliko, nisem bil tako dober za branje, zato sem poiskal samo mojo. Pri meni je pisalo samo ena črta in pol: za vsako stvar se prepira in vedno za pravo stvar.

Povsod sem se že skregal na občini, milici, šoli, sodišču, povsod sem imel prav. Vendar z nobenim nimam jeze. To je pa karakter. Otroku kupiš blagajno, da varčuje. Pa jo odpreš z izvijačem, da dam denar. Pa tudi, če ga ima. Pa tudi, če ima plače po 1000 € bo premalo, oči imajo velike. Jaz pa ne, grem mimo trgovine. Nikoli ne rečem, da je drago v trgovini. Gledam račune, da vidim koliko stane. Pravim, da so ljudje ubogi, da morajo za pol centa jabolka trgati. Kaj zaslužijo? Ali pa mleko, mleko je skoraj 90 centov. Moraš pomolsti, peljati v mlekarno, v karton dati, pripeljati. Sladkor, jajca, 10 jajc stane komaj 1 €, računaj ubogi ljudje, koliko morajo trpeti. Jajca, če bi stala 2, 3 dinarje, saj je veliko, ker je majhna plača, pa tudi drugi ne zaslužijo nič. Ti, ki si še mlada, boš še pomnila, da bomo čakali v vrsti pred trgovino, da nam dajo kaj. Kot prej v mesnici 50, 60 ljudi je čakalo. Jaz nisem imel časa, sem delal. Če je kaj ostalo, če ne, pa nič.

Prosil sem tudi, da mi kaj privarčujejo, kakšen kos mesa.

Kdo vse vam je pomagal pri selitvi leta 1998?

Saj v Kaninsko nismo nesli nič. Vso pohištvo smo prestavili. Na Livku je bil en vodnik, tako smo se poznali. Takrat je bil v Bovcu preko vojske, da pomaga. Potem je kar on razvozil. Je naredil uslugo.

Ste imeli stike z Karitasom ali RK?

Ne, kakšno članarino dam, drugega ne. Dvakrat so dali paket s prehrano.

Ste se sami zanimali za to, ali so sami prinesli?

Nekam smo šli iskat. Tistim, ki smo imeli poškodovane hiše, so dali. Jaz nisem ravno potreboval.

Kdo vam pomaga pri opravilih, ki jih sami ne zmorete?

Ne vem, komu bi se zahvalil. Zaveso operem sam, jih zlikam, težje jih obesim. Nevesta prinese kosilo, drugo pa sam. Za večerjo, če ni, naredim palačinke. Jajce ocvrem, ali pa kruh, včasih mortadelo, med. Danes sem vse pojedel, ko je prinesla v torek, ali za božič

šunko. Danes sem pojedel zadnje. Nisem tako, da kar vse naenkrat. Pa prinese torto, če ne pojedjo. Dam v hladilnik, pokrijem. Tako, se znajdem. Če bi pojedel vse, nimam nič za drugi dan. Jaz imam pa vsak dan. Ali pa med, marmelado, ali pa skuto, jajce.

CSD Tolmin je po potresu imel stik z vami?

Ne. Zveza borcev so mi dali 100... Gospod iz Buje mi je dal 100.000 lir, 50.000 ali 100.000. Večkrat se je hodil k meni strič in tudi na obiske, še v tej hiši je bil.

Kdo vam je še pomagal?

Sinu so tudi nekaj dali, to je njegova stvar. Ker je majhna hiša, je sin malo sam kriv. Sicer jaz imam lepo stanovanje, imam še preveč. Tudi dobro je, da ni stopnic, posebno, ker mi srce nagaja. Saj se ne pritožujem, da me boli, kaj čem, sem v letih. Ko ne moreš več, greš počivat in je bolje. Tablete tudi jemljem. Prej sem hodil po čaj, bezeg, lisičji rep. Kar sem dal vse skozi in kam sem prišel ne vem, komu bi se zahvalil. Nataša je rekla, da je srečna, da bi lahko pokleknila v žerjavico, ko so otroci prišli iz vojske domov. En sin je bil v Afriki 7 let, hči – moja žena je bila zaprta v Rimu, eden se je ponesrečil, je bil v Ljubljani. Tata je bil tudi pod avstrijsko vojsko vojak.

Kdo vam v vsakdanjem življenju pomaga, če morate kam iti?

Grem dol do ceste. Prej sem šel, lani, še do konca Bovca skoraj vsak dan. Enkrat me je prijelo, že več kot dvajset let nazaj. Če sem se počutil bolje, sem šel. Sedaj pa si ne upam več. Se mi vrti, bojim se, da ne padem.

Če greste dlje, vas sin pelje?

Ja, v Tolmin, na pregled zaradi srca in zdravil. Zdravila imam, ne ker sem bolan, ker imam umetno zaklopko.

Kam ste se obrnili leta 1998 po informacije?

To je sin urejal. Šel sem samo na sestanek v Kanin (hotel). Tam je bil Gantar, sem mu hotel še nekaj odgovoriti, vendar včasih je bolje, da molčiš. Na koncu je bila sreča v nesreči, da smo lahko potem razdelili hišo. Da ne deliš premoženja. Hči je sinu delež odstopila. Ker če deliš, so težave. Na primer, če pušča streha eden reče, da njemu ne teče. Hrvati rečejo: »Kuča razdvojena, pola zapuščena.« Potem nobeden ne ureja. Sin ima hišo že 10, 12 let in sam ureja. Če je kaj, mu pomagam, če morem.

Kako je bilo pri potresu 2004?

Hiša je že stala, malo je popokalo, pri vratih se pozna, je pa veliko železja notri. Krivo je tudi, da je na plošči še eno stanovanje in še streha je bila težka, streha je imela 5 ton, tiste opeke težke. Sin je tako ukazal. Če bi bila stara streha... Leto, leto in pol prej sva popravljala streho. Če bi bila stara streha, bi se verjetno zrušila. Včasih rečejo: »Meni

luč, tebi ključ.«. Pa ni res, hči ima 60 let, kaj bo delala iz porušene hiše. A se ji splača popravljati? Ne pomaga nič. Bolje je, da smo naredili tako, jaz nisem nič naredil, naredil je potres. Da ima vsak svoje. Jaz nimam nič, jaz lahko zaspim. Nimam kaj več.

Ste se potresa kaj ustrašili?

Ko je bil potres, sva bila pri delavnici z ženo. Prejšnji dan sem nesel rože. Imam rad rože. Meni hči prinese vedno rože. Tam pri cesti sem bil, je padel na cesto dimnik. Je težko. Polovico ljudem je prišlo kot sreča potres. Poznam gospoda, ki je imel staro streho, pa je nato skoraj zastonj dobil novo. Jaz sem moral pa čisto novo streho narediti prvo in drugo sinu naredil. Pa nova hiša je bila, lahko bi jo imeli še petdeset let naprej otroci, ne bi bilo potrebno popravljati. Ker jaz sem redno vzdrževal, vsak dan sem kaj popravljaj. Sem bil pa za to, da je sin dobil. Je pa tako, če varčuješ, če neseš na banko, po dva paketa je 50 din notri. Gre v blagajno 6, 7 paketov noter. Prvo sem strgal, potem me pa je bilo že sram spraševati za novo.

Ste imel kredit za popravilo hiše?

Da. Za kredit mi niso hoteli dati limita. Znanec ga je dobil 7 milijonov, pa še hišo je prodal, potem je naredil novo hišo, meni ga pa niso dali. Nato je žena šla obiskat brata pred 50-ega leta, da je posodil, do strehe nam je šlo težko. Pa je imel sam za nakup hiše. Tudi njen drugi brat je posodil, da smo naredili streho, da nisem imel preveč limita. Vse sem jim tudi vrnil. Pozneje je šla žena v Ljubljano in jo je peljal brat na Zvezo borcev in so dali milijon. V Tolminu, je prišel gospod se striči in je rekel:

»Sem brskal papirje, si prosil za posojilo?«

»Ja,« sem rekel.

»Naredi papirje,« je rekel.

In sem poslal papirje v Tolmin. Čez 14 dni je že prišlo odobreno. S tem denarjem sem naredil obloge zunanjih zidov in v kleti, 3 milijone. Ko so bile postavljene statve, je padal en dan dež, fantje so mislili, da bodo imeli prosto, pa sem jih nagnal delat v klet. S tem denarjem, če je kdo opazoval, smo hitro končali. Gospod, ki je mešal malto, je prišel zjutraj v zlikani obleki in v zlikani obleki je odšel. Sem šel k znancu, ki je to urejal in mu rekel, da bom sam mešal malto, takrat sem tudi zbolel, sem ležal en mesec doma. Rekel sem jim, da če ostane malta, da podaljšamo delo, pa niso ubogali, so se izgovarjali. Na koncu so hoteli obed, ker so hitro končali.

»Bili ste pridni, vendar dal bi vam 5 litrov vina in tudi 2 šalama, kar hočete, če bi me ubogali, ker pa niste...« sem rekel.

Po beli cement sem šel v Italijo, ampak, ker ga je težje pripraviti, ga niso in se je posušil. Enkrat je bivši župan pridigal na pokopališču:

»Če delaš slabo, se ne troštaj dobrega. Če delaš dobro, dobiš dobro.«

Res je tako. Če mi verjamemo kaj, marsikaj razmišljam, pa nekaj je pa nad nami. Je že marsikdo rekel. Rečejo, Bog. Jaz sem obiskoval mašo do 14 leta in potem še kakšen dan. Ko sem začel služiti, nisem več hodil. Samo za božič, sem moral pa iti, ker so se vsi duhovniki strigli pri meni. Vse duhovnike sem strigel in policiste. Pa smo bili trije brivci. Jaz sem se tako obnašal, pa se nisem bal nikamor iti, ne v Kobarid, ne nikamor.

Ste se udeležil delavnic za samopomoč?

Ne, vsak sam je imel denar. K hiši sem hodil čistit vsak dan malo. S samokolnico sem vozil kamne, sem imel že 80 let. Par traktorjev smo peljali stran. Sam nisem mogel, ko je bilo potrebno metati na traktor, mi je prišel pomagat znanec. Vsak dan sem bil malo bolan. Vročino sem imel.

1998 je bila vaša žena še živa?

2005 je umrla, je imela 82 let. Na koncu je že bila slaba, sem moral jaz v trgovino. Nisem si je upal pustiti same, da ni kaj ušpičila.

Po potresu je bilo lažje, da ste se lahko pogovorili z njo?

Saj se nisva pogovarjala. Zjutraj sem vstal, pozajtrkoval, sem šel do hiše in zvečer sem se vrnil. Me je čakala zunaj, da pridem. Maš strah, da se kaj ne zgodi, tudi jaz nisem bil heroj. Prišel sem domov, sem šel počivat. Vedno sem imel malo vročine 37.

Če ne delaš, ne pomaga nič, nič ne pride. Ne pride nikamor.

Hvala za sodelovanje.

Prepis intervjuja z zakoncema - intervju 5

Kateri letnik rojstva ste?

4.9.1919.

Kako je bilo pri potresu 1998 in 2004?

A: Največje posledice je pustil potres 2004. Hujše kot prejšnja dva. Prvič nismo bili toliko prizadeti, je šel gladko skozi. Pri drugem se je pokazalo, da zahteva manjše investicije. Pritličje nič nikjer. Tretji pa je pokazal še za druga dva koliko je potrebno denarja. Prišel je zidarski mojster, pogledala sva vse sobe v hiši. Prej so bile stene od sobe do sobe vse bolj po domače zidane. Hitro po prvi svetovni. Malte ni bilo, cementa tudi ne. Ne mislim za potrese. Leta nazaj, konec druge vojne. Prišel je mojster in smo se dogovorili. Dal je idejo, kaj misli. Stene od sobe do sobe, 9 sob. Staro malto so stolkli stran in potem na novo. Mojster je naredil zelo vestno in pridno. Tako, da je naredil vse sobe na novo. Imel je še dva, tri delavce. Za teraso so naredili prehod, kar skozi okno, ker je bilo potrebno veliko, veliko malte. Tisto je končal, tla je zaščitil s podlogo, mi pa smo prinesli še vreče, ker smo jih imeli še veliko na zalogi, da se ohrani parket. S tistim je bilo končano. Pa niti drago ni bilo, sicer nekaj je bilo, kar pač je bilo. Potem je prišel en arhitekt iz Ljubljane. S seboj je prinesel dva albuma, vse načrte. Predvidevali so, kaj naj bi se naredilo s to hišo. Če bi bilo malo huje, bi jo bilo potrebno podreti. Plošča jo je ohranila, drugače bi se zrušila.

B: Tu so železni povezovalci stropov.

A: Pokazal je vse, kaj mislijo narediti. Nekaj časa sem odgovarjal, sem segal v besedo, kar mu ni bilo prav. Rekel sem mu, naj me pusti dokončati. Mi je vse pokazal, kaj naj bi bilo. Od strehe, oziroma od vrha do tu, tu nič. Narobe je hotel narediti za naše pojme takrat. Mi smo bili navajeni drugače od leta 20 do današnjih dni. Tako je tudi ostala, smo obnovili vse. Nato je prišel delavec, da pobeli, priden fant. Mojster je dal na obe strani mreže, na vsako predano od sobe do dobe. Jih močno poškopil z dobro malto. Tudi vogale je naredil tako kot morajo biti. Bil sem vedno zraven, pa niti ni bilo potrebno, ker sem mu zaupal. Obnovo je sam vodil. Kar hitro je bilo narejeno, saj je tu blizu doma. Koliko smo plačali?

B: A je potrebo povedati? Saj so bile še tudi ostale stvari. Dobili smo zavarovalnino in potem še razlika. Računaj, če je v enem letu za plačati skoraj 1000 samo za vso zavarovanje objektov, proti ognju... Tu in hlev v Dvoru.

To ste vse sami prenavljali?

B: Mojster ne bi hotel prevzeti, če bi sodelovali z državo. On je naredil tistemu, ki mu je plačal, drugače so čakali, veliko časa niso dobili plačila od države.

Ste se vse sami z njim dogovorili?

A: Da, vse smo sami. Na roke smo plačali. Naredil je čedno.

B: Nič ni poškodoval. Izjemoma je prišlo do razlike pri vratih na pragu.

A: V kakšni sobi je prišlo do razlike na eni strani, pa ni bilo sile. Na vrhu tri sobe niso bile nič razpokane.

B: Malo je bilo.

A: Pa nikoli, kakor je bilo tu. Tu so bile slabe predane.

B: Tako je bilo, da mož ni šel več gor. Je bilo nekaj malte za nesti stran preden so prišli delat.

Ste sami nosili. ali vam je kdo pomagal?

B: Je mojster s svojimi delavci. Vendar za čistiti in prelagati sva bila pa sama.

A: Material je ves priskrbel on.

B: Preden daš na mesto nazaj, ne veš nič, kje je kaj. V eni sobi je bilo kar vse na kupu. V eni veliki sobi, kjer je razpoka na tleh. Tiste niso mogli sanirati. Tam je risba na zidu, zgloda kot tapeta.

A: Postavili so dolge deske na tla in so zidali kar na tistemu. Če bi bilo huje, bi se tista stena zrušila.

B: Razpočila je postrani. Zaradi risbe nismo popravljali. Koliko je stara?

A: Jaz sem imel pet let, sedaj izračunaj.

B: Enkrat smo jo že popravljali.

Kako pa ste prestavljali pohištvo?

B: Vse smo pospravili v tisto sobo. Mojster je povil vse z najlonom. Postelje so bile podrte in jogije smo dali k steni. Vse je bilo na kupu. Mož ni vedel nič kje je kaj bilo, jaz sem vedela.

A: Nekaj smo tudi nesli ven. Nočne omarice.

B: Vsak dan sva počasi. Na kuhinjskih valjarjih sva peljala vse kar je bilo težko. Položila sva na kartone, dva valjarja. On je potiskal, jaz pa sem premeščala valjarje. Ko je zadaj prišel ven sem ga položila nazaj spredaj. Tako sva vse naredila.

A: Ko je bilo konec. Počasi smo še počistili. So pa prišli iz turističnega, če bomo še oddajali sobe. Dvojni so prišli.

B: Prišli so kar vprašat.

A: Hotel sem slišati pogoje. Ker sem slišal, da more biti v vsakem kopalnica, stranišče.

B: Televizija, telefon.

A: Sem rekel kar ne, sedaj je vsaj mir.

B: To nisi rekel. Tisti, ki je bil iz Ljubljane kakšen načrt je prinesel. Vrata, so bila na eni strani, niti postelje ne bi šle noter. 2 000 650 je bil samo načrt.

A: Njemu se je mudilo. Da dobi plačano.

B: On bi zaslužil.

A: Potom države.

Ali je sam prišel do vas?

B: Ne, so bili še drugi zraven. On je že vedel, hodil je kar naprej sitnarit kdaj bomo. Ko smo videli račun, saj so bili v pisarni pol pojedli. Še precej ni bilo...

Ti, ki so prišli, so ocenjevali škodo?

B: Tisti, ki so prišli za ocenjevanje škode, so kar hitro izplačali. V enem tednu je bil denar že na banki. Potem sem mojstru nakazala za material. On je rabil za material, na koncu je sestavil pa račun.

A: V glavnem je bila malta in mreža.

B: Prebelil je drug mojster, vse je uredil domači gradbeni mojster.

Po potresu ste ostali v hiši, ali ste se selili?

B: Sva ostala notri. Mož je spal kar tu, jaz pa tam. Tu so železne preklade. Popokale so nove ploščice, stare pa ne. Peč, ki je stara ni nič poškodovana. Sem mislila, da se bo zrušil, ampak se ni.

A: Tisti ima moja leta.

B: Tudi greje dobro. Je centralna, pa je ne rabiva, razen, če se ogenj ugasne.

A: Potem je prišel še enkrat, je čakal, da bom pristal na načrte, da bodo oni delali. Sem mu rekel, da za enkrat ne.

B: Saj bi bili pobrali ves denar.

Ste za sanacijo prejeli kredit?

B: Ne, nič.

A: Koliko so dali v prvo?

B: 16, nisva vzela kredita. Dobili smo denar od zavarovalnice, sem ga pustila na banki in ko smo rabili smo ga šli iskat. Nič, vse sva sama žrtvovala. Varčevala sva za stara leta. Mož je še nekaj s traktorjem vozil in kar je bilo še od oddajanja sob. In tisto sva vse porabila za sanacijo. Če nimaš nič privarčevano...

A: Če dobiš pametne ljudi še gre. Srednje starosti ali starejši.

B: Tu so vse uničili. Polili... Zadnje skupine, ki sem dobila. Turistična delavka je rekla, da so zanesljivi, da jih pozna. Vse je bilo razmetano. Potem smo kar končali. Niso ljudje več kot so bili. Imamo vse... Ni potrebno podrobnosti, imamo vse novo. Je prišla inšpektorica pogledat sobe, ki se oddajajo. Prišla je pozimi, čeprav se pozimi ne oddaja. Je pogledala samo eno sobo ali dve. Je vse vzdignila in videla, da imam vse preoblečeno. Jogije, blazine, nič umazanije. Vse je novo in oprano, jaz vsako jesen operem perje in vse, kar je potrebno. Rekla je, da je škoda, ker vsaka soba nima kopalnice. Pa tudi sedaj ne bomo delali. Nikjer niso tako velike sobe kot so tu.

A: Po prvi svetovni je vse ostalo, samo strehe ni bilo. Takrat smo začeli pripravljati za turiste. Morali smo obnoviti hišo, ker ni bila primerna za potrebe gostov in današnje razmere. Vse je bilo popravljeno razen sprednja stena je ostala nedotaknjena.

B: Če nimaš pravega mojstra... Našemu vsaka čast. On je naredil čedno, ni bilo pretiranih računov. Če bi bili delali tehnična pisarna, bi bilo računov še in še. Dobro, da sva se odločila, da nisva imela opravkov nič z njimi.

A: Ko mi je enkrat pokazal načrte... Jaz sem bil kar tiho, sem si mislil, da bo že enkrat nehal. Rekel sem mu, da bova lahko prijatelja vseeno. Tu boste lahko pili in jedli, samo jaz nisem za to, da bomo preko vas delali, kar ste mi pokazali.

»Mi naredimo kot je v načrtu,« mi je rekel.

»Jaz sem pa proti,« sem mu odgovoril.

B: 2650 prej sem rekla milijoni, pa le 2650 bi stal načrt.

Vas je iz nevladnih organizacij kdo obiskal?

B: Ne, dvakrat so nas obvestili za prehrambni paket. Enkrat sva šla iskat.

Iz javnih del, vas je kdo obiskal?

B: Ne, takrat bi jih potrebovala, pa jih ni bilo. Ko je bilo decembra, je bilo mraz zunaj. Tu sem močno zakurila, da sem lahko umila okna. Počistila sem les in šipe, vsako okno je nosil po vrsti, 18 oken.

Tudi vojska ni prišla pomagat?

B: Ne. Sem hotela plačati, da zunaj kdo pomije okna. Ker se odpirajo navzven. Jaz ne morem, od višine se mi vrti. Nekaj mi jih je ostalo na vrhu. Potem sem prosila, plačala delavcu, da jih je pobral ven in dal nazaj noter. Nazaj jih je težko dati, mene bolijo roke. Enkrat letno. Potem se še bojim, da če komu zdrsne, da pade, potem imaš še tisto na ramenih dokler živiš. Se bojiš.

B: 1998 so injicirali hišo. Prevrtali so vse cevi, od vode. Italijani so reki, da je denar vržen stran, ko so videli. Vsa hiša je bila prevrtana. Pri enem oknu je šla malta noter, pri drugem ven.

A: Tisto je bilo brez potrebe.

1998 ste sami stroškovno krili?

B: Takrat nismo plačali. Kosilo sem jim kuhala cel dan. Na Koritnici niso dobili kosila, so se šli pa pod oreh usest. Ljudje se naveličajo. Vse stane. Jaz sem jim pekla, čaje, kavo kuhala. So bile tri različne skupine. Eni so bili brez svinjskega mesta. Mož mu je dal prt in ga je postavil na tla. Nekateri so jedli v veži, druga skupina v kuhinji. Niso se razumeli med seboj. Sem morala paziti. Eden je pojedel eno stvar, je vzel že drugo, ki ni bila za njega. Sem morala paziti. En zaboj piva ni bil dovolj, so kar naročili. In kuhan mošt, precej so ga popili. Saj daš, saj se ne pritožuješ. Če bi bilo zdaj še enkrat, nikdar več se ne dotaknem. Dovolj je bilo. Je grozno bilo, grozno. Ne bilo za iti gledat. Vsi so hodili gledat, ko je bilo za počistiti pa ni bilo nobenega.

Koliko krat so prišli na ogled?

A: Iz tehnične so bili večkrat, tu in v sobi. Je risal, pisal, tudi po dve uri.

B: Rekel je, da je do konec leta potrebno to rešiti, če ne, ne dobim nič. Nato pa je prišel račun. Samo načrt, še nič drugega ne bi bilo narejeno. Mojster je za tisti denar že delal.

Drugi pa nobeden?

B: Ne. Sedaj so tehnično pisarno zaključili. Župan je rekel da je še 24 ali 25 hiš za sanacijo. Pisarno so zaprli. Znanka je rekla: »Kaj bo sedaj?« Podaljšali so ji stanovanje v najemu letos še do konca leta, ker je od privatnikov. Letos jo pustijo še do konca leta. Če do takrat ne bo poravnano, ne vem, kam bo šla. Eno hišo so prodali, kjer je bila prej, kjer je bila ambulanta po potresu.

A: Kaj mislijo s to gospo?

B: Ne upam si vprašati. Ji je že tako hudo. Tehnično so zaprli, sedaj delajo obračun, koliko bo stalo.

Ste se prestrašili potresa?

B: Ja, mož je kričal. Tisti dan sem imela vse sobe pripravljene za oddajo. Vrglo me je ob lijak in proti shrambi. Mož je pa kričal, jokal in je potem tekkel kar pred hišo. Obakrat ga je potres presenetil, ko je bil na vrhu. Ne gre spat več na vrh. Od 1998 tudi težko hodi.

A: Ni bilo lušno.

B: Sva spala kar pri odprtih vratih. On je skočil ven, prišel nazaj in začel kričati kje so moje hlače. Oblekel je moje krilo in moje dolge spodnje hlače.

A: V sili... Bolje, da te ne dobi pozimi, kot je sedaj.

Ste vi šli do kakšne organizacije, institucije?

B: Mož je šel par krat sitnarit, da pridejo gledat.

Kje so imeli center?

A: Depandansa za banko, pri Ledini.

V gasilskem domu ste bili kdaj takrat?

B: Ne. Ja, enkrat je šel dol. Samo se ne spomnim zakaj.

Kuhali ste tu?

B: Kuhali smo tu. Leta 1998 je bilo malte, mož je nosil v vedrih malto ven. Vsak dan sva čistila do sredine noči, da se ni zasušila in se niso uničila tla. Potem se je oglasil in jim ukazal naj počistijo za sabo, če se že prehranjujejo tu. Potem sva midva imela samo za umiti. Ob petih so končali, midva sva malto nosila in čistila do enih zjutraj. Vsak večer, da se niso tla poškodovala. Dvignila sva najlon in kartone, da so se posušili. Je bil parket spodaj.

Pravite, da drug ni prišel pomagat?

B: Nekdo je hodil okrog, slikat in popisovat za časopis. Iz Kopra je bil. »Kaj delate, raje pridite pomagat,« ga je mož nadrl. Popisovat so prišli, drugega se ne spomnim. Pa še enkrat so prišli. Mož je rekel: »Hodite kar gledat?« Eni za načrte, eni za državo.

A: Se niso zanesli eden na drugega.

Niste nič vprašali koga?

B: Ne, nisem šla. Delala sva sama, saj je šlo kar hitro. Vse na kuhinjskih valjarjih. Nič nisva pokvarila. Namesto 10 minut sva porabila eno uro, ampak je šlo. Čiščenja je bilo veliko. Koga vprašam za čiščenje? Pa tudi nobeden ni prišel.

A: Še živina je bila.

B: Minilo je. Če pa bi morala še enkrat, bi se sedla dol.

A: Hoteli so narediti kar brez stopnic, naravnost v sobo.

B: Niso računali, da postelja ne more biti na steni, kjer je dimnik. Lahko bi uničili vse skupaj. Rekel je, da eno sobo bodo uničili, da eno zvečajo, ena pa bo soba za shrambo, brez okna. Kako bi bilo to?

Ste vedeli, da imate na voljo psihosocialno pomoč v zdravstvenem domu?

B: Nisva rabila nič. Pa nisva šla. Vedela sva, da je za tiste živčne. Midva sva bila živčna sama doma.

Kje ste dobili kakršnekoli informacije?

B: Iz pisarne so prišli sem, potem pa sva najela mojstra in je vse sam opravil.

Hvala za sodelovanje.